

TARBIJAKAITSE JA
TEHNILISE JÄRELEVALVE
AMET

KÄSKKIRI

17.12.2024 nr 1-2/24-080

**Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti
ohuprognooosi kinnitamine**

Korralduseseaduse § 24 lõigete 4 ja 5 alusel:

1. kinnitan Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti (TTJA) ohuprognooosi (Lisa 1);
2. tunnistan kehtetuks TTJA peadirektori 14.01.2024 käskkirja nr 1-2/24-002 „Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti ohuprognooosi kinnitamine“.

(allkirjastatud digitaalselt)
Kristi Talving
peadirektor

Ingrid Teinemaa

Lisa 1
KINNITANUD
peadirektor
17.12.2024
käskkirjaga nr 1-2/24-080

**TARBIJAKAITSE JA TEHNILISE
JÄRELEVALVE AMET**

OHUPROGNOOS

2024 Tallinn

SISU

SISSEJUHATUS	9
1. OHUPROGNOOSI FUNKTSIOON: OHUENNETUSLIKU RIIKLIKU JÄRELEVALVE ALUS	9
2. OHUPROGNOOSI MEETOD: PROGNOOSITAVA OHU (1) KAALUKUS JA (2) TÕENÄOSUS.....	10
2.1. Ohuolukorra kirjeldus.....	10
2.2. Ohuolukorra hinnang.....	10
▪ (1) Tagajärje kaalukus: tavaline, oluline, kõrgendatud.....	10
▪ (2) Realiseerumise tõenäosus: väike, keskmine, suur.....	11
2.3. Kontrolli ulatuse piiritlemine: TTJA kaalutlusruumi sisustamine.....	13
2.4. Ohu ennetamise pädevus ja rakendatavad riikliku järelevalve meetmed.....	13
TTJA TEGEVUSVALDKONNAD	15
1. TARBIAJE ÕIGUSTE JA HUVIDE RIKKUMINE KAUPADE MÜÜMISEL JA TEENUSTE OSUTAMISEL, MH EBAAUSA KAUPLEMISVÕTTEGA: 5 - KESKMINE-OLULINE OHT	15
1.1. Ohuolukorra kirjeldus.....	15
1.2. Ohuolukorra hinnang.....	16
▪ Tagajärje kaalukus: oluline oht.....	16
▪ Realiseerumise tõenäosus: keskmine	16
1.3. Kontrolli ulatus.....	17
1.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	17
2. TARBIAST KREDIIDIVÕTJA ÕIGUSTE RIKKUMINE: 6 - SUUR-OLULINE OHT	17
2.1. Ohuolukorra kirjeldus.....	17
2.2. Ohuolukorra hinnang.....	19
▪ Tagajärje kaalukus: oluline oht.....	19
▪ Realiseerumise tõenäosus: suur	19
2.3. Kontrolli ulatus.....	19
2.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	19
3. TUBAKASEADUSE JA ALKOHOLISEADUSE NÕUETE RIKKUMINE: 6 - SUUR-OLULINE OHT	20
3.1. Ohuolukorra kirjeldus.....	20
3.2. Ohuolukorra hinnang.....	21
▪ Tagajärje kaalukus: oluline oht.....	21
▪ Realiseerumise tõenäosus: suur	21
3.3. Kontrolli ulatus.....	21
3.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	22
4. TUBAKA- FINANTSTEENUSE- JA HASARTMÄNGU REKLAAMI NÕUETE RIKKUMINE: 6 - SUUR-OLULINE OHT	22
4.1. Ohuolukorra kirjeldus.....	22
4.2. Ohuolukorra hinnang.....	22
▪ Tagajärje kaalukus: oluline oht.....	22
▪ Realiseerumise tõenäosus: suur	24
4.3. Kontrolli ulatus.....	24
4.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	24
5. REISIETTEVÕTJA TEGUTSEB (PIISAVA) TAGATISETA: 6 - SUUR-OLULINE OHT	24
5.1. Ohuolukorra kirjeldus.....	24
5.2. Ohuolukorra hinnang.....	25
▪ Tagajärje kaalukus: oluline oht.....	25
▪ Realiseerumise tõenäosus: suur	25
5.3. Kontrolli ulatus.....	25
5.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	26
6. REISIDE, REISITEENUSTE JA MUUDE TEENUSTE PAKKUMISEL NING MÜÜMISEL RIKUTAKSE ÜLDISI TARBIA ÕIGUSI: 2 - KESKMINE- TAVALINE OHT	26
6.1. Ohuolukorra kirjeldus.....	26
6.1.1. Ohutõrjeliselt relevantne on olukord, kus pakettreisi ja seotud reisikorraldusteenuste direktiivist ning lennu-, laeva ja bussireisija õigusi käsitlevatest määrustest tulenevaid õigusi on rikutud.	26
6.1.2. Ohutõrjeliselt relevantne on olukord, kus reise, reisiteenuste ja muude teenuste pakkumisel ning müümisel rikutakse üldisi tarbija õigusi.	27
6.2. Ohuolukorra hinnang.....	27
▪ Tagajärje kaalukus: tavaline oht	27
▪ Realiseerumise tõenäosus: keskmine	27
6.3. Kontrolli ulatus.....	27

6.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	27
7. MEEDIATEENUSE OSUTAJAKS REGISTREERUMINE JA KÕRVALTINGIMUSTE NÕUETE RIKKUMINE: 2 – KESKMINE-TAVALINE OHT.....	28
7.1. Ohuolukorra kirjeldus.....	28
7.2. Ohuolukorra hinnang.....	28
▪ Tagajärje kaalukus: tavaline oht	28
▪ Realiseerumise tõenäosus: keskmine	28
7.3. Kontrolli ulatus.....	28
7.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	29
8. VAHENDUSTEENUSE OSUTAJA NÕUETE RIKKUMINE: 5 – KESKMINE-OLULINE OHT.....	29
8.1. Ohuolukorra kirjeldus.....	29
8.2. Ohuolukorra hinnang.....	29
▪ Tagajärje kaalukus: oluline oht.....	29
▪ Realiseerumise tõenäosus: keskmine	30
8.3. Kontrolli ulatus.....	30
8.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	30
9. DIGILIGIPÄÄSETAVUSE NÕUETE RIKKUMINE: 2 – KESKMINE-TAVALINE OHT.....	31
9.1. Ohuolukorra kirjeldus.....	31
9.2. Ohuolukorra hinnang.....	31
▪ Tagajärje kaalukus: tavaline oht	31
▪ Realiseerumise tõenäosus: keskmine	31
9.3. Kontrolli ulatus.....	32
9.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	32
10. RAHVUSVAHELISTE SANKTSIOONIDE RIKKUMINE TEENUSTE VALDKONNAS: 6 – SUUR-OLULINE OHT.....	32
10.1. Ohuolukorra kirjeldus	32
10.2. Ohuolukorra hinnang.....	32
▪ Tagajärje kaalukus: oluline oht.....	32
▪ Realiseerumise tõenäosus: suur	32
10.3. Kontrolli ulatus.....	33
10.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	33
11. TERRORISTLIKU VEEBISISU ENNETUSMEETME KASUTUSELE VÕTMATA JÄTMINE: 9 – SUUR-KÕRGENDATUD OHT.....	33
11.1. Ohuolukorra kirjeldus	33
11.2. Ohuolukorra hinnang.....	33
▪ Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht.....	33
▪ Realiseerumise tõenäosus: suur	33
11.3. Kontrolli ulatus.....	33
11.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	33
12. VÄLISINVESTEERINGUTE TEGEMISE LOA KOHUSTUSE RIKKUMINE JA VÄLISINVESTEERINGUTE USALDUSVÄÄRSUSE HINDAMISEKS KEHTESTATUD NÕUETE TÄITMATA JÄTMINE: 7 – VÄIKE-KÕRGENDATUD OHT.....	34
12.1. Ohuolukorra kirjeldus	34
12.2. Ohuolukorra hinnang.....	34
▪ Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht.....	34
▪ Realiseerumise tõenäosus: väike.....	34
12.3. Kontrolli ulatus.....	35
12.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	35
13. LASTELE SUUNATUD TOODETE NÕUETELE MITTEVASTAVUS: 9 – SUUR-KÕRGENDATUD OHT.....	35
13.1. Ohuolukorra kirjeldus	35
13.2. Ohuolukorra hinnang.....	36
▪ Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht.....	36
▪ Realiseerumise tõenäosus: suur	36
13.3. Kontrolli ulatus.....	36
13.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	37
14. ISIKUKAITSEVAHENDITE NÕUETELE MITTEVASTAVUS: 8 – KESKMINE-KÕRGENDATUD OHT.....	37
14.1. Ohuolukorra kirjeldus	37
14.2. Ohuolukorra hinnang.....	38
▪ Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht.....	38
▪ Realiseerumise tõenäosus: keskmine	38
14.3. Kontrolli ulatus.....	38
14.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	38
15. TARBEKAUPADE NÕUETELE MITTEVASTAVUS: 5 – KESKMINE-OLULINE OHT.....	38
15.1. Ohuolukorra kirjeldus	38
15.2. Ohuolukorra hinnang.....	39

▪ Tagajärje kaalukus: oluline oht.....	39
▪ Realiseerumise tõenäosus: keskmine	39
15.3. Kontrolli ulatus.....	39
15.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	39
16. ELEKTRI- JA RAADIOSEADMED NING ENERGIAMÕJUGA TOODETE NÕUETELE MITTEVASTAVUS: 6 – SUUR-OLULINE OHT.....	40
16.1. Ohuolukorra kirjeldus	40
16.2. Ohuolukorra hinnang.....	41
▪ Tagajärje kaalukus: oluline oht.....	41
▪ Realiseerumise tõenäosus: suur	42
16.3. Kontrolli ulatus.....	42
16.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	42
17. EHITUSTOODETE NÕUETELE MITTEVASTAVUS: 5 – KESKMINE-OLULINE OHT.....	42
17.1. Ohuolukorra kirjeldus	42
17.2. Ohuolukorra hinnang.....	43
▪ Tagajärje kaalukus: oluline oht.....	43
▪ Realiseerumise tõenäosus: keskmine	43
17.3. Kontrolli ulatus.....	43
17.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	43
18. TEHNILISTE SEADMETE, MASINATE JA PAIGALDISTE NÕUETE RIKKUMINE: 9 – SUUR-KÕRGENDATUD OHT.....	44
18.1. Ohuolukorra kirjeldus	44
18.2. Ohuolukorra hinnang.....	44
▪ Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht.....	44
▪ Realiseerumise tõenäosus: suur	45
18.3. Kontrolli ulatus.....	45
18.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	45
19. MÕÕTEVAHENDITE JA MÕÕTETEGEVUSE NÕUETE RIKKUMINE: 5 – KESKMINE-OLULINE OHT.....	45
19.1. Ohuolukorra kirjeldus	45
19.2. Ohuolukorra hinnang.....	46
▪ Tagajärje kaalukus: oluline oht.....	46
▪ Realiseerumise tõenäosus: keskmine	46
19.3. Kontrolli ulatus.....	46
19.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	46
20. KAEVANDAMISE OHUTUSNÕUETE RIKKUMINE: 7 – VÄIKE-KÕRGENDATUD OHT.....	47
20.1. Ohuolukorra kirjeldus	47
20.2. Ohuolukorra hinnang.....	47
▪ Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht.....	47
▪ Realiseerumise tõenäosus: väike.....	47
20.3. Kontrolli ulatus.....	47
20.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	47
21. OHTLIKU KEMIKAALI KÄITLEMISE NÕUETE RIKKUMINE: 8 – KESKMINE-KÕRGENDATUD OHT.....	48
21.1. Ohuolukorra kirjeldus	48
21.2. Ohuolukorra hinnang.....	48
▪ Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht.....	48
▪ Realiseerumise tõenäosus: keskmine	49
21.3. Kontrolli ulatus.....	49
21.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	49
22. LÕHKEMATERJALI JA LASKE-/LAHINGUMOONA KÄITLEMISE NÕUETE RIKKUMINE: 7 – VÄIKE-KÕRGENDATUD OHT.....	50
22.1. Ohuolukorra kirjeldus	50
22.2. Ohuolukorra hinnang.....	50
▪ Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht.....	50
▪ Realiseerumise tõenäosus: väike.....	51
22.3. Kontrolli ulatus.....	51
22.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	51
23. PÜROTEHNILISE TOOTE KÄITLEMISE NÕUETE RIKKUMINE: 7 – VÄIKE-KÕRGENDATUD OHT.....	51
23.1. Ohuolukorra kirjeldus	51
23.2. Ohuolukorra hinnang.....	52
▪ Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht.....	52
▪ Realiseerumise tõenäosus: väike.....	52
23.3. Kontrolli ulatus.....	52
23.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	53
24. VABAAJATEENUSTE NÕUETE RIKKUMINE: 7 – VÄIKE-KÕRGENDATUD OHT.....	53

24.1.	Ohuolukorra kirjeldus	53
24.2.	Ohuolukorra hinnang	53
	▪ Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht	53
	▪ Realiseerumise tõenäosus: väike	54
24.3.	Kontrolli ulatus	54
24.4.	TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed	54
25.	KASUTUSEST VÄLJA LANGENUD JA PEREMEHETUD EHITISED: 5 – KESKMINE-OLULINE OHT	54
25.1.	Ohuolukorra kirjeldus	54
25.2.	Ohuolukorra hinnang	55
	▪ Tagajärje kaalukus: oluline oht	55
	▪ Realiseerumise tõenäosus: keskmine	55
25.3.	Kontrolli ulatus	55
25.4.	TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed	55
26.	MÖÖDUNUD VÕI LÄHIAJAL LÕPPEVA KASUTUSEAGA KORTERELAMUD: 9 – SUUR-KÕRGENDATUD OHT	56
26.1.	Ohuolukorra kirjeldus	56
26.2.	Ohuolukorra hinnang	56
	▪ Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht	56
	▪ Realiseerumise tõenäosus: suur	56
26.3.	Kontrolli ulatus	57
26.4.	TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed	57
27.	EHITISTES ERAOMANDITE VAHELISTE KONSTRUKTSIOONIDE KAHJUSTUSED JA TEHNOSÜSTEEMIDEGA SEOTUD PROBLEEMID: 2 – KESKMINE-TAVALINE OHT	57
27.1.	Ohuolukorra kirjeldus	57
27.2.	Ohuolukorra hinnang	57
	▪ Tagajärje kaalukus: tavaline oht	57
	▪ Realiseerumise tõenäosus: keskmine	58
27.3.	Kontrolli ulatus	58
27.4.	TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed	58
28.	ALLMAAKAEVANDUSTE KOHALE EHITATUD EHITISED: 7 – VÄIKE-KÕRGENDATUD OHT	58
28.1.	Ohuolukorra kirjeldus	58
28.2.	Ohuolukorra hinnang	59
	▪ Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht	59
	▪ Realiseerumise tõenäosus: väike	59
28.3.	Kontrolli ulatus	59
28.4.	TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed	59
29.	AVALIKUD JA LASTEASUTUSTE TERRITOORIUMILE EHITATUD MÄNGUVÄLJAKUTE JA SEIKLUSPARKIDE NÕUETELE MITTEVASTAVUS: 9 – SUUR-KÕRGENDATUD OHT	59
29.1.	Ohuolukorra kirjeldus	59
29.2.	Ohuolukorra hinnang	60
	▪ Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht	60
	▪ Realiseerumise tõenäosus: suur	60
29.3.	Kontrolli ulatus	60
29.4.	TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed	60
30.	EHITISE KAITSEVÖÖNDI NÕUETE RIKKUMINE: 8 – KESKMINE-KÕRGENDATUD OHT	61
30.1.	Ohuolukorra kirjeldus	61
30.2.	Ohuolukorra hinnang	61
	▪ Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht	61
	▪ Realiseerumise tõenäosus: keskmine	62
30.3.	Kontrolli ulatus	62
30.4.	TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed	62
31.	EHITUSVALDKONNA ETTEVÕTJA JA PÄDEVA ISIKU NÕUETE RIKKUMINE: 2 – KESKMINE-TAVALINE OHT	62
31.1.	Ohuolukorra kirjeldus	62
31.2.	Ohuolukorra hinnang	63
	▪ Tagajärje kaalukus: tavaline oht	63
	▪ Realiseerumise tõenäosus: keskmine	63
31.3.	Kontrolli ulatus	63
31.4.	TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed	63
32.	AVALIKE EHITISTE LIGIPÄÄSETAVUSE NÕUETE RIKKUMINE: 5 – KESKMINE-OLULINE OHT	63
32.1.	Ohuolukorra kirjeldus	63
32.2.	Ohuolukorra hinnang	64
	▪ Tagajärje kaalukus: oluline oht	64

▪ Realiseerumise tõenäosus: keskmine	64
32.3. Kontrolli ulatus.....	64
32.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	64
33. EHITAMINE AVALIKUS VEEKOGUS: 7 – VÄIKE-KÕRGENDATUD OHT.....	64
33.1. Ohuolukorra kirjeldus	64
33.2. Ohuolukorra hinnang.....	65
▪ Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht.....	65
▪ Realiseerumise tõenäosus: väike.....	65
33.3. Kontrolli ulatus.....	65
33.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	65
34. ENERGIAMÄRGISTE KONTROLLIMINE: 5 – KESKMINE-OLULINE OHT.....	65
34.1. Ohuolukorra kirjeldus	65
34.2. Ohuolukorra hinnang.....	66
▪ Tagajärje kaalukus: oluline oht.....	66
▪ Realiseerumise tõenäosus: keskmine	66
34.3. Kontrolli ulatus.....	66
34.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	66
35. SUURETTEVÕTETE ENERGIAAUDITITE KONTROLLIMINE: 5 – KESKMINE-OLULINE OHT.....	67
35.1. Ohuolukorra kirjeldus	67
35.2. Ohuolukorra hinnang.....	67
▪ Tagajärje kaalukus: oluline oht.....	67
▪ Realiseerumise tõenäosus: keskmine	67
35.3. Kontrolli ulatus.....	67
35.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	67
36. LAADIMISTARISTU NÕUETELE MITTEVASTAVUS: 1 – VÄIKE-TAVALINE OHT.....	68
36.1. Ohuolukorra kirjeldus	68
36.2. Ohuolukorra hinnang.....	68
▪ Tagajärje kaalukus: tavaline oht	68
▪ Realiseerumise tõenäosus: väike.....	68
36.3. Kontrolli ulatus.....	68
36.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	68
37. RAUDTEE OHUTU ÜLETAMISE RAJATISTE NÕUETELE MITTEVASTAVUS: 9 – SUUR-KÕRGENDATUD OHT.....	69
37.1. Ohuolukorra kirjeldus	69
37.2. Ohuolukorra hinnang.....	69
▪ Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht.....	69
▪ Realiseerumise tõenäosus: suur	69
37.3. Kontrolli ulatus.....	69
37.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	70
38. RAUDTEE INFRASTRUKTUURI NÕUETELE MITTEVASTAVUS: 8 – KESKMINE-KÕRGENDATUD OHT.....	70
38.1. Ohuolukorra kirjeldus	70
38.2. Ohuolukorra hinnang.....	70
▪ Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht.....	70
▪ Realiseerumise tõenäosus: keskmine	71
38.3. Kontrolli ulatus.....	71
38.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	71
39. RAUDTEEVEEREMI NÕUETELE MITTEVASTAVUS: 5 – KESKMINE-OLULINE OHT.....	71
39.1. Ohuolukorra kirjeldus	71
39.2. Ohuolukorra hinnang.....	71
▪ Tagajärje kaalukus: oluline oht.....	71
▪ Realiseerumise tõenäosus: keskmine	72
39.3. Kontrolli ulatus.....	72
39.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	72
40. RAUDTEE OHUTUSE JA -LIIKLUSE JUHTIMISE EEST VASTUTAVATE TÖÖTAJATE PÄDEVUSNÕUETE RIKKUMINE: 8 – KESKMINE-KÕRGENDATUD OHT.....	72
40.1. Ohuolukorra kirjeldus	72
40.2. Ohuolukorra hinnang.....	72
▪ Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht.....	72
▪ Realiseerumise tõenäosus: keskmine	73
40.3. Kontrolli ulatus.....	73
40.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed.....	73
41. RAADIOSAGEDUSTE KASUTAMISE NÕUETE RIKKUMINE: 9 – SUUR-KÕRGENDATUD OHT.....	73

41.1.	<i>Ohuolukorra kirjeldus</i>	73
41.2.	<i>Ohuolukorra hinnang</i>	74
	▪ Tagajärje kaalukus: <i>kõrgendatud oht</i>	74
	▪ Realiseerumise tõenäosus: <i>suur</i>	74
41.3.	<i>Kontrolli ulatus</i>	74
41.4.	<i>TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed</i>	74
42.	NUMERATSIOONI KASUTAMISE TINGIMUSTE RIKKUMINE: 4 – VÄIKE-OLULINE OHT	75
42.1.	<i>Ohuolukorra kirjeldus</i>	75
42.2.	<i>Ohuolukorra hinnang</i>	75
	▪ Tagajärje kaalukus: <i>oluline oht</i>	75
	▪ Realiseerumise tõenäosus: <i>väike</i>	75
42.3.	<i>Kontrolli ulatus</i>	75
42.4.	<i>TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed</i>	75
43.	ELUTÄHTSA TEENUSE OSUTAJALE KEHTESTATUD NÕUETE RIKKUMINE: 8 – KESKMINE-KÕRGENDATUD OHT	76
43.1.	<i>Ohuolukorra kirjeldus</i>	76
43.2.	<i>Ohuolukorra hinnang</i>	76
	▪ Tagajärje kaalukus: <i>kõrgendatud oht</i>	76
	▪ Realiseerumise tõenäosus: <i>keskmine</i>	76
43.3.	<i>Kontrolli ulatus</i>	76
43.4.	<i>TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed</i>	77
44.	MÄRKIMISVÄÄRSE TURUJÕUGA ETTEVÕTE EI TÄIDA TALLE KEHTESTATUD KOHUSTUSI: 1 – VÄIKE-TAVALINE OHT	77
44.1.	<i>Ohuolukorra kirjeldus</i>	77
44.2.	<i>Ohuolukorra hinnang</i>	77
	▪ Tagajärje kaalukus: <i>tavaline oht</i>	77
	▪ Realiseerumise tõenäosus: <i>väike</i>	77
44.3.	<i>Kontrolli ulatus</i>	78
44.4.	<i>TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed</i>	78

Sissejuhatus

1. Ohuproгноosi funktsioon: *ohuennetusliku riikliku järelevalve alus*

- 1 Ohu tõrjumine ja ennetamine on riikliku järelevalve osad, mille üldiseid põhimõtteid reguleerib korrakaitseseadus (KorS). Riiklik järelevalve jaguneb kaheks:
 - **Ohutõrjeline riiklik järelevalve.** See on riiklik järelevalve olukorras, kus eksisteerib korrarikkumine (KorS § 5 lg 1), oht (KorS § 5 lg-d 2-5) või ohukahtlus (KorS § 5 lg 6). Eeltoodu ei ole seotud asjaoluga, kas olukord vastab mõnele süüteo koosseisule. Ohutõrjelise riikliku järelevalve eesmärk on ohu tõrjumine, sh ohukahtluse korral ohu välja selgitamine. Selle riikliku järelevalve siht on tegeleda konkreetse ohuga.
 - **Ohuennetuslik riiklik järelevalve.** See on riiklik järelevalve olukorras, kus puudub ohukahtlus, kuid saab pidada võimalikuks olukorda, mille realiseerumisel tekib ohukahtlus või oht (KorS § 5 lg 7). Ohuennetusliku riikliku järelevalvega on tüüpiliselt tegemist juhtudel, kus seadusest tulenevalt peab korrakaitseorgan kontrollima teatud avalik-õiguslike nõuete järgimist, sõltumata sellest, kas konkreetse isiku või olukorra ohtlikkuse kohta on teavet (nn inspeksiooniline riiklik järelevalve).
- 2 Riikliku järelevalve üldmeetmetest saab ohu ennetamiseks kasutada vaid avalikkuse või konkreetsete isikute teavitamist (KorS §-d 23 ja 26). Korrakaitseorganil on lubatud kohaldada riikliku järelevalve erimeedet ohu ennetamiseks eeldusel, et ohuproгноosile tuginedes saab pidada võimalikuks olukorda, mille realiseerumisel tekib oht (KorS § 24 lg 1). Seega tuleb ohtude ennetuseks kaardistada ohuproгноosis olukorrad, mil võivad tekkida ohuolukorrad.
- 3 Eeltoodust tulenevalt on koostatud Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (edaspidi TTJA või Amet) tegevusvaldkondade ohuproгноosid. Järjepidevalt ja vähemalt üks kord aastas hinnatakse ohuproгноosi asjakohasust ning tehakse vajaduse korral muudatused (KorS § 24 lg 4). Ohuproгноosi asjakohasuse hõlpsamaks hindamiseks on iga valdkonna puhul ära kaardistatud õigusaktidest tulenevad kõik TTJA ülesanded selles valdkonnas.
- 4 Ohuproгноosi funktsioon kokkuvõtvalt on anda sekkumiseks kontrollitav ja arusaadav alus:

(1) Kodanikele ja ettevõtjatele

(2) TTJA-le

- 5 Tuginedes ohuproгноosile kinnitatakse igaks kalendriaastaks eraldiseisva dokumendina järelevalve plaan (nn tööplan), kus kajastatakse täpsemalt, millist valimit kirjeldatud olukordadest sel aastal kontrollitakse (nt et kontrollitakse mingi piirkonna tanklaid või hajaasustuse tanklaid vmt).
- 6 Ohuproгноos peab põhinema faktidel ja teaduslikel või tehnilistel teadmistel või Euroopa Liidu õigusaktist tuleneval järelevalvekohustusel ning lähtuma võrdse kohtlemise põhimõttest (KorS § 24 lg 2). Ohuproгноos koostatakse seega objektiivsete tunnuste alusel ja lähtutakse senise järelevalve tulemustest, ametile esitatud märgukirjadest ja süüteo teadete analüüsist, teiste asutuste edastatud järelevalveesildistest ning õnnetusjuhtumite ja intsidentide analüüsist, samuti teadus- ja erialakirjanduses avaldatud käsitlustest ja ülevaadetest.

Märkus: Iga ametkondliku ohuhinnangu õiguspärasuse puhul on määravaks *ex ante* perspektiiv, s.t ajahetk, kui hinnangu annab korrakaitseorgan. Hiljem *ex post* perspektiivist selgunud asjaolud ohuhinnangu õiguspärasust reeglina ei mõjuta, v.a kui tegu oli ilmse hooletusega. Seega ohu hindamisel (kas ja milline) teeb pädev haldusorgan tõendatud asjaolude põhjal

prognoosi isiku käitumise kohta vaatega tulevikku. Seega hõlmab ohuhinnang nii tõendite hindamist kui ka määratlemata õigusmõiste sisustamist. Ohu kindlakstegemisel ei ole täitevõimul kohtuvaidluses reeglina kontrollivaba hindamisruumi.¹

2. Ohuprognosi meetod: prognoositava ohu (1) kaalukus ja (2) tõenäosus

- 7 Ohuprognosi koostamisel kajastatakse iga olukorra kohta, mille realiseerumisel tekib ohukahtlus või oht, järgmised andmed:

2.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 8 Iga ohuolukorda tähistab eraldiseisev pealkiri, milles sõnastatakse lühidalt probleem, mille kohta vastav ohuprognos on koostatud. Ohuolukorra raskuspunkt on reeglina kaitstav õigushüve.
- 9 Olukorra kirjelduses tuuakse välja olukorra sisulised, olulised tunnused, millele tugineva hinnangu järgi võib olukorda pidada ohtlikuks (kirjeldades sõnaliselt või ka viitega konkreetsele normile). Selles osas võib ka määratleda nt lävendi, määra või piiri, millest alates loetakse olukord tekkinuks.

Näide: Kui ohuolukorrana on määratletud kasutusloa või -teate nõude rikkumine eramute ehitamisel, siis tuleb kirjeldada, mis etapist või tegevusest alates loetakse ehitise kasutusse võetuks, kas (a) siseviimistlustööde tegemisest, (b) ruumide möbleerimisest ja isiklike asjade sisseviimisest; c) ruumide kasutamisest ja nendes ajutisest viibimisest (nt ilma ööbimiseta) või (d) eramusse püsivalt sissekolimisest, mujalt väljakolimisest vmt.

- 10 Olukorda kirjelduses tuuakse välja andmed, millele tuginedes saab pidada võimalikuks ohu teket.

Näide: Statistilised andmed (mh varasemad menetlused, õnnetusjuhtumid), märgukirjad, selgitustaotlused, järelevalveesildised.

- 11 Tähtis on, et olukord oleks hästi piiritletud ega piirduks üksnes sellega, et mööndakse võimalust, et toimub mõne seaduse rikkumine.

Näide: Hea pole ning liiga üldiseks jääb „tarbijakaitse seaduse rikkumine“ või „toote nõuetele vastavuse seaduse rikkumine“, kuid sobilik on „ebaasuste kauplemisvõtete kasutamine ehituspoodides“ või „agressiivsete müügivõtete kasutamine koduuksemüügi puhul“ vms.

2.2. Ohuolukorra hinnang

- 12 Iga ohuolukorra puhul hinnatakse vastavas olukorras (1) kõigepealt saabuda võiva tagajärje raskust, (2) seejärel ohu tõenäosust.

▪ (1) Tagajärje kaalukus: tavaline, oluline, kõrgendatud

- 13 Tagajärjena tuuakse ära, millised õigushüved ja millises ulatuses võivad kahjustatud saada ohu realiseerumisel. Tuleb määrata kindlaks, kas tegemist on ohuga (nn lihtoht), olulise või kõrgendatud ohuga KorS-i tähenduses:

tavaline oht	oluline oht	kõrgendatud oht
---------------------	--------------------	------------------------

- 14 **Oht** on olukord, kus ilmnenud asjaoludele antava objektiivse hinnangu põhjal võib pidada piisavalt tõenäoliseks, et lähitulevikus leiab aset korrarikkumine (KorS § 5 lg 2).
- 15 **Oluline oht** on oht isiku tervisele, olulise väärtusega varalisele hüvele (st ületab enam kui kümnekordselt ühe kuu palga alammäära, s.o 2023. aastal 10x725 eurot), keskkonnale (KorS § 5 lg-d 3 ja 8 p 1) või Kors § 5 lõikes 4 (kõrgendatud oht) nimetamata kuriteo toimepanemise oht . .

¹ Vt nt RKHKo 3-17-1545/81, p 26.

- 16 **Kõrgendatud oht** on oht isiku elule, kehalisele puutumatusse (st seksuaalse enesemääramise õiguse raske rikkumine või raske tervisekahjustuse tekitamine), füüsilisele vabadusele, suure väärtusega varalisele hüvele, suure keskkonnakahju tekkimise oht või karistusseadustiku 15. peatükis sätestatud I astme kuriteo või 22. peatükis sätestatud kuriteo toimepanemise oht (KorS § 5 lg 4).

Märkus: Kui tegemist on kaalukate õigushüvede kaitsmisega (nt elu), piisab sekkumisel vähem tõenäolisemast korrariikkumise võimalusest kui õigushüvede puhul, mis niivõrd kaalukad ei ole. Siinkohal omandavadki ohuhinnangu andmisel olulise rolli erineva raskusega ohukategooriad, s.o tavaline oht (KorS § 5 lg 1), oluline oht (KorS § 5 lg 3) ja kõrgendatud oht (KorS § 5 lg 4).

Näited:

(1) Kui olukorrana on kirjeldatud suurõnnetuse ohuga ettevõtte (mille vahetus lähenduses viibivate inimeste hulk on muutuv), siis iseloomustab kaitstava õigushüve kaalukus seda, mis on õnnetuse tagajärg - kas ja mitu inimest võib õnnetuse ajal konkreetsel aastal sattuda ohu või surra või mis on keskkonnamõju. Sellisel juhul on ohu tase sõltuvalt ohustatud õigushüvest (tervis või elu või keskkond) tavaline, oluline või kõrgendatud.

(2) Kui ohuolukorrana on kirjeldatud alkoholireklaami nõueteid rikkuva reklaami edastamist avalikkusele, siis tagajärje osas tuleb hinnata, kas (a) sellega rikutakse üksnes formaalseid reklaamile esitatavaid nõudeid; (b) sellega kahjustatakse kõlblust; (c) selle tulemusena rikutakse konkreetse inimese tervis või võime oma elu iseseisvalt korraldada või (d) selle tulemusena tekib kahju paljude inimeste tervisele ehk oht rahvatervisele.

▪ **(2) Realiseerumise tõenäosus: väike, keskmine, suur**

- 17 Ohu realiseerumise tõenäosus iseloomustab, kui suure tõenäosusega kirjeldatud olukorras tekib oht või ohukahtlus. Ohu realiseerumise tõenäosuse hindamise skaalal on kolm astet:

väike tõenäosus	keskmine tõenäosus	suur tõenäosus
------------------------	---------------------------	-----------------------

- 18 Ohu ennetamisel ei pea olema korrariikkumise toimumine tulevikus täielikult kindel, samuti ei pea korrariikkumine olema vahetult eelseisev. Ohukahtlus on olukord, kus ilmnenu asjaoludele antava objektiivse hinnangu põhjal ei saa tõenäosust, et korrariikkumine aset leiab, pidada piisavaks, kuid mille puhul on alust arvata, et korrariikkumine ei ole välistatud. Siin tuleb KorS § 5 lg 2 järgi lähtuda keskmise objektiivse hindaja perspektiivist. Piisavat tõenäosust saab sellekohaselt jaatada siis, kui korrariikkumise aset leidmisega tulevikus võib arvestada keskmine mõistlik isik.

Märkus: Praktikas peaks ohuennetusliku riikliku järelevalve teostamisel kehtima nn „mida-seda“ reegel: (a) mida kaalukam on õigushüve, seda leebemad nõudmised on sekkumisele tõenäosuse hindamisel. (b) Samuti kehtib ka vastupidi, mida suurem on tõenäosus, seda vähem kaalukas võib olla kaitstav õigushüve. Teisisõnu ohuennetuslik riiklik järelevalve on seda pakilisem, mida kõrgemad on nõ panused.

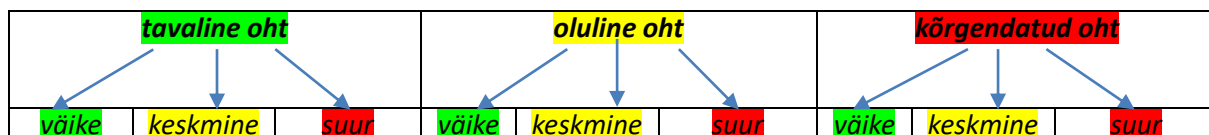
Näited:

(1) Kui olukorrana on kirjeldatud suurõnnetuse ohuga ettevõtte, kus õnnetuse võimalus on ettevõtja enda rakendatud ettevaatusabinõudest tulenevalt muutuv, siis iseloomustab tõenäosus seda, kas ja kui palju mõjutavad konkreetsed ettevaatusabinõud seda, et leiab aset õnnetus – selline tõenäosus on sõltuvalt asjaoludest väike, keskmine või suur. Olles rakendanud korralikult kõiki abinõusid, on suurõnnetuse tõenäosus väike.

(2) Kui ohuolukorrana on kirjeldatud alkoholireklaami nõueteid rikkuva reklaami edastamist avalikkusele, siis tõenäosuse osas tuleb hinnata, kas (a) tegu uue reeglga majandusekeskkonnas (mis toob kaasa vähese teadlikkuse), on rikutav nõue iseenesest selge või pigem vajab arutelu (sh ka grammatiline selgus), kas (b) TTJA on andnud nõude rikkumisel varasemalt välja juhise (mis toob kaasa suurema teadlikkuse) või on korraldatud koolitusi/seminare; (c) kas nõue puudutab suuremaid või väiksemaid ettevõtteid (viimastel on võimekust spetsialisti palkamiseks vähem) või (d) näitab senine kogemus teatud valdkonnas rikkumiste sagedust (tulenevalt hoopis mõnes muust asjaolust või motivatsioonist, maksunõuetest lähtuvalt vms).

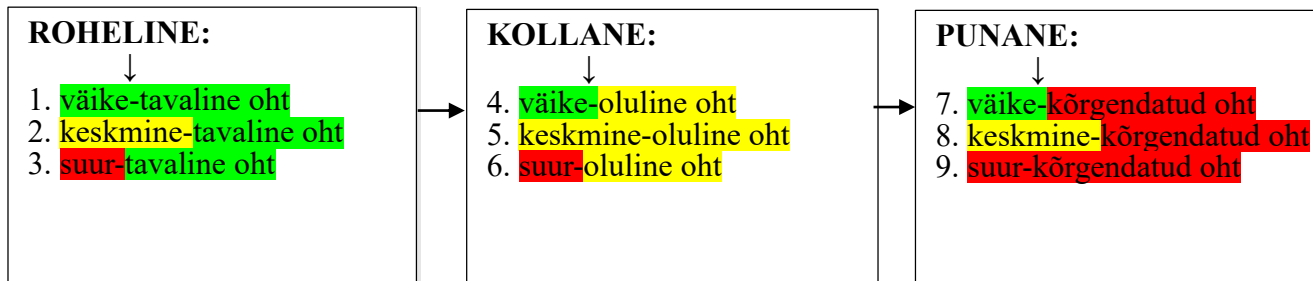
- 19 **Lähtudes eeltoodust on iga ohuolukord seotud:**

- (1) esiteks prognoositava ohuga ning
- (2) teiseks selle ohutüübi realiseerumise tõenäosusega järgmiselt:

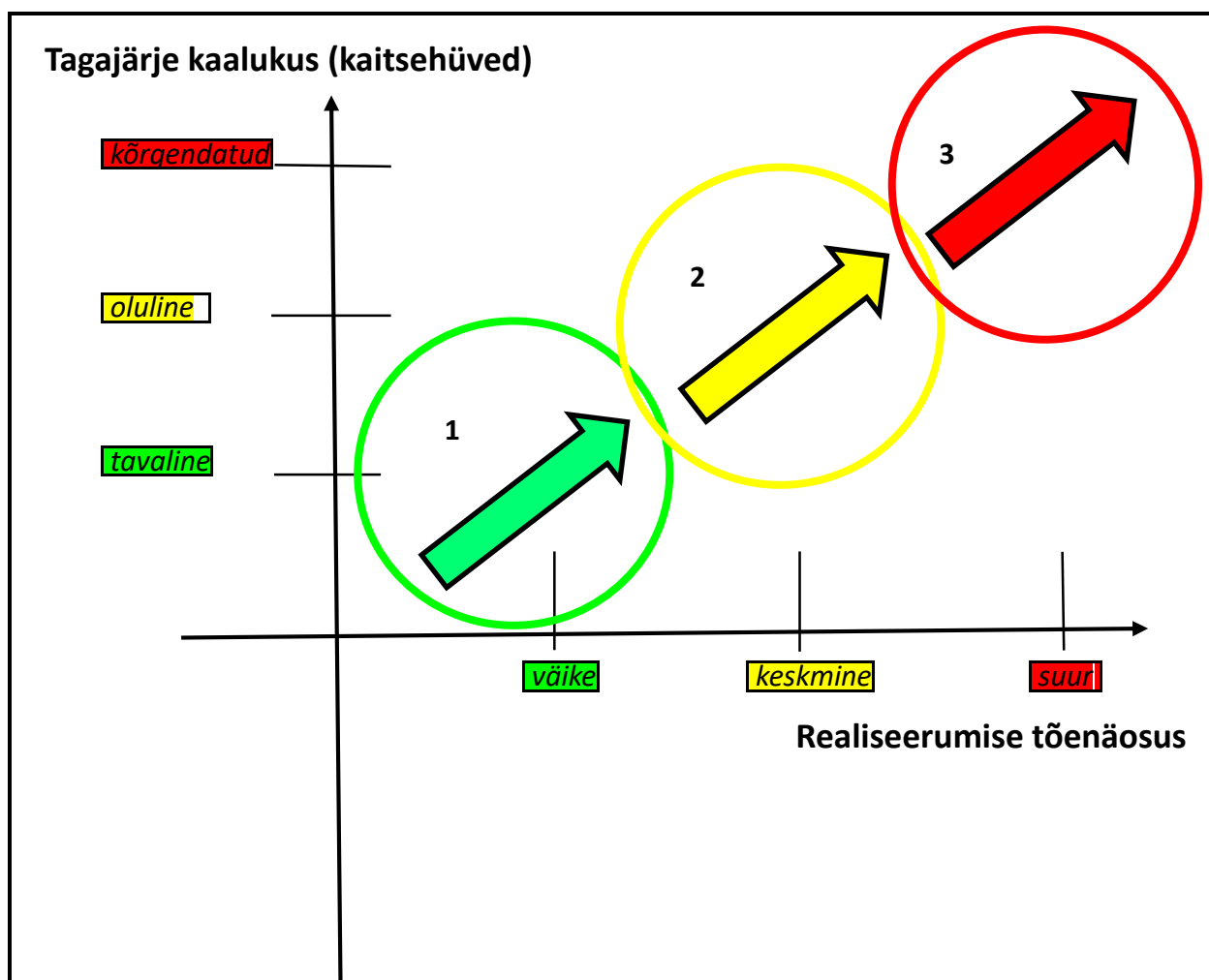
- 20 Nii moodustub ohuprognosis iga ohuolukorra kohta $3 \times 3 = 9$ astet, mis kirjeldavad kasvavalt prognoosi tõsidust (mida suurem number, seda tõsisem prognoos).

Nimetatud 9 astet on järgmised:

- 21 Kokkuvõtvalt on TTA ohuprognosisi 3-astmelise mudeli alusel sekkumisvajaduse kasv ohu kaalukuse ja ohu realiseerumise teljel järgmine:

Joonis. TTJA 3-tasemelise ohuprognosisi mudel

2.3. Kontrolli ulatuse piiritlemine: TTJA kaalutlusruumi sisustamine

- 22 Kontrolli ulatuse all piiritletakse vajadusel täpsemalt, millistel kaalutlustel peab TTJA vajalikuks sekkuda. Siin määratakse vajadusel ära (1) *keda*, (2) *mida* ja (3) *kuidas* täpsemalt kontrollitakse.
- 23 (1) Kontrolli ulatuse juures tuleks eelkõige ära määratleda kontrollitavate isikute ring (avaliku korra eest vastutavad isikud). Tähtis on teadvustada, milliste tunnuste alusel tehakse kindlaks isik, kellel lasub vastavas ohuolukorras vastutus avaliku korra eest ehk kes on riikliku järelevalve menetluse subjektid (KorS § 15). Vastutus avaliku korra eest võib tekkida ka üksnes seeläbi, et isik omab või valdab asja, sh kinnisasja, ehitist, rajatist (KorS § 15 lg-d 4 ja 5). Korrakaitseõigusliku vastutuse subjektideks võivad olla:
- füüsilised isikud;
 - eraõiguslikud juriidilised isikud (nt osaühingud ja aktsiaseltsid).

Märkus: Praktikas võib tõusetuda õiguslik küsimus, kas haldusekandjad saavad samuti korrakaitseõiguslikult vastutada, kui nendest peaks lähtuma oht avalikule korrale. Lühidalt kokku võetuna vastutavad ka haldusekandjad, kuid teine riigiasutus (sh TTJA) ei saa nende suhtes rakendada riikliku järelevalve meetmeid (vt KorS § 15).

Näited: Avalik-õiguslikud juriidilised isikud ja haldusorganid.

- 24 (2) Lisaks saab vajadusel täiendavalt ära määratleda kontrollitavate objektide (asjad, kinnisasjad, hooned, dokumendid, ohtlikud tooted, seadmed vms) või milliseid nõudeid kontrollitakse (kirjeldades või ka viitega konkreetsele normile). Eesmärk on kontrolli ulatust selgemalt piiritleda.

Näited:

(1) Kui ohuolukorrana on määratletud kasutusloa või -teate nõude rikkumine hoone või rajatise ehitamisel, siis kontrolli ulatuse all võib kirjeldada, milliseid nõudeid täpsemalt kontrollitakse.

(2) Kui ohuolukorrana on määratletud alkoholiseadusest tulenevate reeglite järgimine, võib kontrolli ulatuse juures täpsustada ning piiritleda, milliseid jaekaubanduse müügikohti kontroll hõlmab (kauplused, kioskid, tanklad).

- 25 (3) Kontrolli ulatuse juures võib ära nimetada, milliseid riikliku järelevalve meetmeid TTJA eelistatult rakendada kavatseb, sh kas reeglina toimub pigem vaid leebemate meetmete rakendamine, nt küsitlemine ja dokumentide nõudmine (KorS § 30), või rakendatakse ka teisi sekkuvamaid meetmeid, nt valdusesse sisenemist ja selle läbivaatust (KorS § 50 ja § 51).

2.4. Ohu ennetamise pädevus ja rakendatavad riikliku järelevalve meetmed

- 26 Selguse huvides võib ohuprognosis nimetada õigusaktid ja vajadusel ka õigusnormid, millest tuleneb TTJA pädevus vastava ohuolukorra suhtes. Samuti nimetatakse dokumendis ära need erimeetmed, mida korrakaitseorgan saab ohuprognosi ja KorS § 24 lg-e 1 alusel rakendada. Riikliku järelevalve erimeetmete volitused sõltuvad konkreetsest seadusest, mille alusel järelevalvet teostatakse.
- 27 Eriseadustest tulenevad täiendavad nn spetsiaalsed riikliku järelevalve meetmed (nt kontrolltehing) või riikliku järelevalve meetme eritingimused (nt lammutusettekirjutus). Sellised täiendavad erimeetmed on selguse huvides otstarbekas ära nimetada.
- 28 Haldussunni abinõusid eraldi nimetada vaja ei ole, sest need on kõikides olukordades alati olemas ning samad (asendustäitmine, sunniraha ja vahetu sund).

Märkus: KorS näeb ette ka ettekirjutuse tegemise ja selle täitmata jätmisel sunniraha võimaluse (§ 23 lg 4). Lisaks näeb samuti osa eriseadusi ette sunniraha määramise võimalusi. Seejuures tuleb tähele panna, mis on konkreetset juhul ettekirjutuse tegemise ja sunniraha määramise alus, mh võimalik sunniraha suurus. Ohu ennetamiseks ei ole lubatud kohaldada vahetut sundi, välja arvatud juhul, kui see on vajalik olulise või kõrgendatud ohu ennetamiseks (KorS § 24 lg 6).

TTJA rakendatavad erimeetmed on ülevaatlikult ära toodud eraldi tabelina:

Tabel. TTJA rakendatavad erimeetmed

	<u>ESS</u>	<u>MeeTS</u>	<u>EhS</u>	<u>Kems</u>	<u>LMS</u>	<u>TNVS</u>	<u>TKS</u>	<u>Möötes</u>	<u>MaaPS</u>	<u>SeOS</u>	<u>Rdts</u>
KorS § 26. Teavitamine	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
KorS § 28. Ettekirjutus ja haldussunnivahendi kohaldamine	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
KorS § 29. Ohu tõrjumine [--] korrakaitseorgani poolt	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
KorS § 30. Küsitlemine ja dokumentide nõudmine	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
KorS § 31. Kutse ja sundtoomine	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
KorS § 32. Isikusamasuse tuvastamine	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
KorS § 33. Isikusamasuse tuvastamine erilise tuvastusmeetmega											
KorS § 34. Isikuandmete töötlemine jälgimisseadmestiku [--]ga											
KorS § 35. Isikuandmete töötlemine [--] sideettevõtjalt											
KorS § 35 ¹ . Hädaabinumbrile edastatud informatsiooni töötlemine											
KorS § 37. Isiku joobeseisundi kontrollimine ja tuvastamine											
KorS § 38. Alkoholihoobe kontrollimine ja tuvastamine kohapeal					X						
KorS § 39. Isiku toimetamine [--] tervishoiuteenuse osutaja juurde											
KorS § 40. Alkoholihoobe tuvastamine vereproovi uuringuga											
KorS § 41. [--] joovastava aine tarvitamise [--] tuvastamine											
KorS § 42. Joobeseisundis isiku kainenema toimetamine											
KorS § 43. Kainenema toimetatud isiku kinnipidamistingimused											
KorS § 44. Viibimiskeeld				X	X						
KorS § 45. Sõiduki peatamine				X					X		
KorS § 46. Isiku kinnipidamine											
KorS § 47. Turvakontroll					X						
KorS § 48. Isiku läbivaatus											
KorS § 49. Vallasasja läbivaatus	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
KorS § 50. Valdusesse sisenemine	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
KorS § 51. Valduse läbivaatus	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
KorS § 52. Vallasasja hoiulevõtmine	X		X	X	X	X	X	X		X	X
KorS § 53. Hoiulevõetud vallasasja müümine või hävitamine	X		X	X	X	X	X	X		X	
EhS § 132 lg 3 lammutamisettekirjutus			X								
TNVS § 56 ¹ // TKS § 63. Kontrollteingu tegemine					X	X	X				

TTJA tegevusvaldkonnad

1. Tarbijate õiguste ja huvide rikkumine kaupade müümisel ja teenuste osutamisel, mh ebaausa kauplemisvõttega: **5 – keskmine-oluline oht**

1.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 29 Kauba või teenuse tarbijale pakkumine ja müük ning muul viisil turustamine peab toimuma head kaubandustava arvestades ning tarbija suhtes ausalt. Kauba või teenuse pakkumine peab olema kavandatud ja teostatud nii, et tarbijale oleks selge pakkumise äriiline eesmärk. Kauplemisvõtet peetakse eksitavaks, kui esitatakse ebaõiget teavet või kui faktiliselt õige teabe esitusviis petab või tõenäoliselt petab keskmist tarbijat ja kummalgi juhul teeb või tõenäoliselt teeb keskmine tarbija selle mõjul tehinguotsuse, mida ta muul juhul ei oleks teinud. Teave on ebaõige, kui see sisaldab valeandmeid ühe või mitme alljärgneva asjaolu kohta: kauba või teenuse olemasolu või olemus; kauba või teenuse peamised omadused; hind või hinna arvutamise alused või konkreetse hinnaeelise olemasolu.
- 30 E-poode on võrdlemisi lihtne luua, eriti sotsiaalmeedias, mistõttu tuleb turule üha enam juurde e-kauplejaid. Varasematest kontrollidest ja tarbijate pöördumistest nähtub, et e-kauplejad ei ole alati teadlikud nõuetest, millele e-pood peab vastama. Palju pöördutakse TTJA poole juhtudega, kus kaupleja ei tarni kaupa lubatud aja jooksul või jätab kauba üldse tarnimata. Samas tarneaegade kontrolliprojektis aastal 2023 nähtus, et 28 kauplejast 26 tarnis kauba õigeaegselt. Tarbija jaoks on tarneaeg oluline tehinguotsuse tegemise kriteerium. Kui kaupleja ei suuda lubatud lühikese tähtaja jooksul tegelikult kaupa tarnida või jäetakse kaup tarnimata, petetakse sellega tarbijat ja moonutatakse oluliselt tarbija majanduskäitumist, mistõttu tarbija ei saa teha teadlikke tehinguotsuseid.
- 31 Nii TTJA-le esitatud tarbijate kaebused ja pöördumised kui ka järelevalvetulemused näitavad, et müüjad ei tee vahet seadusest tuleneval pretensiooni esitamise õigusel ja tootja või müüja poolt antud vabatahtlikul müügigarantiil ning eksitavad seetõttu ka tarbijat. Ühtlasi jõustus seadusmuudatus, millega pikendati alates 01.01.2022 senist 6-kuulist tarbija kasuks ümberpööratud tõendamiskoormist 1 aastale. Kui tarbijale antakse ebaõiget teavet või jäetakse sellekohane teave üldse andmata, võib tarbija saada majanduslikku kahju, kuna ei pöördu kaubal ilmnenu puuduse ilmnemisel õigeaegselt kaebusega kaupleja poole (nõudes asja tasuta parandamist, asendamist).
- 32 Ühtlasi tuleb tarbijatele kuvada korrektset teavet hinna ja hinnaeelise saamise kohta. Ametile laekub vihjeid hinnaerinevuse kohta müügisaalis ja kassas. Sooduskampaaniate ajal laekub ametile vihjeid, millelt nähtub, et kaupleja on vahetult enne sooduskampaania algust tõstnud müügihinda ja seega tekitatakse näiline hinnaeelise saamine ning soodushind ei ole arvutatud varasema 30 päeva madalaimast hinnast.
- 33 Kauplejal ei ole lubatud mõjutada tarbija majanduskäitumist omistades toodetele väiteid, mis ei vasta tegelikkusele. Kaupleja peab suutma oma väiteid ka tõendada. Vastasel juhul loetakse kauplemisvõttega seotud väited ebatäpseteks (TKS § 16¹ lg 2).
- 34 Kaupleja peab andma tarbijale enne lepingu sõlmimist seaduses ette nähtud lepingueelse teabe, ühtlasi viitama lepingus selgelt tüüptingimustele ja tegema tüüptingimused nõutud viisil kättesaadavaks. Kuna üha rohkem sõlmitakse lepinguid sidevahendite abil, siis on oluline ka pärast lepingu sõlmimist kauplejapoolne lepingu sõlmimise kinnituse andmine.

Lisaks peab kaupleja järgima muid tüüptingimustele kohalduvaid nõudeid, sh ei tohi kaupleja tarbijalepingutes kasutatavad tüüptingimused olla tarbijaid ebamõistlikult kahjustavad. Side- ja üldhuviteenuste valdkondades üldiselt järgitakse neid reegleid, kuid tarbijate pöördumistest ja kaebustest siiski nähtub, et esineb ka puudusi. Side- ja üldhuviteenuste valdkondades tegutsevad suured ettevõtjad, sh märkimisväärse turujõuga ettevõtjad, kellel on väga suur kliendibaas. Side- ja üldhuviteenuste tarbijateks võib pidada kogu Eesti elanikkonda. Seega nõuete rikkumisel on selle mõju laiaulatuslik.

- 35 Lisaks eelnevale on oluline, et kaupleja tagab asjakohase klienditeeninduse olemasolu tarbija kaebuste lahendamiseks ja tarbijale teabe andmiseks. Tarbijavaidluste komisjonile laekunud kaebustest nähtub, et paljudele tarbija kaebustele ei vastata ja paljud kauplejad ei lahenda neid.

1.2. Ohuolukorra hinnang

▪ Tagajärje kaalukus: *oluline oht*

- 36 Eksitava kauplemisvõtte kasutamise tagajärjel saab kaupleja ebaausa konkurentsieelise, kui moonutatakse tarbija majanduskäitumist esitades eksitavat infot kauba peamiste omaduste ja tarneaja kohta. Puuduliku lepingueelse teabe ja asjakohase klienditeeninduse tagamata jätmise tõttu võib tarbija saada ulatuslikku kahju ja tegu on olulise ohuga. Eelnev hõlmab nii jaemüüki kui ka e-poodi. Ebaausa konkurentsieelise võib saada ka olukorras, kus kaupleja omistab kaupadele keskkonnalaseid väiteid, mis ei ole tõendatavad ega vasta tõele; samuti kui lubatakse tarneaegu, millest ei peeta kinni.
- 37 Tarbija õigustele ja majandushuvidele avaldub oht, kui e-poe müügitingimused ei vasta nõuetele (nt jäetakse andmata teave õiguskaitselahendite kohta, kitsendatakse tarbija kahjuks taganemisõigust vms). Tarbijad ei pruugi olla teadlikud oma õigustest ja seega ei osata oma õiguste eest seista, mistõttu saadakse rahalist kahju. Ühtlasi saadakse rahalist kahju, kui kaupleja ei tarni kaupa ja tarbija lepingust taganemise korral ei tee kaupleja tagasimakseid. Kokkuvõtvalt avaldab eelnev negatiivset mõju kogu turule.
- 38 Aastal 2023 läbiviidud järelevalvemenetluste tulemusel on selgunud, et kauplejad, kes on kasutanud ebaausat kauplemisvõtet avaldub tarbijate majandushuvidele oluline oht kuna kallimate toodete ostmisel ulatus tarbijate keskmine kahju tellimuse kohta 700 euronit ajal, mil Konjunktuuriinstituudi tarbijabaromeetri näitel perekondade majanduslik olukord 2023. a on läbivalt olnud languses. Mõned tarbijad soetasid kaupu, mis maksid ka üle tuhande euro. Osa rikkumiste puhul, nt tarneajaga hilinemine, ei pruugi tarbija otsest kahju saada; osal juhtudest on kahju väike. Suure majandusliku kahjuga tagajärjega rikkumiste hulk on pigem madalam, samas keskmise kahjuga rikkumiste hulk on suur. Kokkuvõtvalt tuleb ohu taset hinnata tavaliseks.

▪ Realiseerumise tõenäosus: *keskmine*

- 39 Palju on kaebusi ja tarbijavaidluste komisjoni (TVK) menetlusi e-poodide kohta, ka järelevalveprojektid kinnitavad rikkumiste suurt hulka. Ebaausate kauplemisvõtete kasutamise kohta esitatakse ka sageli vihjeid. Samas on ka palju seaduskuulekaid ettevõtteid. Suure majandusliku kahjuga tagajärjega rikkumiste hulk on väga väike, st tõenäosus on madal, samas väikese kahjuga rikkumiste hulk on suur. Kokkuvõtvalt tuleb tõenäosust hinnata keskmiseks.
- 40 Olgugi, et side- ja üldhuviteenuste tarbijaskond on ettevõtetel tavaliselt kümnetes või sadades tuhandetes ja nõude rikkumisel võib mõju olla laiaulatuslik, siis realiseerumise tõenäosust hindame keskmiseks, sest suured ettevõtjad käituvad pigem õiguspäraselt ja

rikkumisi tuleb ette teatud momentides. Tarbijate pöördumised ja kaebused näitavad, et esineb ebaausate kauplemisvõtete kasutamist, tüüptingimuste regulatsiooni nõuete rikkumisi ja teabe ebapiisavat andmist. See puudutab ka kampaaniapakumisi, kus tõstetakse esile tarbijat meelitavad tingimused ja muud tingimused jäetakse tahaplaanile.

1.3. Kontrolli ulatus

- 41 Kontrollitakse kõiki jae- ja e-kaubanduse ettevõtteid ning kõiki side- ja üldhuviteenuse pakkujaid (vastavas ohuolukorras avaliku korra eest vastutav isik). Seejuures kontrollitakse kasutatavaid tüüptingimusi ning tarbijale teabe andmist (kohustuslik lepingueelne teave, tüüptingimustele viitamine ja kättesaadavaks tegemine, kaupleja kontaktandmed, e-poe müügitingimused, tootele omistatavaid väiteid) ja kauplemisvõtteid ning kauplemisvõtete seotud väiteid.

1.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 42 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab tarbijakaitseseadus (TKS).
- 43 Ettekirjutus tehakse vastavalt TKS §-le 64 ja 65. TTJA võib rakendada KorS §-des 30–32 ja 49–53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid korrakaitseseaduses sätestatud alusel (TKS § 62 lg 1). TTJA võib nõuda, et kaupleja tõendaks tema kauplemisvõttega seotud faktiliste väidete täpsust ja kui kaupleja ei täida eelnevat nõuet, võib TTJA lugeda väited ebatäpseks (TKS § 16¹). TTJA-l on õigus nõuda kolmandatelt isikutelt asjakohase teabe, dokumentide ja andmete esitamist, kui see on vajalik tarbijate huve kaitsva liidu õigusaktidest tulenevate nõuete täitmise tagamisel korrarikkumise väljaselgitamiseks vajalike asjaolude kindlakstegemiseks, kaupleja esitatud teabe kontrollimiseks või korrarikkumise kõrvaldamiseks (TKS § 62¹ lg 1). Lisaks on õigus saada elektroonilise side ettevõtjalt üldkasutatava elektroonilise side võrgus kasutatavate identifitseerimistunnustega seotud lõppkasutaja tuvastamiseks vajalikke andmeid (TKS § 62¹ lg 2). Samuti võib TTJA nõuda veebiliidesele juurdepääsu piiramist (TKS § 62²). TKS §-s 63 on sätestatud erimeetmena kontrollitehing.

2. Tarbijast krediitvõtja õiguste rikkumine: **6 – suur-oluline oht**

2.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 44 TTJA-s on registreeritud nii tarbijate kui ka krediidiandjate edastatud vihjeid erinevate krediidiandjate kohta, kes laenupakkumiste tegemisel kasutavad agressiivseid võtteid. Vihjete kohaselt edastatakse tarbijatele igapäevaselt ahvatlevaid pakkumisi n-ö tavalisest soodsamatel tingimustel laenu võtmiseks (nt lepingutasu 0 eurot) või krediitlimiidi suurendamiseks. Samuti edastatakse laenupakkumisi ka enne erinevate sündmuste saabumist (jaanipäev, jõulud, sünnipäev jne), milles kutsutakse tarbijaid üles võtma laenu tähtpäevade tähistamiseks. Tarbijate majanduslikku toimetulekut on tugevalt mõjutanud ka energiakriis ja üleüldine hinnatõus, mistõttu ollakse altimad toimetulekuks ning ootamatute väljaminekute tarbeks läbimõtlematult laenu võtma.
- 45 Tarbijatele edastatakse laenupakkumisi, milles kasutatakse ära tarbijate rasket majanduslikku olukorda (näiteks „võta laenu elektriarvete tasumiseks, et Sa ei peaks küünlavalgel istuma“). Eelnev viitab ka sellele, et krediidiandjad ei pruugi järgida vastutustundliku laenamise põhimõtet, kuna laenamisel kutsutakse üles tarbijaid, kes on niigi raskes majanduslikus olukorras ega tule oma olemasolevate rahaliste kohustustega toime.

- 46 TTJA on suhelnud ka Eesti Võlanõustajate Liiduga, kes on kinnitanud, et erinevad krediidiandjad edastavad tarbijatele agressiivseid laenupakkumisi, samuti esitavad iseteenindusportaalides laenu võtma õhutavaid sõnumeid, kallutades tarbijaid läbimõtlematule laenuvõtmisele.
- 47 Rahandusministeeriumi tellitud krediidituru uuringute tulemustest nähtub samuti, et agressiivsed laenupakkumised on Eestis suureks probleemiks, kuivõrd tarbijad teevad läbimõtlematuid ning kaalutlemata laenuotsuseid, millel on ka negatiivne mõju tarbijate majanduslikule seisule. Samuti nähtub krediidituru uuringust, et mõnel juhul on tarbijate jaoks otsus laenu võtta impulsiivne ja otsuse tegemist mõjutab laenu kättesaamise kiirus ning taotlemise mugavus. Aruandes tõid intervjuueeritud tarbijad kiirraenude ja järelmaksude puhul välja, et nõustamisprotsess nende laenude taotlemise puhul kas puudus või oli väga lühike.
- 48 Eelnevast tulenevalt on põhjust arvata, et krediidiandjad, kes jätavad tarbijale mulje, et tegemist on lihtsa võimalusega finantsprobleemide lahendamiseks, ei pruugi nii põhjalikult analüüsida tarbija krediidivõimelisust.
- 49 Tarbijale tuleb anda enne finantsteenuse lepingu sõlmimist kohustuslikku lepingueelset teavet. Lepingueelse teabe esitamise kohustus kehtib krediidiandjatele ka tarbijakrediidilepingu sõlmimise eel. Tarbijale tuleb anda võimalus võrrelda erinevaid pakkumisi, et ta saaks kõiki asjaolusid arvesse võttes teha otsuse sõlmida tarbijakrediidileping. Krediidituru uuringu raporti kohaselt hindasid tarbijad, et eluasemelaenu, õppelaenu ja autoliisingu puhul anti neile lepingueelselt piisavalt infot. Kiirraenu ja järelmaksu puhul leidsid tarbijad, et lepingueelne teavitamisprotsess oli pigem puudulik.
- 50 Agressiivsete SMS-ide või e-kirjadega survestatakse inimesi võtma laenu või kui laenuleping on juba sõlmitud, siis pakutakse tarbijatele võimalust oma krediidilimiiti suurendada. Kuna laenamine on kiire ja lihtne, siis võib tarbija võtta mitmelt erinevalt krediidiandjalt laenu, mistõttu ollakse mitmetele krediidiandjatele kokku võlgu juba märkimisväärselt suure summa. Võlanõustajate sõnul ei ole mitmetelt krediidiandjalt tarbijakrediiti võtnud tarbijatel sageli ülevaadet oma laenukohustustest. Selliselt võib tarbija pankrotistuda. Eelnev mõjutab ka tarbija suhteid ja edasist toimetulekut. Lisaks on välja toodud juhtumeid, kus kiirraenupakkujad on saatnud laenupakkumisi inimestele, kellel on juba tekkinud makseraskused.
- 51 TTJA on täheldanud, et krediidiandjad kasutavad selliseid kauplemisvõtteid, kus tarbijale saadetakse koheseks sõlmimiseks valmis tarbijakrediidileping sel viisil, et initsiatiiv lepingu sõlmimiseks ei tule krediidivõtjalt vaid krediidiandjalt. Olukorras, kus krediidiandja edastab tarbijale krediidilepingu ilma tarbija tegeliku soovita võtta finantskohustus, ei ole krediidiandja tegevus kooskõlas hea usu põhimõttega. Selliseks kauplemisvõtteks on näiteks loosimäng, milles osalemise kriteeriumiks on laenu taotluse esitamine. Kuigi laenu taotlemise eesmärgiks ei olnud mitte krediidi taotlemine vaid loosis osalemine, saadetakse siiski peale taotluse esitamist tarbijale personaalne tarbijakrediidileping. TTJA-sse on laekunud ka vihjed, mille kohaselt on tarbija valinud veebipoes maksmiseks „osta kohe, maksa hiljem“ makseviisi, millega intressi ega muid lisatasusid ei kaasne, kuid enne makse kinnitamist on leping muudetud hoopis tarbijakrediidilepinguks.
- 52 Selline krediidivõtja mõjutamine omab ebaausa kauplemisvõtte tunnuseid, sest see tõenäoliselt kallutab tarbijat tegema läbimõtlemata ja kaalutlemata laenuotsuseid. Sellisel sõlmitud laenulepingute puhul on oht, et ei analüüsita tarbija krediidivõimelisust nõuetekohaselt ja piisava põhjalikkusega.

2.2. Ohuulukorra hinnang

▪ Tagajärje kaalukus: *oluline oht*

- 53 Prognoositav tagajärg on oluline oht tarbija majandushuvidele, mis tekib eriti olukorras, kui tarbimislaene võetakse mitmetelt krediidiandjalt.
- 54 Aastal 2021 tehtud krediidituru uuringu kohaselt sõlmitakse laenulepinguid ka suhtlusgruppide (nt Facebook) vahendusel. Tegemist on laenudega eraisikult eraisikule. Keskmiselt tehakse nendesse gruppidesse ühe kuu jooksul 10-15 laenupakkumise postitust ja hinnanguliselt kolmandik kuni pool laenuvõtjatest jäävad pakkujatele nn püsikliendiks. Seega on küsitab, kas laenu pakkuja on endiselt eraisik, kes tohib laenu anda ilma tegevusloata. Esineb oht, et antakse laene, millele peaksid kohalduma tarbijaõigused. Küsitav intress on keskmiselt 30-60%. Kuna laenu saab kergematel alustel ja nõudlus on suur, suureneb ka makseraskustesse jäävate tarbijate hulk.
- 55 Finantsinspektsiooni statistika kohaselt on Eestis väljastatud tarbijakrediidi tähtjaks tasumata ja üle 90 päeva viivituses olevate pangavälise krediidi jääk teinud aastatel 2022-2023 28,7-protsendilise hüppe². Samasugune seis joonistub välja ka Eesti Panga statistikast, kus nii üle 90 päeva viivises olevate tasumata tarbimislaenude osakaal on aasta-aastalt suurenenud ning laenude kogujääk on viimase paari aastaga teinud suure kasvu, ulatudes 2024 II kvartalis 169 miljoni euroni, mis on samal tasemel kroonaeelse ajaga³.

▪ Realiseerumise tõenäosus: *suur*

- 56 Ametile vihjetena edastatud kuvatõmmistest nähtub, et tarbijatele saadetakse igapäevaselt SMS-e ja e-kirju erinevate laenupakkumistega. Krediidituru uuringust nähtub, et tarbijate nõudluse rahuldamiseks saada kiiresti laenu ei juhita tähelepanu lepingueelsele teabele ega anta piisavaid selgitusi ning ei pruugita analüüsida tarbijate krediidivõimelisust piisavalt põhjalikult. Samuti nähtub uuringust, et tarbijad ei teadvusta järeelmaksude võtmisel, et tegemist on finantskohustusega. Ühtlasi võib energiakriisi ja üldine hinnatõus mõjutada tarbijaid ootamatute väljaminekute katteks laenu võtma.

2.3. Kontrolli ulatus

- 57 Kuivõrd otseposti puhul on tegemist teabega, mis ei ole suunatud avalikkusele, siis teostatakse agressiivse kauplemisvõtte kasutamise tuvastamiseks kontrole vastavalt tarbijate või Eesti Võlanõustajate Liidu poolt edastatud vihjetele. Vastutustundliku laenamise ja lepingueelse teabe ning selgituste andmise puhul kontrollitakse turuosaliste registris kirjas olevaid ja tegutsevaid krediidiandjaid. Erasisikutelt eraisikutele laenamisega seondult uuritakse erinevate suhtlusportaalide gruppides tegutsevate laenupakkujate tegevust.

2.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 58 TTJA pädevuse ohuulukorra lahendamisel sätestab tarbijakaitseseadus (TKS).
- 59 Ettekirjutus tehakse vastavalt TKS §-le 64.
- 60 Riikliku järelevalve erimeetmeid rakendatakse korra- ja kaitseseaduses sätestatud alusel ja korras vastavalt TKS § 62 lõikele 1.

² <https://statistika.fi.ee/fistar/#/et/p/4270/r/4410/4139>

³ <https://statistika.eestipank.ee/#/et/p/650/r/2670/2459>

3. Tubakaseaduse ja alkoholiseaduse nõuete rikkumine: **6 – suur-oluline oht**

3.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 61 Tubakatoote puhul avaldub oluline oht, kui tubakatoote, tubakatoote tarvitamiseks mõeldud toote, tubakatootega sarnaselt kasutatava toote või selle osiste müümisel rikub kaupleja tubakatoote ja tubakatootega seonduva toote jaemüügi ja märgistuse nõudeid ning müügiesituse keeldu ja spondeerimispiirangut.
- 62 2023. aastal Sotsiaalministeeriumi tellitud tubaka- ja nikotiinitoote tarvitamise uuringust selgus, et e-sigaret on noorte (sh alaealiste) jaoks üha sagedamini esimene proovitatav nikotiinitoode ning noored eelistavad tavalistele sigarettidele magusa maitsega e-sigarette. 67% noortest lähtub tootevalikul maitsest ja 69% noortest eelistab magusa maitsega tooteid. Uuringu läbiviijad tõtsid esile, et noored, kellest enamik eelistab magusa maitsega tooteid, usuvad, et nende tarvitamist vähendaks maitsestatud toodete puudumine. See on ka põhjus, miks maitsestatud e-sigareti müük on keelatud ega peaks muutuma lubatuks ka tulevikus. OECD 2023. aasta uuringu kohaselt on Eesti OECD 38 riigist esikohal nii e-sigaretide tarbimises kui tarvitamise kasvus⁴.
- 63 Tubakatooted, elektroonilised sigaretid ja tubakakuumutamise seadmed on täna Eestis laialdaselt müügikohtades müügil ning tarbijale lihtsasti ja mugavalt kättesaadavad. Tubakaseaduse (TubS) § 22 lg 3¹ kohaselt on tubakatoote või tubakatootega seonduva toote jaekaubanduse müügikohas kõnealuse toote nähtav väljapanek ja selle kaubamärgi esitlemine keelatud. Laekunud vihjetest ja järelevalvest nähtub, et kauplejad üritavad nimetatud keelust hoolimata tubakatooteid ja tubakatootega seonduvaid tooteid tarbijate jaoks võimalikult nähtaval hoida (nähtavus nii müügikohas kui ka väljaspool müügikohta). Täiendavalt on järelevalve tulemusel selgunud, et tubakatoote ja tubakatootega seonduvate toodetega kauplejad ei järgi oma tegevuses alati ka TubS-is sätestatud spondeerimispiiranguid (§ 25) ja müügiesituse keeldu (§ 26). Müügiesituse keelu ja/või spondeerimispiirangu rikkumisi tuvastas TTJA pea kõikidel avalikel üritustel, mida järelevalve raames 2024. aastal kontrolliti.
- 64 Tubakatooteid ja tubakatootega seonduvaid tooteid ei ole lubatud Eestis ega Eestisse müüa kaugmüügi teel, nt e-poe kaudu. Sellele vaatamata tuvastas TTJA 2024. aastal 12 juhtumit, kus tooteid müüdi internetis e-poe kaudu. See näitab, et vaatamata selgesõnalisele keelule esineb jätkuvalt kaugmüügikeelu rikkumisi. Kaugmüügi keelu rikkumine muudab need tooted lihtsasti kättesaadavaks muuhulgas alaealistele, kellel on keelatud tooteid omandada, omada ja vallata (TubS § 28 lg 1) ning kellele neid ei tohi ka müüa ega pakkuda (TubS § 28 lõiked 1 ja 2). Kuna e-poe avamine on lihtne, siis on ohu realiseerumise tõenäosus, et tooteid keelatud viisil müüakse, suur.
- 65 Alkoholi müümisega alustamine on lihtne, müük ei eelda luba vaid üksnes andmete esitamist majandustegevuse registrile, mida saab teha tasuta. Teatamiskohustusega kaasneb ka kohustus hoida ettevõtjal oma andmed ajakohasena ja andmeid muuta, kui need muutuvad (MSÜS § 30 lõiked 5-8). Alkoholi müük veebipoe kaudu on seaduslik ainult siis, kui ettevõtjal on olemas ka füüsiline kauplus, kust tarbija saab alkoholi kohapealt osta (alkoholiseadus (AS) § 40 lg 1 p 12). Mõlemad tegevuskohad, nii füüsilise kaupluse kui veebipoe andmed, peab ettevõtja eelnevalt esitama koos muude nõutud andmetega majandustegevuse registrile (AS § 23, MSÜS §-d 14 ja 15).
- 66 E-kaubanduse arenedes võimaldavad kauplejad alkoholsete jookide kättetoimetamist ka kulleri ja pakiautomaadi vahendusel. Kulleri poolt alkoholi üleandmisel on oluline

⁴ Health at a Glance 2023, OECD Indicators, lk 86-87. Kättesaadav veebilehel https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/health-at-a-glance-2023_7a7afb35-en (5.12.2024)

tuvastada isikut tõendava dokumendi alusel alkoholi vastuvõtja vanus, kuna alkoholi ei või üle anda alaealisele (AS § 47 lõiked 1 ja 2). Ka pakiautomaatide puhul tuleb jälgida, et kauplejad kasutaksid üksnes vanuse tuvastamist võimaldavaid pakiautomaate, et vältida alkohoolsete jookide jõudmist alaealisteni.

3.2. Ohuolukorra hinnang

▪ Tagajärje kaalukus: *oluline oht*

- 67 Tubakatoodete ja tubakatoodetega seonduvate toodete tarvitamisel on oht tarbija, sh alaealise, tervisele⁵ ja pikaajalisel tarbimisel võib avaldada ka ohtu elule⁶.
- 68 Alkoholi tarvitamisega kaasnevad negatiivsed mõjud inimese tervisele ning liigtarvitamisel avaldab see ka ohtu inimese elule. Kokkuvõttes on tegu olulise ohuga.

▪ Realiseerumise tõenäosus: *suur*

- 69 Alkoholiga seonduvalt on murekohaks alkoholi müügikohtade rohkus ja ajas püsivalt kasvav arv, mistõttu on alkohol inimestele aina kergemini kättesaadav. Alkoholi müügiks ei ole vaja taotleda luba ega täita muid keerulisi formaalseid nõudeid, esitama peab vaid andmed registri ja seda saab teha tasuta. See tähendab, et alkoholi müümisega alustamine on lihtne ja puudub ettevõtja nõuetest teadlikkuse eelnev kontroll. Alkoholi kerge ja kasvava kättesaadavuse tõttu on ohu realiseerumise tõenäosus suur.
- 70 Eesti Konjunktuuriinstituudi uuringust⁷ tuleb välja, et 85% uuringule vastanust jõuaks oma elukohast lähimasse alkoholi müügikohta 10 minutiga. Sama uuringu andmetel oli 2024. aasta mai alguse seisuga alkoholimüügiteavituste arv jae-, hulgikaubanduse ja toitlustamise tegevusaladel 9614, kusjuures kehtivate teavituste arv on alates 2020. aastast järjepidevalt suurenenud ja möödunud aasta jooksul kasvas see näitaja 2,6%. See tähendab, et ainuüksi ühe aastaga lisandus 240 teavitust uue alkoholimüügi koha kohta.
- 71 Tubakatoodete ja tubakatootega seonduvate toodete tähistamiseks kasutatavate kaubamärkide nähtavus avalikus ruumis ning kauplejate tegevus nende toodete müügi edendamiseks suurendab tubakatoodete ja tubakatootega seonduvate toodete tarvitajate hulka. Arvestades seda, et TTJA tuvastas 2024. a järelevalve käigus avalikel üritustel tubakatoodete ja eelkõige tubakatootega seonduvate toodete väga aktiivse ja sagedase müügi, ning asjaolu, et seejuures tuvastati pea kõigil kontrollitud üritustel müügi edenduse või väljapaneku nõuete rikkumisi, on tõenäosus nõuete mittejärgimise realiseerumiseks suur.

3.3. Kontrolli ulatus

- 72 Kontrollitakse kõiki ettevõtjaid, kes tegelevad tubakatoote või tubakatootega seonduva toote jaemüügiga nii statsionaarses kaupluses kui ka ajutises müügikohas avalikel üritustel ja ka e-poe vahendusel.

⁵ Tubakatoodete mõju tervisele ja välimusele. Tervise Arengu Instituut. Kättesaadav internetis: <https://www.tubakainfo.ee/miks-suitsetamisest-loobuda/suitsetamise-moju-tervisele/> (06.11.2024).

⁶ Health at a Glance 2023. OECD, lk 86. Kättesaadav internetis: Regular use of vaping products, 2016 and 2021 (or nearest year) | Health at a Glance 2023 : OECD Indicators / OECD iLibrary . (06.11.2024).

⁷ Eesti Konjunktuuriinstituut "Eesti alkoholiturg, alkoholi tarbimine ja alkoholipoliitika 2023. aastal", lk 25-30. Kättesaadav veebilehel <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.sm.ee/sites/default/files/documents/2024-08/Eesti%20alkoholiturg%2C%20alkoholi%20tarbimine%20ja%20alkoholipoliitika%202023.%20aastal.pdf> (5.12.2024)

- 73 Alkoholi puhul hõlmab kontroll kõikide ettevõtjaid, kes omavad jaekaubanduse müügikohti – nt kauplused, kioskid, tanklad (vastavas ohuolukorras avaliku korra eest vastutav isik) ja kaupluseid, kes pakuvad kaugmüüki.

3.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 74 TTJA pädevuse kirjeldatud ohuolukorra lahendamisel sätestavad tubakaseadus ja alkoholiseadus.
- 75 TubS § 33 lg 1 kohaselt võib korrakaitseorgan TubSis sätestatud riikliku järelevalve teostamiseks kohaldada lisaks korrakaitse üldmeetmetele ka korrakaitseaduse §-des 30, 31, 32, 44, 49, 50, 51 ja 52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid KorS-is sätestatud alusel ja korras.
- 76 AS § 49¹ lg 1 kohaselt võib korrakaitseorgan AS-is sätestatud riiklikku järelevalve teostamiseks kohaldada lisaks korrakaitse üldmeetmetele ka korrakaitseaduse §-des 30, 31, 32, 49, 50, 51 ja 52 sätestatud riiklikku järelevalve erimeetmeid KorS-is sätestatud alusel ja korras. Lisaks on õigus kontrollida nõuete järgimist kontrolltehinguga AS § 52⁺ lõike 2 alusel.

4. Tubaka- finantsteenuse- ja hasartmängu reklaami nõuete rikkumine:

6 – suur-oluline oht

4.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 77 Ohuhinnangu seisukohast on relevantne risk, et kaupluse reklaamib tubakatooteid, tubakatoote tarvitamiseks mõeldud tooteid, tubakatootega sarnaselt kasutatavaid tooteid või nende osiseid. Kõigi eelnimetatud reklaam on reklaamiseadusest tulenevalt keelatud.
- 78 2023. aastal vaadeldud 4 tubakakäitleja sotsiaalmeedia kontodelt nähtus, et kõigi puhul avaldati keelatud tubakareklaami. Kontodel reklaamiti tavalisigaretide alternatiivtooteid nagu e-sigaretid ja huuletabakas.
- 79 Lisaks esineb oht, et finantsteenuse pakujad ja hasartmängu korraldajad ei järgi reklaami avalikustamisel reklaamiseaduses kehtestatud nõudeid.
- 80 2023. aastal algatas TTJA 22 järelevalvemenetlust finantsteenuse reklaami nõuete rikkumise tõttu. Peamiselt oli probleemiks tarbijakrediidi reklaamis lubamatu teabe esitamine. Esines puudusi ka tüüpnaite ja kohustusliku hoiatusteksti esitamisel (näiteks Google otsingutulemuste vaates kuvatava reklaami puhul), s.t see kas puudus üldse või oli ebaproportsionaalselt väikeses kirjas võrreldes muu olulise teabega.
- 81 2023. aastal algatas TTJA 19 ning 2024. aastal lisaks 7 järelevalvemenetlust hasartmängu reklaami nõuete rikkumise tõttu. Peamiselt oli probleemiks hoiatava teksti esitamata jätmine või esitamine loetamatul viisil, üleskutsed hasartmängu mängima või mängukohta külastama, õnnemängu reklaami kuvamine keelatud kohtades.

4.2. Ohuolukorra hinnang

- **Tagajärje kaalukus: oluline oht**
- 82 Prognoositav tagajärg on oluline oht. Tubakatoote reklaamimisel seisneb oluline oht tarbija tervisele. Sotsiaalmeedias jõuab reklaam väga paljude isikuteni, sh alaealisteni, kelle tervist ning käitumisharjumusi reklaam tulevikus mõjutab. Tervise Arengu Instituudi avaldatud

uuringust “Tubaka- ja nikotiinitoodete tarvitamine Eestis” nähtub, et mida noorem vanuserühm, seda suurem osa neist on suitsetanud e-sigaretti enne tavasigaretti. Samuti nähtub, et e-sigarettide ja huuletubaka tarbimine on kooliõpilaste seas laialt levinud. Oluline on teada, et mida nooremana inimene alustab, seda suurema tõenäosusega on ta ka tulevikus nikotiinist sõltuvuses. Eesti koolilaste sotsiaalmeedia kasutuse 2022. aasta uuringust nähtub, et enamusel alla 13-aastastel on vähemalt ühes sotsiaalmeediakanalis konto. Samuti nähtus uuringust, et 28% vastanutest on sotsiaalmeedias avaldatud reklaami põhjal mõne toote või teenuse soetanud.

- 83 Finantsteenuse ja hasartmängu reklaaminõuetele eiramisel seisneb oluline oht selles, et selle realiseerumisega kaasneb oluline varaline kahju tarbijale.
- 84 Finantsinspektsiooni finantsteenuse turu ülevaatest nähtub, et 2023. aasta I pooles tõusis märkimisväärselt tagatiseta väikelaenude jääk: 31.12.2022 oli jääk 506 miljonit eurot, 30.06.2023 juba 534 miljonit eurot. Keskmine tarbimislaenude jääk oli 2023. aasta I poole seisuga ligikaudu 2274 eurot, elamukinnisvaraga seotud laenu jääk 22 195 eurot ja sõidukiliisingu keskmine jääk 12 035 eurot.
- 85 Finantsteenuste, eriti tarbijakrediidi reklaami tehakse palju, mistõttu jõuab reklaam suure hulga tarbijateni. Vastutustundetute ning ebapiisavat hoiatusteavet sisaldav finantsteenuse reklaam loob tarbijale mulje finantsteenusest kui lihtsast viisist rahaliste murede lahendamiseks. Tarbija võib langetada laenuotsuse kergekäeliselt tajumata sellega kaasnevaid kohustusi, mis võivad viia makseraskustesse sattumiseni. 2022. aastal avaldatud krediidituru uuringu lõpparuandest selgub, et kiirlaenude ja järelmaksude puhul nõustamisprotsess kas puudus või oli väga lühike. Seega ei järgne reklaamis kõlavatele vastutustundetutele sõnumitele laenu võtmise protsessis ka põhjalikku nõustamist, mis kergekäelisi laenuotsuseid vähendada aitaks. Laenamine on tõusutrendis, iseäranis just tarbimislaenud. Krediidituru uuringust nähtub, et viimase kuue aasta jooksul on tarbimislaenude laenujääk kasvanud umbes 8% aastas, absoluutväärtustes on tarbimislaenude laenujääk kasvanud perioodil 2015–2020 415 miljonilt eurolt 615 miljoni euroni. Samuti on tõusutrendis füüsilisest isikutest võlgnike arv 2020. aastal 65 804, 2021. aastal 73 623, kelle osas täitemenetlus algatatud. Inkassoettevõtete andmetel on võlglaste arv veelgi suurem, ligi kolmandiku võrra. Vastutustundetute laenamise ja võlgadesse sattumise tagajärjel võivad tekkida ka vaimse tervise probleemid.
- 86 Uuringu “Eesti elanike kokkupuuted hasartmängudega 2023” aruandest nähtub, et 65% elanikes vanusevahemikus 15-74 aastat on kokku puutunud hasartmängudega. Vanusevahemikus 15-20 aastat on hasartmänge mänginud 59% noortest. Internetis mängijatest 24% ja väljaspool interneti mängijatest 17% on iganädalased mängijad. Hasartmängusõltlaste riskirühma kuulub 11% elanikest ja 24% viimase kahe aasta jooksul mänginud elanikest. Riskirühma kuuluvaid inimesi on enam 15-20aastaste noorte ja madalamat sissetulekut saavate elanike seas. Hasartmängu riskirühmas on erinevate probleemidega kokkupuude suurem kui mängijate seas keskmiselt: kõige enam kogetakse suuremate summade panustamist, kui need, mille kaotamist endale lubada saab (56%), tagasipöördumist mõnel järgneval päeval, et proovida kaotatud raha tagasi võita (43%), ning süütunnet mängimise või selle tagajärgede osas (40%). Üle saja tuhande riskirühma kuulujaga on Eesti Euroopas hasartmänguprobleemidega riikide seas esikohal (Silver Sternfeld, ERR, 18.06.2024).
- 87 Hasartmängu reklaami on vähemalt ühes reklaamikanalis märganud 76% elanikest: kõige sagedamini internetis või sotsiaalmeedias, televisioonis või tänavareklaamina. Mida noorema inimesega on tegu, seda suurema tõenäosusega on ta reklaami märganud. Võrreldes kahe aasta tagusega on inimesed hasartmängu reklaami märganud veidi enam (+7%).

88 Hasartmängu mängimiseks või mängukoha küllastamiseks üleskutseid või ebapiisavat hoiatusteavet sisaldav hasartmängureklaam loob tarbijale mulje hasartmängust kui lihtsast viisist raha teenimiseks. Tarbija võib langetada panustamise otsuse kergekäeliselt tajumata sellega kaasnevaid kohustusi, mis võivad viia makseraskustesse sattumiseni. Hasartmängusõltuvuse tagajärjel võivad tekkida ka vaimse tervise probleemid või viia enesetapuni.

▪ **Realiseerumise tõenäosus: suur**

- 89 Aastate 2023-2024 järelevalvetoimingutest nähtuvalt on realiseerumise tõenäosus suur.
- 90 2023. aasta tubakakäitlejate sotsiaalmeedia kontode vaatluse põhjal saab järeldada, et tubakareklaami rikkumised on laialt levinud, vaatamata sellele, et erinevalt piirangutega reklaami valdkonnast, on tubakareklaami regulatsioon lihtne – igasugune tubakareklaam on keelatud.
- 91 Vaatamata 2022. aastal finantsteenuste reklaami praktilise juhendi väljatöötamisele koostöös sektoriga, videojuhendi ja *one-pageri* avaldamisele jätkusid 2023. aastal finantsteenuse reklaami nõuete rikkumised, mida kinnitab 22 algatatud järelevalvemenetlust. Peamiselt toimuvad rikkumised rikutakse tarbijakrediidi reklaamide puhul nõudeid, kus sätestatud reklaamis lubatud teabe ammendav loetelu.
- 92 Vaatamata 2022. aastal hasartmängu reklaami juhendi uuendamisele, ülevaatliku meespea väljatöötamisele ning turuosalistega peetud ümarlaudadele jätkusid hasartmängu reklaami nõuete rikkumised 2023. aasta teises pooles ja 2024. aastal, mida kinnitab sel perioodil algatatud 10 järelevalvemenetlust ning varasemalt algatatud järelevalvemenetluste jooksul jätkuv rikkumiste avastamine.

4.3. Kontrolli ulatus

- 93 Kontrollitakse kõiki tubakakäitlejaid, kellel on sotsiaalmeedia kontod, peamiselt Instagrami ja Facebooki platvormidel (vastavas ohuolukorras avaliku korra eest vastutav isik).
- 94 Samuti kontrollitakse kõiki finantsteenuse osutajaid ja hasartmängu korraldajaid (vastavas ohuolukorras avaliku korra eest vastutav isik) ja avalikustajaid (sh meediateenuse osutajad, trükimeedia väljaanded, *online* meedia väljaanded, sotsiaalmeedia mõjuisikud).

4.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 95 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab reklaamiseadus.
- 96 RekS § 31 kohaselt võib korrakaitseorgan kohaldada KorS-i §-des 30 (küsitlemine ja dokumentide nõudmine) ja 50 (valdusesse sisenemine) sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid KorS-is sätestatud alusel ja korras. RekS alusel vastutavad reklaami korrektsuse eest nii tellija, teostaja kui ka avaldaja.

5. Reisiettevõtja tegutseb (piisava) tagatiseta: **6 – suur-oluline oht**

5.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 97 Ohutõrjeliselt relevantne on olukord, kus pakettreiside ja seotud reisikorraldusteenuste pakkumine ja müümine toimub turismiseadusega ette nähtud nõudeid täitmata –

majandustegevuse registrile majandustegevusteadet esitamata ning nõuetekohast tagatist seadmata ja selle tõendamiseks tagatise dokumenti esitama.

- 98 Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga (EL) 2015/2302 (pakettreiside ja seotud reisikorraldusteenuste direktiiv) on reisijatele ette nähtud kaitse reisikorraldaja ning seotud reisikorraldusteenuste lepingute sõlmimist hõlbustava ettevõtja maksejõuetuse eest.
- 99 Pakettreiside ja seotud reisikorraldusteenuste direktiiv on Eesti riigisisesse õigusesse üle võetud turismiseadusega, mis näeb ette, et reisikorraldaja ja seotud reisikorraldusteenuste lepingute sõlmimist hõlbustav ettevõtja on kohustatud esitama majandustegevuse registrile majandustegevusteate ning seadma tagatise ja esitama tagatise dokumendi TTJA-le.
- 100 Tagatis peab olema seotud järgmiste kohustuste täitmise tagamiseks: 1) et kõik reisijad reisi lähtekohta või teise kokkulepitud kohta tuua ja majutada, eeldusel, et pakettreis või seotud reisikorraldusteenused sisaldavad reisijavedu ning seotud reisikorraldusteenuste puhul on seotud reisikorraldusteenuste lepingute sõlmimist hõlbustav ettevõtja vastutav reisijaveo eest; 2) et pakettreisi või seotud reisikorraldusteenuste ära jäämisel tagastada kõikidele reisijatele nende poolt või nimel tasutud reisisasud, pakettreiside puhul ka lunastamata kinkekaardid.
- 101 Kui reisiettevõtjal ei ole tagatist või selle suurus on ebapiisav, on reisijate õiguste ja huvide kõrgetasemeline kaitse tagamata ning reisiettevõtja maksejõuetuse korral ei ole tagatisega võimalik eeltoodud kohustusi täita.

5.2. Ohuolukorra hinnang

▪ Tagajärje kaalukus: *oluline oht*

- 102 Prognoositav tagajärg on oluline oht, sest selle realiseerumisega võib kaasneda olulise väärtusega rahaline kahju reisijale.
- 103 Ametile on varasemalt esitatud vihjeid ja pöördumisi, mille kohaselt tagatise kohustust omavad isikud on jätnud tagatise kohustuse täielikult täitmata. Ühtlasi on amet järelevalvemenetluste käigus tuvastanud, et reisiettevõtjate tagatis ei ole alati piisav. Varasemates tagatise kasutamise menetlustes (reisiettevõtja maksejõuetused) on selgunud reisiettevõtjate tagatiste ebapiisavus, mille tulemusena on reisijatele kaasnenud rahaline kahju. Samas peab reisiettevõtja tagatis katma ka reisijate tagasitoomisega seotud kulud.

▪ Realiseerumise tõenäosus: *suur*

- 104 Amet on 30.06.2024 seisuga kontrollinud 2023. ja 2024. aastal 75 reisiettevõtja tagatise piisavust ning tuvastatud kokku 35 reisiettevõtja tagatise ebapiisavuse. Varasematest tagatise kasutamise menetlustest (reisiettevõtja maksejõuetused) tulenevalt on realiseerumise tõenäosus suur.
- 105 Kontrollitakse pakettreisi või seotud reisikorraldusteenuste tunnustele vastavate reisiteenuste pakkujaid (selles ohuolukorras avaliku korra eest vastutav isik).

5.3. Kontrolli ulatus

- 106 Kontrollitakse pakettreisi või seotud reisikorraldusteenuste tunnustele vastavate reisiteenuste pakkujaid (selles ohuolukorras avaliku korra eest vastutav isik).
- 107 Riikliku järelevalve erimeetmeid rakendatakse korrakaitseaduses sätestatud alusel ja korras vastavalt turismiseaduse (TurS) §-le 30¹.

5.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 108 Riikliku järelevalve erimeetmeid rakendatakse korraaitseaduses sätestatud alusel ja korras vastavalt turismiseaduse (TurS) §-le 30¹.
- 109 Täiendav erimeede on kontrolltehing vastavalt TKS §-le 63.

6. Reiside, reisiteenuste ja muude teenuste pakkumisel ning müümisel rikutakse üldisi tarbija õigusi: **2 – keskmine-tavaline oht**

6.1. Ohuolukorra kirjeldus

6.1.1. Ohutõrjeliselt relevantne on olukord, kus pakettreisi ja seotud reisikorraldusteenuste direktiivist ning lennu-, laeva ja bussireisija õigusi käsitlevatest määrustest tulenevaid õigusi on rikutud.

- 110 Selleks, et reisijad saaksid pakettreiside ja seotud reisikorraldusteenuste kohta rohkem teavet, on reisiettevõtjad kohustatud esitama standardteabe infolehe ning võlaõigusseaduse § 867 lõikes 2 sätestatud teabe.
- 111 Pakettreiside ja seotud reisikorraldusteenuste direktiivi (EL) 2015/2302 põhjendustes on selgitatud, et võimaldada reisijatele suuremat selgust ja teadlike valikute tegemist erinevate pakutavate reisiteenuste liikide kohta, peaksid ettevõtjad olema kohustatud selgelt ja nähtavalt välja tooma enne, kui reisija on andnud maksmise kohta nõusoleku, kas nad pakuvad pakettreisi või seotud reisikorraldusteenust, ning teavitaksid asjaomasest kaitse tasemest.
- 112 Varasematest menetlustest on selgunud, et ettevõtjad ei ole lepingueelset teavet nõuetekohaselt esitanud.
- 113 Lennundusseaduse, kaubandusliku meresõidu seaduse ja ühistranspordiseadusega on ette nähtud, et amet tagab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 261/2004 (mis käsitleb lennureisija õiguseid), Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1107/2006 (mis käsitleb puudega ja liikumispuudega lennureisija õiguseid), Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1177/2010 (mis käsitleb laevareisija õiguseid) ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 181/2011 (mis käsitleb bussireisija õiguseid) rakendamise.
- 114 Viidatud määrustega on teenusepakkujatele ette nähtud kohustused, mida reisijatele tagada: terminalidel (lennujaamad, sadamad, bussijaamad) on mh teabe andmise kohustus (näiteks teabe andmise kohustus reisi tühistamise või hilinemise korral), transpordile juurdepääsu tagamise kohustus ja abi andmise kohustus (näiteks abi andmine puudega ja piiratud liikumisvõimega isikutele).
- 115 Kuigi varasemalt ei ole kontrollitud terminalide reisijatele teabe ja abi andmise kohustuse tämist, tuleks seda kontrollida, veendumaks, et nimetatud õigused on määrustes ette nähtud tingimustel ja korras tagatud.
- 116 Vedajatel (lennu-, laeva- ja bussiettevõtjatel) on kohustus tagada reisijatele nende määrustest tulenevate õiguste kaitse, sh väljumise pikaajalise hilinemise või tühistamise korral anda teavet, pakkuda hoolitsust ja abi (sh puudega ja piiratud liikumisvõimega

isikutele), tühistamise korral tagastada piletiraha või muuta reisiteekonda määru- ses sätestatud tingimustel ja korras.

- 117 Varasematest kaebustest on selgunud, et vedajad ei ole määrusega ette nähtud kohustusi nõuetekohaselt täitnud.

6.1.2. Ohutõrjeliselt relevantne on olukord, kus reise, reisiteenuste ja muude teenuste pakkumisel ning müümisel rikutakse üldisi tarbija õigusi.

- 118 Kaupleja ja tootja on kohustatud andma tarbijale enne kauba omandamist või teenuse kasutamist teavet kauba või teenuse omaduste ja kasutamistingimuste ning kauba omandamiseks või teenuse kasutamiseks sõlmitava lepingu kohta ulatuses ja korras, mis vastab võlaõigusseaduses või muus seaduses sätestatud lepingueelse teabe andmise kohustusele ja tarbijakaitse seaduses nimetatud tingimustele. Ebamõistlikult kahjustavad tüüptingimused on tühised. Ebaausa kauplemisvõtte kasutamine on keelatud.
- 119 Tarbija õiguste ennetavaks tagamiseks peab TTJA kontrollima, et reise, reisiteenuste ja muude teenuste pakkumine ning müük ning muul viisil turustamine toimub head kaubandustava arvestades ning tarbija suhtes ausalt. Tarbijale ebaõige teabe andmisega ja seeläbi tarbija eksitamisega võib kaasneda rahaline kahju. Ametile on esitatud pöördumisi eelnimetatud nõuete rikkumise kohta. Samuti on Amet tuvastanud olukordasid, kus reisikorraldaja kehtestatud tüüptingimused ei ole seadusega kooskõlas.

6.2. Ohuolukorra hinnang

▪ **Tagajärje kaalukus: tavaline oht**

- 120 Prognoositav tagajärg on tavaline oht (lihtoht), sest selle realiseerumisega võib kaasneda rahaline kahju tarbijale.

▪ **Realiseerumise tõenäosus: keskmine**

- 121 Realiseerumise tõenäosust võib pidada keskmiseks. Ametile on esitatud pöördumisi eelnimetatud nõuete rikkumise kohta. Samuti on Amet tuvastanud olukordasid, kus reisikorraldaja kehtestatud tüüptingimused ei ole seadusega kooskõlas.

6.3. Kontrolli ulatus

- 122 Kontrollitakse kõiki reisiettevõtjaid, terminale ja vedajaid ning reise, reisiteenuste ja muude teenuste pakkujaid ning müüjaid (selles ohuolukorras avaliku korra eest vastutav isik).

6.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 123 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab tarbijakaitse seadus (TKS), lennundusseadus (LennS), kaubandusliku meresõidu seadus (KMSS) ja ühistranspordiseadus (ÜTS).
- 124 Riikliku järelevalve erimeetmeid rakendatakse korrakaitse seaduses sätestatud alusel ja korras vastavalt TKS § 62 lõikele 1, LennS § 60² lõikele 1 ja ÜTS § 81 lõikele 3.

125 Täiendav erimeede on kontrolltehing vastavalt TKS §-le 63.

7. Meediateenuse osutajaks registreerumine ja kõrvaltingimuste nõuete rikkumine: **2 – keskmine-tavaline oht**

7.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 126 Audiovisuaalmeedia teenuste direktiivi nr 2010/13/EL muudeti direktiiviga nr 2018/1808 (AVMSD) ja laiendati meediateenuse osutaja skoopi. AVMSD kohaselt tuleb nüüd audiovisuaalmeedia teenustena käsitleda ka videojagamisplatvormidel avalikkusele audiovisuaalmeedia teenuseid pakkuvaid isikuid või üksusi ning uudiste veebiportaalide audiovisuaalmeedia rubriike, mis toodavad audiovisuaalsisu laiemalt, kui vaid uudisartiklite täiendamiseks. AVMSD võeti riigisisisesse õigusesse üle 2022. aastal meediateenuste seaduse muutmisega.
- 127 Eesti Autorite Ühing on 2022 - 2024. aasta raadiolubade konkursi käigus avaldanud kahtlust, et raadioprogrammid ei täida raadiolubade konkursi käigus programmidele määratud Eesti autorite muusikateoste esitamise nõuet. Eesti autorite muusikateoste edastamise eest peavad raadioteenuse osutajad tasuma Eesti Autorite Ühingu autoritasu. Eesti Autorite Ühingu hinnangul ei lange mõnedel juhtudel esitatavad tasud kokku raadioprogrammide kõrvaltingimustes määratud Eesti autorite muusikateoste esitamise mahuga. Kõrvaltingimusi määratakse lisaks raadioteenustele ka audiovisuaalmeedia teenustele. Kuivõrd meediateenuse osutajal puudub regulaarne TTJA-le kõrvaltingimuste täitmisest raporteerimise kohustus, tuleks kontrollida tegevusloa omavate programmide raadioprogrammide kõrvaltingimuse täitmist.

7.2. Ohuolukorra hinnang

- **Tagajärje kaalukus: tavaline oht**
- 128 Prognoositav tagajärg on tavaline oht. Kui isikud ja üksused ei teadvusta endale, et osutatakse audiovisuaalmeedia teenust, võivad nad täitmata jätta ka sellele teenusele kehtestatud nõuded (nt MeeTS § 19 viha õhutamise ja diskrimineerime keeld, § 19 lastekaitse nõuded). Kõrvaltingimuste eiramine moonutab konkurentsi meediateenuste turul. Eesti autorid jäävad vajaliku finantstoeta, mis ei toeta Eesti kultuuripoliitilisi eesmärke.
- **Realiseerumise tõenäosus: keskmine**
- 129 TTJA 2022. aastal läbi viidud analüüsist nähtub, et ükski uudisteportaal ega audiovisuaalsisu pakkuv suunamudija ei ole tellitava audiovisuaalmeedia teenuse osutamise kohta majandustegevusteadet esitanud. Toetudes Eesti Autorite Ühingu avaldatud teabele, on raadioprogrammides Eesti autorite teose kõrvaltingimuse täitmata jätmise tõenäosus keskmine. Meediateenuste osutajad lähtuvad programmi kõrvaltingimuste puhul pigem majanduslikest huvidest, kui riigi kultuuripoliitilistest eesmärkidest.

7.3. Kontrolli ulatus

- 130 Kontrollitakse suuremaid teadaolevaid uudisteportale, kes pakuvad eraldiseisvat audiovisuaalmeedia teenuse rubriiki ning videojagamisplatvormidel rohkem kui 30 000 jälgijaga suunamudijaid, kes pakuvad avalikkusele audiovisuaalmeedia teenuseid. Seejuures kontrollitakse statistilisi andmeid kalendriaasta kohta. Eelkõige küsitakse dokumentatsiooni.

7.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 131 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab meediateenuste seaduse (MeeTS) § 54.
- 132 Järelevalve teostamiseks võib kohaldada riikliku järelevalve üldmeetmeid ja KorS §-des 30, 32, 50 ja 51 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid. Rikkumise kõrvaldamiseks võib teha ettevõtjale ettekirjutuse MSÜS § 42 alusel. Kui leiab aset majandustegevuse keelamise ning tegevusloa kehtetuks tunnistamise aluseks olev majandustegevuse nõude ja tegevusloa kõrvaltingimuse rikkumine, on võimalik meediateenuse osutaja tegevusluba kehtetuks tunnistada (MSÜS § 37) või kohaldada majandustegevuse keeldu (MSÜS § 36).

8. Vahendusteenuse osutaja nõuete rikkumine: **5 – keskmine-oluline oht**

8.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 133 Tele- ja raadioprogrammides pole lubatud edastada saateid, mis õhutavad vihkamist, vägivalda või diskrimineerimist või kujutavad ohtu ühiskonna turvalisusele või riigi julgeolekule. Infoühiskonna teenustes on keelatud vihkamisele, vägivallale ja diskrimineerimisele kihutamine, sõja õhutamine ning sõjakuritegude õigustamine kui sellega kujutatakse ohtu riigi julgeolekule.
- 134 Varasemad järelevalvemenetlused näitavad, et mõningatel juhtudel on meediateenustes rikutud vihkamisele, vägivallale või diskrimineerimisele õhutamise keeldu või kujutatud meediateenustes avaldatuga ohtu ühiskonna turvalisusele, riigi julgeolekule. Samuti näitab varasem järelevalvepraktika, et infoühiskonna teenustes on kihutatud vihkamisele, õhutatud sõda ning õigustatud sõjakuritegusid.
- 135 Täiendavalt seab kõikidele vahendusteenuse osutajatele kohustusi digiteenuste määrus⁸. Selle regulatsiooni alla kuulub ligikaudu 144 ettevõtet, kelle suhtes tuleb järelevalvet teha (internetiteenuse osutajaid vähemalt 19 ettevõtet, teabe talletamise teenust pakuvad vähemalt 70 ettevõtet, veebiportaale MTR-i andmetel ca 820, millest teadaolevalt digiplatvorme vähemalt 55)
- 136 Olenevalt vahendusteenuse osutaja alamliigist (internetiteenuse osutajad, veebimajutusteenused, digiplatvormid), tuleb ettevõtjatel teha koostööd riiklike ametiasutustega, nimetada kontaktpunkt, mille kaudu ametiasutused ühendust võtta saavad, anda teenuse tingimustes teavet kasutatavate sisu modereerimise põhimõtete kohta, koostada läbipaistvusaruanne, põhjendada kasutaja sisu eemaldamist, teatada pädevale asutusele teatavaks saanud kriminaalkuriteost vahendusteenuse osutaja keskkonnas, luua kaebuste menetlemise süsteem, osaleda kohtuvälises vaidluste lahendamise protsessis, prioriseerida usaldusväärsetelt teavitajatelt tulnud teateid, tagada soovitusüsteemide läbipaistvus jpm. Enamused digiteenuste määrusest tulenevad nõuded on ettevõtjatele siiski uued.

8.2. Ohuolukorra hinnang

- **Tagajärje kaalukus: oluline oht**
- 137 Prognoositav tagajärg on oluline oht, sest vihkamisele, vägivallale või diskrimineerimisele õhutamise keelu rikkumine võib kaasa tuua ohu isiku tervisele või varalisele hüvele. Süstemaatilised üleskutsed meedias võivad põhjustada füüsilisi konflikte tänavatel, nt

⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2022/2065

sarnaselt pronksiööga. Vaenu õhutamise eri ühiskonnagruppide vahel võib ohustada tervikuna ühiskonna turvalisust ning kujutada lõpuks ohtu ka riigi julgeolekule.

- 138 Kui tegemist on teadlike süstemaatiliste inforünnakutega, mille eesmärk on (pikemas perspektiivis) kahjustada Eesti Vabariigi põhiseaduslikku korda, siis on tegemist kõrgendatud ohuga. Kui aga tegu on üksikute ja nn juhuslike üleastumistega, on võimalik saabuv tagajärg kindlasti vähemkaalukas. Kui digiplatvormid jätavad täitmata sisu modereerimise nõude või pädevate asutuste korraldused ebaseadusliku sisu eemaldamise kohta, võib see täiendavalt tuua kaasa desinformatsiooni leviku või alaealiste õiguste rikkumise läbi näiteks lapsedoornoo leviku. On tõenäoline, et teadlikkus digiteenuste määruse nõuetest on määruse jõustumisele järgneval ajal madal, mistõttu on oluline tagada tõhus teavitamine ning järelevalve.
- 139 Kokkuvõttes saab hinnata siiski võimalike ebaseaduslike inforünnakute tagajärgi oluliseks.

▪ **Realiseerumise tõenäosus: keskmine**

- 140 Sellise ohu realiseerumise tõenäosus on keskmine. Varasemad järelevalvemenetlused näitavad, et mõningatel juhtudel on meediateenustes rikutud vihkamisele, vägivaldale või diskrimineerimisele õhutamise keeldu või kujutatud meediateenustes avaldatuga ohtu ühiskonna turvalisusele või riigi julgeolekule.
- 141 TTJA piiras 2022. aastal seitsme telekanali taasedastamist ja 15 domeeninime kättesaadavust. Euroopa Liit on sanktsioneerinud 24 Venemaa meediateenust ning lisaks kohaldanud finantssanktsioone paljudele meediateenuse osutajatele (Eestis on 31.10.24 seisuga piiratud 53 telekanali ja 307 veebilehe kättesaadavust).
- 142 Alates Venemaa sõja alustamisest Ukrainas veebruaris 2022 on julgeolekuolukord muutunud, samuti on intensiivistunud Eestit puudutavad inforünnakud. Iisraeli-Hamasi konflikt eskaleerumine on märkimisväärselt suurendanud vägivaldse ja terroristliku sisu levikut digiplatvormidel. TTJA teavitas 2023. aastal näiteks Telegrami platvormi ca 80-st Iisraeli-Hamasi konfliktiga seotud ebaseaduslikust postitusest ning 2024. aastal edastas Telegramile digiteenuste määruse kohase korralduse 14 sanktsioneeritud meediateenuseid edastavale kanalile ligipääsu piiramiseks.
- 143 Eestis rakenduvad digiteenuste määruse nõuded hinnanguliselt 144 ettevõttele, millest osad on keskmise suurusega, kes uute õigusaktide nõuetega paremini kursis ja ette valmistatud. Leidub hulgaliselt ka mikro- või väikeettevõtjaid, kelle teadlikkus tõenäoliselt madal ja seega ka rikkumiste esinemise tõenäosus suurem.

8.3. Kontrolli ulatus

- 144 Kontrollitakse kõiki meedia- ja vahendusteenuse osutajaid, sh teisest riigist pärit Eestis kättesaadavaid meedia- ja digiteenuseid (vastavas ohuolukorras avaliku korra eest vastutav isik).

8.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 145 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel meediateenuste puhul sätestab meediateenuste seadus. Järelevalve teostamiseks meediateenuse osutajate üle võib kohaldada riikliku järelevalve üldmeetmeid ja KorS §-des 30, 32, 50 ja 51 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid. Vajadusel tehakse ettekirjutus taasedastamise ajutiseks piiramiseks. Euroopa Liidust pärit meediateenuse osutaja puhul, tuleb piirangu kohaldamisest teavitada Euroopa Komisjoni, kes peab piirangu kohaldamise kooskõlastama (MeeTS § 51). Kui leiab aset majandustegevuse keelamise ning tegevusloa kehtetuks tunnistamise aluseks olev

majandustegevuse nõude ja tegevusloa kõrvaltingimuse rikkumine on võimalik meediateenuse osutaja tegevusluba kehtetuks tunnistada (MSÜS § 37) või kohaldada majandustegevuse keeldu (MSÜS § 36).

- 146 TTJA pädevuse infoühiskonna teenuste ohuolukorra lahendamisel sätestab InfoTS § 13¹ lg 1. Järelevalve teostamiseks infoühiskonna teenuse osutajate üle võib kohaldada riikliku järelevalve üldmeetmeid, KorS §-s 30 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid ning InfoTS §- 13¹ sätestatud infoühiskonna teenuse piiramist.
- 147 TTJA pädevuse vahendusteenuse osutajate ohuolukorra lahendamisel sätestavad InfoTS § 12 lõiked 3 ja 4 ning samuti digiteenuste määrus. Järelevalve teostamiseks võib kohaldada riikliku järelevalve üldmeetmeid, KorS §-des 30, 49, 50, 51, 52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid. Lisaks võib kohaldada digiteenuste määrust tulenevat teabe nõudmise (artikkel 10) ja eemaldamiskorralduse (artikkel 9) meetmeid.

9. Digiligipääsetavuse nõuete rikkumine: 2 – keskmine-tavaline oht

9.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 148 Kohustus avalikule sektorile tagada enda veebilehtedele ja mobiilirakendustele juurdepääs tuleneb Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist (EL) 2016/2102 (avaliku sektori asutuste veebisaitide ja mobiilirakenduste juurdepääsetavuse direktiiv) ja Komisjoni rakendusotsusest (EL) 2018/1524, mis on riigisisesele õigusesse üle võetud avaliku teabe seadusega (AvTS) ning selle alusel antud ettevõtlus- ja infotehnoloogiainistri 28.02.2019 määrusega nr 20 „Veebilehe ja mobiilirakenduse ligipääsetavuse nõuded ning ligipääsetavust kirjeldava teabe avaldamise kord.“
- 149 Komisjoni rakendusotsuse nr 2018/1524 lisa 1 sätestab miinimumnõuded veebilehtede ja mobiilirakenduste iga-aastasele seirele.
- 150 Ohutõrjeliselt relevantne on olukord, kus avaliku sektori asutuse veebilehe külastaja või mobiilirakenduse kasutaja ei saa oma erivajaduse tõttu avalikule teabele ja teenustele ligi, sest avaliku sektori asutus on jätnud täitmata digiligipääsetavuse nõuded.

9.2. Ohuolukorra hinnang

- **Tagajärje kaalukus: tavaline oht**

- 151 Prognoositav tagajärg on tavaline oht. Sotsiaalkindlustusameti andmetel elab 30.09.2022 seisuga Eestis kokku 126 335 puudega inimest. Halveneb erivajadustega inimeste, samuti eakate võime iseseisvalt igapäevatoimingutega hakkama saada ja aktiivselt ühiskonnaelus osaleda. Kui avaliku sektori asutus ei täida digiligipääsetavuse nõudeid, siis ei pääse märkimisväärne osa ühiskonnast ligi avalikule teabele ja e-teenustele.

- **Realiseerumise tõenäosus: keskmine**

- 152 Ohu realiseerumise tõenäosus on keskmine. Peamiselt esineb olukordi, kus digiligipääsetavuse nõuded on täidetud osaliselt, kuid samas võib ühe nõude täitmata jätmine tuua kaasa olukorra, et kogu veebileht või rakendus ja pakutav avalik teenus on ligipääsmatu, nt broneerimissüsteem, mis ekraanilugejale ei anna teavet parajasti kasutajal fookuses oleva kuupäeva kohta.
- 153 Varasemad asutuste pöördumised, 2021., 2022. ning 2023. aastal läbi viidud veebilehtede ja mobiilirakenduste seire näitavad, et esineb puudusi digiligipääsetavuse nõuete täitmisel.

2023. aasta seire kohaselt oli avaliku sektori veebilehtede keskmine ligipääsetavuse skoor automaatseire põhjal 77 punkti 100-st. Põhjalikus seires tuvastatud mittevastavuste osakaal avaliku sektori veebilehtedel on 18%.

9.3. Kontrolli ulatus

- 154 Kontrollitakse Komisjoni rakendusotsuse nr 2018/1524 lisas 1 valemil alusel arvutatud hulka teabevaldajaid AvTS § 5 tähenduses (vastavas ohuolukorras avaliku korra eest vastutav isik), välja arvatud AvTs § 32 lõikes 6 toodud erisused, mille kohaselt ligipääsetavuse nõudeid ei kohaldata teabevaldajaga võrdsustatud isikutele, meediateenust osutavale teabevaldajale ning koolidele ja koolieelsetele lasteasutustele. Viimaste puhul on siiski kohustus ligipääsetavaks muuta üldinfo, sh vastuvõtuinfo, asukoht ja kontaktandmed.

9.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 155 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab avaliku teabe seadus.
- 156 Järelevalve teostamiseks võib kohaldada riikliku järelevalve üldmeetmeid ja KorS §-des 30, 32, 49, 50 ja 51 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid. TTJA ettekirjutuse täitmisele kohalduvad AvTS § 53⁴ nõuded.

10. Rahvusvaheliste sanktsioonide rikkumine teenuste valdkonnas:

6 – suur-oluline oht

10.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 157 Ohutõrjeliselt relevantne on olukord, kus isikud rikuvad Euroopa Liidu määrusest (EL) nr 833/2014, määrusest (EL) nr 765/2006 või Euroopa Liidu Nõukogu otsusest 2014/386/ÜVJP tulenevat arvepidamis-, audiitor-, raamatupidamis-, maksunõustamis-, ärinõustamis-, juhtimiskonsultatsiooni-, suhtekorraldus-, arhitekti-, inseneri-, õigusabi-, turismi-, meedia-, infoühiskonna- ja reklaamiteenuste, turu-uuringute, avaliku arvamuse küsitluste teenuste, tehnilise katsetamise, analüüsimise teenuste või infotehnoloogiaalase nõustamisteenustega seotud piiranguid.

10.2. Ohuolukorra hinnang

- **Tagajärje kaalukus: oluline oht**
- 158 Prognoositav tagajärg on oluline oht, sest rahvusvahelise sanktsiooni rikkumine on karistusseadustiku § 93¹ kohaselt kuritegu.
- **Realiseerumise tõenäosus: suur**
- 159 Teenuse, välja arvatud finantsteenuse, sanktsioonide täitmise üle enne 17.06.2024 järelevalve teostamise korraldus Eestis puudus. Sellest tulenevalt ei ole veel kogunenud ka järelevalvepraktikat. Samas nähtub Rahapesu Andmebüroo (RAB) 2023. aasta aastaraamatust, et ainuüksi finantssanktsiooni rikkumise kohta esitati RAB-ile 606 teadet. Sellest võib järeldada, et rahvusvaheliste sanktsioonide rikkumisi toimub ka teenuste valdkonnas.

10.3. Kontrolli ulatus

- 160 Kontrollitakse TTJA koostatava riskiprofiili alusel suurima riskiga teenuste valdkondi ning lisaks meediateenuste valdkonna sanktsioonide täitmist. Lisaks plaanilisele järelevalvele teostatakse järelevalvet TTJA-sse laekuvate vihjete ning kaebuste alusel.

10.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 161 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab rahvusvahelise sanktsiooni seaduse (RSanS) § 11 lg 3 p 6, § 30 lg 6. Järelevalve teostamiseks võib kohaldada riikliku järelevalve üldmeetmeid ja KorS §-des 30, 31, 32, 49, 50, 51 ja 52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid. Rikkumise kõrvaldamiseks võib teha ettevõtjale ettekirjutuse KorS § 28 alusel. Ettekirjutuse täitmine on võimalik tagada RSanS § 33 lõikes 4 ette nähtud sunniraha kohaldamisega.

11. Terroristliku veebisisu ennetusmeetme kasutusele võtmata jätmine:

9 – suur-kõrgendatud oht

11.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 162 Ohutõrjeliselt relevantne on olukord, kus veebimajutusteenuse pakkuja jätab määramata kontaktpunkti, mille kaudu pädevad asutused saavad eemaldamiskorraldusi edastada, jätab teenuse tüüptingimustes välja toomata terroristlikku sisu puudutavad tõkestavad nõuded või kaebuste lahendamise mehhanismi või jätab avalikustamata terroristliku sisu eemaldamist käsitleva läbipaistvusaruande. Vastavad nõuded tulenevad Euroopa Liidu määrusest (EL) 2021/784, mis käsitleb võitlemist terroristliku veebisisu levitamise vastu.
- 163 Aastatel 2023 ja 2024 TTJA tehtud kaardistusest nähtub, et Eestis on hinnanguliselt 95 veebimajutusteenuse pakkujat, millest vaid üksikud on määranud asjakohase kontaktpunkti või teinud asjakohased muudatused oma tüüptingimustes.

11.2. Ohuolukorra hinnang

- Tagajärje kaalukus: *kõrgendatud oht*

- 164 Prognoositav tagajärg on kõrgendatud oht, sest terrorikuritegu ja üleskutse selle toimepanemisele on karistusseadustiku 15. peatükki kuuluvad kuriteod.

- Realiseerumise tõenäosus: *suur*

- 165 Veebimajutusteenuse osutajate kaardistuse järgi on rikkumisi palju, vaid üksikud teenusepakkujad on määranud asjakohase kontaktpunkti või teinud vajalikud muudatused oma tüüptingimustes.

11.3. Kontrolli ulatus

- 166 Kontrollitakse kõiki Eestis registreeritud veebimajutusteenuse osutajaid.

11.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 167 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab infoühiskonna teenuse seaduse (InfoTS) § 12 lg 6. Järelevalve teostamiseks võib kohaldada riikliku järelevalve üldmeetmeid ja KorS §-des 30, 31, 32, 49, 50, 51 ja 52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid.

Rikkumise kõrvaldamiseks võib teha ettevõtjale ettekirjutuse KorS § 28 alusel. Ettekirjutuse täitmine on võimalik tagada InfoTS § 14 lõikes 1 ette nähtud sunniraha kohaldamisega.

12. Välisinvesteeringute tegemise loa kohustuse rikkumine ja välisinvesteeringute usaldusväärse hindamiseks kehtestatud nõuete täitmata jätmine: 7 – väike-kõrgendatud oht

12.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 168 Välismaiste otseinvesteeringute taustauuringute raamistik on loodud Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusega (EL) 2019/452, mis on riigisisesse õigusesse üle võetud välisinvesteeringu usaldusväärse hindamise seadusega (VUHS). Välisinvesteeringuga, mis viiakse lõpuni järgimata välisinvesteeringute usaldusväärse hindamiseks kehtestatud nõudeid, võib tekkida oht Eesti ja muu Euroopa Liidu liikmesriigi julgeolekule ning avalikule korrale.
- 169 Võimaliku ohu teke põhineb ohuhinnangul, mille alusel on tõenäoline majanduse kaudu Eesti suveräänsusesse sekkumine. Välisinvesteeringute usaldusväärse hindamine on üks mittesõjalistest ennetavatest ja heidutavatest vahenditest, mille kaudu on võimalik ära hoida, tõkestada ja maandada majandusjulgeoleku riske. Võttes arvesse Euroopa Liidu liikmesriikide turgude, omavahel ühendatud tarneahelate ja liikmesriikide ühiste taristute tihedat lõimitust, võib välisinvesteering kujutada endast ohtu julgeolekule või avalikule korrale ka väljaspool seda liikmesriiki, kuhu investeering tehakse. Seetõttu on strateegiliste majandusharude sõltumatuse tagamiseks ja ohu ennetamiseks vajalik selgitada välja investeeringute tegelik päritolu ja võimalikud kaudsed eesmärgid.

12.2. Ohuolukorra hinnang

- **Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht**
- 170 Prognoositav tagajärg võib kaasa tuua erinevaid ohtusid kuni kõrgendatud ohuni. Kõrgendatud oht kaasneb välisinvestori poolt välisinvesteeringu loa kohustuse täitmata jätmisega, millest tingituna jääb tuvastamata ja realiseerub oht Eesti või muu Euroopa Liidu liikmesriigi julgeolekule ning avalikule korrale.
- **Realiseerumise tõenäosus: väike**
- 171 Realiseerumise tõenäosus on väike. Tartu Ülikooli uuringu („Välisinvesteeringute taustauuringu mõjude hindamine“, Tartu Ülikool, lõpparuanne 2021) kohaselt on Eesti atraktiivsus välisinvesteeringute sihtriigina üsna kõrge, seejuures senisest suurem otseinvesteeringute kasv Eestisse on toimunud aastatel 2019-2021. Eesti Panga otseinvesteeringute statistika alusel on 2022. aastal olnud otseinvesteeringute tõus eelnevalt välja toodud perioodiga võrreldes madalam, kuid taastunud 2023. aastal. Languse põhjuseks võib olla Eesti geopoliitiline asukoht ja Venemaa agressioon Ukraina suhtes, mis on kahandanud ajutiselt Eesti majanduskeskkonna atraktiivsust välisinvestoritele.
- 172 Kolmandatest riikidest (st riikidest, kes ei ole Euroopa Liidu liikmesriigid) tehtud välismaiste otseinvesteeringute osakaal kõikidest otseinvesteeringutest Eestis aastatel 2010-2023 on kokkuvõttes kasvanud ja kõikidest otseinvesteeringutest pea veerandi. Vastavalt Eesti julgeolekupoliitika alustele (koostanud Vabariigi Valitsus ja heaks kiitnud 22.02.2023 Riigikogu) on praeguse julgeolekukeskkonna üheks suuremaks strateegiliseks väljakutseks intensiivistunud vastasseis erinevate majanduslike süsteemide vahel, mis

survestab meie väärtusruumi ning suurendab ideoloogilist vastukaalu sellele. Autoritaarsete režiimide agressiivsus on kasvanud ja nad koonduvad üha enam vastutegevuseks demokraatlikule väärtusruumile. Majanduslike meetmete kasutamine mõjuvõimu suurendamiseks kahjustab tarneahelate turvalisust ja seab ohtu riigi toimimise seisukohalt oluliste teenuste toimepidevuse.

12.3. Kontrolli ulatus

- 173 Kontrollitakse välisinvesteeringuid VUHS § 4 lõikes 1 tegevusvaldkondade abil määratletud sihtettevõtjatesse, kellesse investeeringute tegemisel on kehtestatud välisinvesteeringu loa kohustus hindamaks mõju julgeolekule ja avalikule korrale. Sihtettevõtjateks on ennekõike strateegilistes majandusvaldkondades tegutsevad ettevõtjad (kokku umbes 330 ettevõtjat), kelle majandustegevus on seotud julgeoleku tagamiseks või avaliku korra säilitamiseks oluliste sisenditega, mille katkemisel, häirel, kadumisel või hävimisel oleks Eestile märkimisväärne mõju. Lisaks loakohustuse täitmisele kontrollitakse ka välja antud lubade puhul nende kõrvaltingimuse täitmist.

12.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 174 TTJA pädevus tuleneb VUHS-st. Järelevalve teostamiseks võib kohaldada KorS-st tulenevaid üldmeetmeid ning §-des 30–32 ja 49–51 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid. Vajadusel tehakse ettekirjutus VUHS § 23 alusel ja ettekirjutuse täitmata jätmise korral määratakse sunniraha ülemmääraga 100 000 eurot. Ettekirjutusega võib kohustada välisinvestorit, sihtettevõtjat ja välisinvesteeringu muud osalist osalust või sihtettevõtja osa võõrandama, tehingut tagasi täitma või tegema muid toiminguid välisinvesteeringueelse olukorra taastamiseks.

13. Lastele suunatud toodete nõuetele mittevastavus:

9 – suur-kõrgendatud oht

13.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 175 Lastele suunatud tooted ei tohi seada ohtu ega kahjustada laste tervist. Lastetoodete märgistus ei tohi olla eksitav ja peab vastama nõuetele, et tagada toote sihipärane ja ohutu kasutamine. Pidades silmas laste käitumist, ei tohi lastele mõeldud tooted k.a nendes sisalduvad kemikaalid, kahjustada laste jt isikute ohutust ning tervist kui neid kasutatakse ettenähtud või eeldataval viisil.
- 176 Mänguasjade ohutuse tagamisel on oluline roll tootel oleval infol ja hoiatustel, et lapsevanem saaks tuvastada võimalikke ohte ja neid vältida ning valida lapsele eakohase mänguasja. Eestis müüdavad mänguasjad peavad omama korrektset eestikeelset märgistust, sealhulgas hoiatusi, tagamaks kasutajale vajaliku teabe kättesaadavuse. Ameti järelevalve näitab, et mänguasjade varustamine eestikeelse teabega on endiselt probleem.
- 177 Lisaks ei tohi mänguasjadel oleval hoiatusel olla eksitavad ega vastuolus mänguasja ettenähtud kasutusega, mis põhineb selle funktsioonidel, mõõtudel ja tunnustel. Järelevalve on tuvastanud mitmeid väikelastele mõeldud mänguasju, millel on eksitavad hoiatused ning mille ohutus on seetõttu küsitav.
- 178 Lasterõivaste ohutusnõuded on kehtestatud kuni 14-aastaste laste rõivastele eesmärgiga vähendada tõmbe- ja takerdumisriski. Nooremate laste puhul võivad kapuutsinöörid takerduda mänguväljakutel, vanemate laste ja noorukite puhul võivad rõivaste nöörid ja

paelad takerduda liikuvates sõiduvahendites, mis võib põhjustada vigastusi või lõppeda surmaga. TTJA 2023. aasta järelevalveprojekti tulemusena tuvastati, et kontrollitud ettevõtetest 40%-l esines rikkumisi seoses lasterõivaste ohutusega.

- 179 Lastehooldusvahendid (sh lutid, lutiketid) peavad olema valmistatud sobivast, ohutust, stabiilse koostisega ja vastupidavast materjalist, nõuetekohaselt märgistatud ega tohi ohustada kasutaja tervist.

13.2. Ohuolukorra hinnang

▪ Tagajärje kaalukus: *kõrgendatud oht*

- 180 Nõuetele mittevastavate või ohtlike lastele suunatud toodete tõttu võib nende kasutamisel juhtuda olenevalt toodete omadustest ja parameetritest mitmesuguseid õnnetusi või sündmusi, mis tähendab ohtu eelkõige laste elule, tervisele, aga ka varale ning kahju keskkonnale (nt sisalduvad toodetes keskkonnale ohtlikud ained).
- 181 Näiteks võib tõsine oht tekkida olukorrast, kus toote kasutusjuhend või ohutusala teave on esitatud Eesti kodanikule vaid võõrkeeles, mida kasutaja (nt lapsevanem) ei mõista ning seetõttu ei arvesta ohutusala teabega, seades seeläbi ohtu lapse elu ja tervise. Samuti võivad tõsist ohtu laste tervisele kujutada ohutusnõuetele mittevastavad mänguasjad, millede lapse kätte sattumisel võivad olla tõsised tagajärjed.
- 182 Lisaks otsesele ohule laste elule ja tervisele võib nõuetele mittevastavate või ohtlike lastele suunatud toodete kasutamisel tekkida ka pikaajaline mõju. Näiteks võivad toodetes sisalduvad kemikaalid avaldada negatiivset mõju laste arengule ja tervisele pikema aja jooksul.
- 183 Seega on tagajärje kaalukus mitmekihiline, hõlmates nii otseseid füüsilisi riske kui ka võimalikke pikemaajalisi tagajärgi laste arengule, tervisele ning heaolule.

▪ Realiseerumise tõenäosus: *suur*

- 184 Sõltuvalt toodete otstarbest, omadustest ja parameetritest võib mittevastavate või ohtlike lastele suunatud toodete esinemise tõenäosus olla suur. Mänguasjad on jätkuvalt ELi ohtlike toodete kiirhoiatussüsteemis Safety Gate üks enim teavitatud tooteliigist (2023. aastal oli 13% teadetest mänguasjade kohta, 2024. aasta 9 kuu jooksul esitatud 454 teadet mänguasjade kohta).
- 185 TTJA järelevalves leitud (Safety Gate süsteemi kaudu teavitatud) ohtlikud tooted kinnitavad asjaolu, et ka Eesti turule jõuab jätkuvalt laste tervisele tõsist ohtu kujutavaid tooteid (2023. aastal 24 mänguasja), mistõttu on kõrgendatud tähelepanu ohtlike toodete tuvastamisele ning infovahetus ja koostöö liikmesriikide vahel oluline. TTJA järelevalve statistika näitab, et mänguasjade valdkonnas on väga suur rikkumiste osakaal ca 85%.

13.3. Kontrolli ulatus

- 186 Kontrollitakse kõiki isikuid (eelkõige ettevõtjaid), kes lasevad lastele suunatud tooteid turule ja teevad neid turul kättesaadavaks. Pööratakse tähelepanu kogu turustusahelale sh tootja, hulgimüüja. Samuti kontrollitakse toodete nõuetekohasust ka tollipiiril ning teistes müügikohtades sh e-kauplustes ja sotsiaalmeediaplatformidel. Lisaks võetakse lastele suunatud tooteid testimisele, et kontrollida nende vastavust kehtestatud nõuetele. Kontrollitakse Safety Gate süsteemi kaudu teavitatud ohtlike mänguasjade ja lastetoodete müüki Eesti turul ning jagatakse liikmesriikidega asjakohast infot ohtlike toodete osas.

Ettevõtjate ja kasutajate teadlikkuse tõstmiseks kasutatakse erinevaid infokanaleid, kus jagatakse informatsiooni toodete ohutusest ning märgistusnõuetest.

13.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 187 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab toote nõuetele vastavuse seadus (TNVS). Turujärelevalveasutusena on TTJA volitatud kohaldama riikliku järelevalve üldmeetmeid ning KorS §-des 30–32, 49–52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid (TNVS § 54 lg 2), samuti tegema kontrollteingu (TNVS § 56¹), avalikustama toote ohte puudutava teabe (TNVS § 55) ning nõudma toote märgistamist, hoiatuse avaldamist, turult kõrvaldamist, tagasinõudmist või keelata toote turule laskmine (TNVS § 56 lg 2) ja võtma näidiseid (TNVS § 56 lg 7). Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet on kohtuväline menetleja TNVS § 59–61 sätestatud väärtegudes.

14. Isikukaitsevahendite nõuetele mittevastavus:

8 – keskmine-kõrgendatud oht

14.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 188 Isikukaitsevahendite (IKV) üldine eesmärk on kaitsta isikuid erinevate ohtude eest, olgu selleks siis keemilised, bioloogilised, füüsilised või muud ohud. Isikukaitsevahendid peavad olema kasutajale ohutud, tagama ettenähtud kaitse ning olema nõuetekohaselt märgistatud. Märgistus peab olema kasutajale selge ja arusaadav. Kui õigusaktis sätestatakse tootele nõue, ei või sellele nõudele mittevastavat toodet turule lasta ega kasutusele võtta.
- 189 IKV-d liigitatakse kategooriatesse vastavalt ohtudele, mille eest isikukaitsevahend on ette nähtud isikut kaitsma:
- I kategooria hõlmab üksnes minimaalseid ohte, näiteks pindmine mehaaniline vigastus, kontakt nõrgatoimeliste puhastusvahenditega, pikaajaline kontakt veega või kontakt kuumade pindadega, mille temperatuur on kuni 50 °C, silmade kahjustus päikesevalgusega kokkupuutumise tõttu, mitteäärmuslikud keskkonnatingimused;
 - II kategooria hõlmab muid kui I ja III kategoorias loetletud ohte;
 - III kategooria hõlmab üksnes ohte, millel võivad olla väga tõsised tagajärjed, nagu surm või pöördumatu tervisekahjustus, näiteks kõrgelt kukumine, uppumine, ioniseeriv kiirgus, tervisele ohtlikud ained ja segud, kahjulik müra, elektrilöögid jms.
- 190 Nõuetele vastavus hõlmab mitmeid aspekte, sealhulgas toote kvaliteeti, vastupidavust, dokumentatsiooni, märgistust ja kasutusjuhiseid. IKV-d täidavad olulist rolli nii töökeskkonnas kui ka igapäevaelus, kaitstes inimesi erinevate ohtude eest ning seetõttu on nende vastavus nõuetele eluliselt tähtis.
- 191 TTJA järelevalvetulemused näitavad, et turule jõuab IKV-sid, mis ei vasta nõuetele. Aastal 2024 läbi viidud jalgrattakiivrite kontrollprojektist selgus, et ca 97% kontrollitud kiivritest olid puudustega (märgistus, kasutusjuhend, dokumentatsioon). Puudused suudeti kõrvaldada vaid 13 kiivril ning 23 kiivrit tuli müügil eemaldada.

14.2. Ohuolukorra hinnang

▪ Tagajärje kaalukus: *kõrgendatud oht*

192 Nõuetele mittevastavate IKV-de kasutamise tõttu võib tekkida oht kasutaja elule ja tervisele. Näiteks, kui toode ei vasta kehtestatud nõuetele, siis ei pruugi see tagada ohuolukorras ka asjakohast arvestatavat kaitset ning seeläbi satub ohtu kasutaja elu ja tervis. Kui I kategooria IKV-de puhul on tootedisaini vead või toote vale kasutamise riskid kasutajale minimaalsed, siis II ja III kategooria toodete puhul võivad toote vead või vale kasutamine kaasa tuua tõsised, pöördumatud tagajärjed või põhjustada ka kasutaja surma. Seetõttu tuleb eelkõige tähelepanu pöörata II ja III kategooria IKV-de eestikeelse teabe sh kasutusjuhendite olemasolule, kuna isikukaitsevahendi eesmärgipäraseks toimimiseks on vajalik täielik ohutus- ja kasutusjuhiste järgimine. Kui teave on võõrkeelne või tõlgitud ebapiisavalt, ei pruugi kasutaja vajalikest juhistest aru saada ning vales või mitte eesmärgipärasest kasutusest tekib tõsine oht kasutaja elule ja tervisele.

▪ Realiseerumise tõenäosus: *keskmine*

193 Sõltuvalt toodete otstarbest, omadustest ja parameetritest võib nõuetele mittevastavate isikukaitsevahendite esinemise tõenäosus olla keskmine, võttes arvesse sealhulgas nii järelevalvetulemusi kui ka Safety Gate süsteemis ohtlike isikukaitsevahendite kohta avaldatud teateid.

14.3. Kontrolli ulatus

194 Kontrollitakse kõiki isikuid (eelkõige ettevõtjaid), kes lasevad II ja III kategooria isikukaitsevahendeid turule ja teevad neid turul kättesaadavaks. Seejuures kontrollitakse toodete nõuetekohasust ka tollipiiril ning teistes müügikohtades sh e-kauplustes ja sotsiaalmeediaplatformidel.

14.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

195 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab toote nõuetele vastavuse seadus ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/425 mis käsitleb isikukaitsevahendeid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 89/686/EMÜ.

196 Turujärelevalveasutusena on TTJA volitatud kohaldama riikliku järelevalve üldmeetmeid ning KorS §-des 30–32, 49–52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid (TNVS § 54 lg 2), samuti tegema kontrollteingu (TNVS § 56¹), avalikustama toote ohte puudutava teabe (TNVS § 55) ning nõudma toote märgistamist, hoiatuse avaldamist, turult kõrvaldamist, tagasinõudmist või keelata toote turule laskmine (TNVS § 56 lg 2) ja võtma näidiseid (TNVS § 56 lg 7). Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet on kohtuväline menetleja TNVS § 59–61 sätestatud väärtegudes.

15. Tarbekaupade nõuetele mittevastavus: **5 – keskmine-oluline oht**

15.1. Ohuolukorra kirjeldus

197 Tarbekaupade hulka kuuluvad näiteks moehted, nahktooted, tekstiiltooted, jalatsid, tulemasinad, küünlad, sporditarbed jms. Tooted peavad olema nõuetekohaselt märgistatud ja ohutud, et nende kasutusega ei tekiks kahju inimese tervisele, varale ja keskkonnale. Teave toote märgistusest peab olema kättesaadav ka e-poodides.

- 198 Toode on ohutu, kui see mõistlikel kasutustingimustel, arvestades kasutusiga ning asjakohastel juhtudel kasutuselevõtu-, paigaldus- ja hooldusnõuete järgimist, tagab inimese ohutuse ja tervise kaitse ega ohusta ümbritsevat keskkonda. Tarbekaupade oht võib tuleneda nii valest või puudulikkust märgistusest/kasutusjuhendist kui ka toote disainist või koostisest.
- 199 Lisaks otsesele ohule võib nõuetele mittevastavate või ohtlike kaupade kasutamisel tekkida ka pikaajaline mõju. Näiteks võivad toodetes sisalduvad kemikaalid (plii, kaadmium, kroom jmt) avaldada negatiivset mõju kasutaja tervisele pikema aja jooksul ning põhjustada tõsiseid terviseprobleeme. Aastal 2023 läbi viidud moeete testimine näitas, et 40% testitud moeetetest sisaldas kas pliid, kaadmiumi või niklit. Kiirhoiatussüsteemi Safety Gate on samuti tulnud teateid ohtlikest moeetetest ja ftalaate sisaldavatest jalatsitest ning muudest tarbekaupadest.
- 200 12. juunil 2023 jõustus EL üldise tooteohutuse määrus 2023/988, mis asendab endise tooteohutuse direktiivi 2001/95 ja mida kohaldatakse alates 12. detsember 2024. See toob kaasa muudatusi toote ohutuse tagamisel ning vajaduse ettevõtjaid uutest kohustustest teavitada.

15.2. Ohuolukorra hinnang

▪ Tagajärje kaalukus: *oluline oht*

- 201 Nõuetele mittevastavate või puuduliku märgistuse/kasutusjuhendiga tarbekaupade kasutamine võib seada ohtu inimese elu, tervise ja vara. Toote märgistamine ja tootja antud teabe jälgimine on kasutamisel oluline. Tootja vastutus seisneb tarbijale vajaliku info esitamises toote eripärade ja ohutu kasutamise kohta. Samuti võivad mõned tarbekaupad sisaldada ohtlike keemilisi aineid (nt moeetes sisalduv nikkel, kaadmium, plii-allergilised reaktsioonid, kuhjumine organismis; nahktoodetes sisalduv kroom VI-allergiline reaktsioon; tarbijatoodetes sisalduvad ftalaadid – hormonaalsüsteemi häired), mis mitte ainult ei kahjusta inimese tervist, vaid ka seavad ohtu meid ümbritseva keskkonna.

▪ Realiseerumise tõenäosus: *keskmine*

- 202 Sõltuvalt toodete otstarbest, omadustest ja parameetritest võib mittevastavate tarbekaupade esinemise tõenäosus olla keskmine, võttes sealjuures arvesse Safety Gate süsteemi kaudu laekunud teateid ohtlike tarbekaupade kohta ja ameti enda järelevalve tulemusi. Tuleb arvestada ka uue tooteohutuse määruse nõuetega, mis võib kaasa tuua olukorra, kus ettevõtjad ei ole piisavalt teadlikud uutest nõuetest või ei järgi neid ja see võib suurendada turule jõudvate nõuetele mittevastavate toodete hulka.

15.3. Kontrolli ulatus

- 203 Kontrollitakse kõiki isikuid (eelkõige ettevõtjaid), kes lasevad tarbekaupasid turule ja teevad neid turul kättesaadavaks. Seejuures kontrollitakse toodete nõuetekohasust ka katsetuste läbiviimisega ning erinevates müügikohtades sh e-kauplustes ja sotsiaalmeediaplatformidel.

15.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 204 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab toote nõuetele vastavuse seadus, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2023/988 milles käsitletakse üldist tooteohutust ja millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1025/2012 ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2020/1828 ning tunnistatakse

kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2001/95/EÜ ja nõukogu direktiiv 87/357/EMÜ ning tarbijakaitseseadus.

- 205 Turujärelevalveasutusena on TTJA volitatud kohaldama riikliku järelevalve üldmeetmeid ning KorS §-des 30–32, 49–52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid (TNVS § 54 lg 2, TKS § 62 lg 1), samuti tegema kontrollteingu (TNVS § 56¹), avalikustama toote ohte puudutava teabe (TNVS § 55) ning nõudma toote märgistamist, hoiatuse avaldamist, turult kõrvaldamist, tagasinõudmist või keelata toote turule laskmine (TNVS § 56 lg 2) ja võtma näidiseid (TNVS § 56 lg 7), tagada tarbijatele antud õiguste täitmine (TKS § 61 lg 1). Tarbijakaitsese ja Tehnilise Järelevalve Amet on kohtuväline menetleja TNVS § 59–61 sätestatud väärtegudes.

16. Elektri- ja raadioseadmed ning energiamõjuga toodete nõuetele mittevastavus: **6 – suur-oluline oht**

16.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 206 Kui õigusaktis sätestatakse tootele nõue, ei või sellele nõudele mittevastavat toodet turule lasta ega kasutusele võtta. Seadmed peavad olema nõuetekohaselt märgistatud. Seadme kasutamine peab olema ohutu ega tohi kahjustada selle kasutaja ja kolmanda isiku elu, tervist ja vara ning kodulooma elu ja tervist.
- 207 Elektriseadmetest tulenevad ohud jagunevad peamiselt kolmeks: võimalik elektrilöögi- ja põlenguohu; elektromagnetiline ühilduvus ehk seadme omadus mitte teisi seadmeid häirida ja samas ka tavapärasel elektromagnetilises keskkonnas ettenähtud viisil toimida; ohtlike ainete sisaldus (RoHS⁹) ehk seadmed võivad sisaldada mürgiseid raskemetalle ja ftalaate. Aastas toimub keskmiselt 70-90 elektriseadme rikkest põhjustatud tulekahju ning keskmiselt 50 tervisekahju põhjustanud elektriohnetust, millest suur osa on mittekorras elektriseadme kasutamisest.
- 208 Raadioseade peab olema kavandatud, projekteeritud ja toodetud nii, et oleks tagatud elektromagnetilise ühilduvuse nõuete täitmine. Raadioseade peab olema valmistatud viisil, mis välistab raadiohäire tekkimise ning tagab raadiosageduse efektiivse kasutamise. Raadioseadmed peavad olema konstrueeritud selliselt, et need kasutaks raadiospektrit (raadiosagedusi) otstarbekalt ja toetaksid selle otstarbekat kasutamist, et vältida kahjulike häirete tekkimist (raadiohäirete tekitamine on keelatud). Raadioseade ei tohi kahjustada võrku ega selle tööd ega kuritarvitada võrgu ressursse, mis halvendaks lubamatult teenuste kvaliteeti. Raadiohäirete tekkimisel võivad olla tõsised tagajärjed. Takistatud, moonutatud või katkestatud võib olla sideseadmete ja -süsteemide, sealhulgas navigatsiooniseadmete töö. Üle-euroopaline järelevalve näitab, et puudustega raadioseadmeid on aastate lõikes keskmiselt 70%.
- 209 Energiamõjuga toode peab vastama energiatõhususe ja ökodisaini nõuetele ehk selline seade peab kulutama oma tööks võimalikult vähe energiat ja muid ressursse ning tema mõju keskkonnale peab olema võimalikult väike (nt taaskasutus, parandatavus). Nõuetele mittevastava energiamõjuga toote kasutamine põhjustab täiendavaid kulutusi tarbijale ja põhjustab suurema energia ja muu ressursi kasutuse tõttu kahju keskkonnale. Energiatõhususe nõuetega on hetkel kaetud 15 erinevat tootegruppi ja ökodisaini nõuetega 31 erinevat tootegruppi. Nõuetega kaetud tootegruppide arv aasta-aastalt kasvab. Aastal 2024 jõustub uus toodete ökodisaini EL määrus, mis kehtestab toodetele täiendavad nõuded

⁹ 8. juunil 2011 vastu võetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2011/65/EL

ja suurendab veelgi nõuetega kaetud tootegruppide arvu ning laieneb energiamõjuga toodetelt kestvustoodetele (nt tekstiil, jalatsid).

- 210 Lisaks rakenduvad alates 28. juunist 2025 elektri- ja elektroonikaseadmetele toodete ja teenuste ligipääsetavuse seadusest (LPS) tulenevad toodete ligipääsetavuse nõuded. LPS-i kohaselt peavad teatud (elektroonilised)tooted, nagu nt e-lugeriid, piletiautomaadid ja iseteenindusterminalid, olema ligipääsetavad kõigile, sealhulgas puuetega inimestele. Seadus kehtestab nõuded, mida ettevõtted peavad täitma ligipääsetavuse tagamiseks, sealhulgas tehniline dokumentatsioon ja vastavusmäärgised. Kui elektroonikaseadmed ei ole ligipääsetavad võib olla keeruline või võimatu täita tööülesandeid, osaleda hariduses ning ühiskondlikus elus. See võib põhjustada nende isoleerumist ja piirata nende osalust ühiskondlikus elus

16.2. Ohuolukorra hinnang

▪ Tagajärje kaalukus: *oluline oht*

- 211 Elektri- ja/või raadioseadmed, mis ei vasta nõuetele või mille märgistus/kasutusjuhend on puudulik võib seada ohtu kasutaja elu, tervise ja vara. Sellised seadmed võivad mittenõuetekohasuse korral tekitada elektrišokki, sädet (millest tekib tulekahju) jms.
- 212 Suuremaks ja massilisemaks kitsaskohaks on elektri- ja raadioseadmete importimisel osutunud RoHS direktiivi nõuete täitmine, kuid otsest ohtu kasutamisel ei ole. Sellised seadmed võivad sisaldada ohtlike keemilisi aineid (nt plii, elavhõbe, ftalaadid), mis mitte ainult ei kahjusta inimese tervist, vaid seavad ohtu keskkonnale. Selliste tagajärgede kaalukus on olulise ohuga, kuivõrd elektri- ja raadioseadmete maht turul on väga suur ning kasutajate hulk on samuti suur.
- 213 Rohe-eesmärkide saavutamisel on oluline roll energiatõhusatel elektriseadmetel. Sellest tulenevalt on olulisel kohal energiamõjuga toodete energiatõhususe ja ökodisaini nõuete kontrollimine. Kui energiamõjuga toode ei vasta nõuetele, põhjustab see liigset energia tarbimist ja suurendab üldist mõju keskkonnale. Nii näiteks on olulise mõjuga nii valgustusele ja kodumasinatetele kuluv energiatarve kui ka nende valmistamisele ja asendamisele kuluvad ressursid, mistõttu on oluline kontrollida selliste seadmete vastavust nii energiatõhususe kui ka ökodisaini nõuetele.
- 214 Elektromagnetilise ühilduvusega seotud probleemid võivad segada nt seadmetevahelist andmete edastust ja seadmete toimimist, millega võib põhjustada ohtlikke olukordi (nt seadmete iseeneslik käivitumine ja peatumine, ohutust tagavate süsteemide häirimine ja elutähtsa raadioside jms häirimine). Näiteks on mitmesugused AC/DC toiteplokid peamised probleemtooted elektromagnetilise ühilduvuse tõttu, seetõttu on toiteplokid ka kõrgendatud tähelepanu all.
- 215 Raadioseadmete puhul on kõrgendatud tähelepanu all droonid seoses nende arengu ja uute nõuetega ning nende laialdasema kasutamisega erinevates eluvaldkondades. Lisaks on tähelepanu all seadmed, mille eesmärk on tekitada raadiohäireid, nt levi segaja ehk „jammer“. Seade kiirgab kindlatel sagedustel raadiolaineid, mis takistavad teiste seadmete toimivat sidepidamist. Segajad võivad häirida ka GPSi ja WLANi tööd. Eriti kõrged turvariskid kaasnevad GPS-seadme häirimisel, kuna seadet kasutatakse navigeerimisel, pääste- ja jälgimisteenustel.

▪ **Realiseerumise tõenäosus: suur**

- 216 Sõltuvalt seadmete otstarbest, omadustest ja parameetritest võib mittevastavate seadmete esinemise tõenäosus olla suur. Arvesse tuleb võtta nii Safety Gate süsteemi kaudu laekunud teateid ohtlike toodete kohta kui ka ameti enda järelevalve tulemusi.
- 217 Toodete ligipääsetavuse nõue rakendub 28. juunist 2025. Kuna tänaseks veel järelevalvepraktika ligipääsetavuse nõude täitmise osas puudub nii Eestis kui ka teistes liikmesriikides, on ohu realiseerumise tõenäosust raske hinnata. Vähesese teadlikkuse ja/või ettevõtja tahte tõttu ei pruugi teatud tooted vastata ligipääsetavuse nõuetele. Eelkõige on eesmärk tõsta ettevõtjate teadlikkust nõuetest, et hilisemas järelevalves esineks vähem probleeme.

16.3. Kontrolli ulatus

- 218 Kontrollitakse kõiki isikuid (eelkõige ettevõtjaid), kes lasevad seadmeid turule ja teevad neid turul kättesaadavaks. Kolmandatest riikidest imporditavate seadmete nõuetele vastavust kontrollitakse koostöös EMTA-ga piiril. Seadmete nõuetekohasust kontrollitakse erinevates müügikohtades sh e-kauplustes, oksjoniportalides. Vajadusel seadmeid ka katsetatakse. Teadlikkuse tõstmiseks võib TTJA teha täiendavat teavitustööd nii ettevõtjate kui ka kasutajate seas erinevaid kanalite kaudu.

16.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 219 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab toote nõuetele vastavuse seadus ning toote ja teenuse ligipääsetavuse seadus (LPS).
- 220 Turujärelevalveasutusena on TTJA volitatud kohaldama riikliku järelevalve üldmeetmeid ning KorS §-des 30–32, 49–52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid (TNVS § 54 lg 2), samuti tegema kontrollteingu (TNVS § 56¹), avalikustama toote ohte puudutava teabe (TNVS § 55) ning nõudma toote märgistamist, hoiatuse avaldamist, turult kõrvaldamist, tagasinõudmist või keelata toote turule laskmine (TNVS § 56 lg 2) ja võtma näidiseid (TNVS § 56 lg 7). Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet on kohtuväline menetleja TNVS § 59–61 ja LPS § 20 sätestatud väärtegedes.

17. Ehitustoodete nõuetele mittevastavus: **5 – keskmine-oluline oht**

17.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 221 Tagamaks tervise ja ohutuse kaitse ehitustooteid kasutavate töötajate ja ehitiste kasutajate jaoks, peab tootja tagama, et ehitustoote turul kättesaadavaks tegemisel on toode korrektselt märgistatud ning sellega on kaasas juhised ja ohutusala teave asjaomase liikmesriigi määratletud keeles, mis on kasutajatele kergesti arusaadav. Arvestades tavalist hooldust, peavad ehitustooted vastama ehitistele esitatavatele põhinõuetele majanduslikult otstarbeka kasutusaja jooksul. Ehitised peavad tervikuna ja eraldi osadena sobima kavandatud kasutusotstarbeks, võttes eelkõige arvesse ehitiste olemusringi kestel neis viibivate inimeste tervist ja ohutust. Eelnimetatu täitmiseks peavad ehitustooted vastama neile kehtestatud nõuetele. Reaalse ohuga tooteliigid on nt tuleohutuse ja evakuatsiooniga seotud tooted, konstruktsioonilised elemendid, kinnitusvahendid jm.

17.2. Ohuolukorra hinnang

- **Tagajärje kaalukus: oluline oht**
- 222 Ehitustoode, mis ei vasta nõuetele või mille märgistus/kasutusjuhend on puudulik, võib seada ohtu inimene elu, tervise, vara kui ka keskkonna. Kui toodete toimivus ei ole tagatud võib tekkida oht elule ja tervisele. Lisaks võib ehitus muutuda kasutuskõlbmatuks. Olulise ohuga on seotud nõuetele mittevastavad tooted, mille toimivus on seotud tuletundlikkuse ja tulepüsimisega. Selliste toodete omadused on seotud tule süttimise, leviku, suitsu, mürgiste gaaside või põlevate ja kuumade tilkade eraldumisega, millel on väga tõsine mõju inimeste elule, tervisele ja varale.
- **Realiseerumise tõenäosus: keskmine**
- 223 Sõltuvalt toodete otstarbest, omadustest ja parameetritest võib mittevastavate toodete esinemise tõenäosus olla keskmine. Enamjaolt kasutavad ehitustooteid professionaalid ning tegemist ei ole üldjuhul lõpptootega ehk toode on mõeldud püsivaks paigaldamiseks ehitisse. Järelevalve tulemused näitavad, et enamus mittevastavusi on vormilised, samas on ka aastate jooksul olnud tõsiseid mittevastavusi, mis on katsetuste läbi kinnitatud. Aastate 2016-2020 vahemikus viidi läbi mitmeid müürikividega survetugevuse katsetusi ning enamus kordadel ei vastanud müürikivid deklareeritud survetugevuse näitajale. Kuna tegemist on tootega, mis on ehitise kandva konstruktsiooni osa, võib kahjustuda terve ehitise konstruktsioon ning ehitus muutuda kasutuskõlbmatuks.
- 224 Täiendavat tähelepanu vajavad hoonete renoveerimisel kasutatavad ehitustooted, sest nende kasutamine hoonete energiatõhususe parandamiseks kasvab lähiaastatel.
- 225 Aastal 2024 olid ehitustoodete teavitused seotud peamiselt kinnitusvahenditega (betoonikruvid). Need tooted võivad põhjustada konstruktsioonide lagunemist ja kandevõime kadu ning selle käigus tekib oht elule ja tervisele ning ehitise püsimisele.
- 226 2023. a on järelevalve käigus tuvastatud mitmed rikkumised ehitustoodete tähistuses tuletundlikkuse osas, näiteks PVC-tüüpi katusekattematerjalide puhul. Aastal 2024 on leitud müügil nõuetele mittevastavaid suitsuandureid. Tuleohutuse seisukohalt on sellist toodete puhul äärmiselt oluline, et need vastaksid kehtestatud nõuetele. Täiendavalt võib olla vajalik pöörata tähelepanu ka teistele tuleohutuse seisukohast olulistele ehitustoodetele, sest tuleohutusega seotud omaduste katsetamine on tootjatele kulukas ning nii võib deklareeritud omadus tegelikkuses olla katsetamata ning toode seeläbi nõuetele mittevastav või ohtlik.

17.3. Kontrolli ulatus

- 227 Kontrollitakse eelkõige ettevõtjaid ja tootjaid, kes lasevad tooteid turule ja teevad neid turul kättesaadavaks. Seejuures kontrollitakse toodete nõuetekohasust vajadusel ka katsetuste läbiviimisega ning erinevates müügikohtades sh e-kauplustes, koostöös EMTA-ga piiril jms.

17.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 228 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab toote nõuetele vastavuse seadus (TNVS).
- 229 Turujärelevalveasutusena on TTJA volitatud kohaldama riikliku järelevalve üldmeetmeid ning KorS §-des 30–32, 49–52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid (TNVS § 54 lg 2), samuti tegema kontrollteingu (TNVS § 56¹), avalikustama toote ohte puudutava teabe (TNVS § 55) ning nõudma toote märgistamist, hoiatuse avaldamist, turult kõrvaldamist,

tagasinõudmist või keelata toote turule laskmine (TNVS § 56 lg 2) ja võtma näidiseid (TNVS § 56 lg 7). Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet on kohtuväline menetleja TNVS § 59–61 sätestatud väärtedudes.

18. Tehniliste seadmete, masinate ja paigaldiste nõuete rikkumine:

9 – suur-kõrgendatud oht

18.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 230 Avalikus kasutuses või avalikku huvi omavate tehniliste seadmete ja paigaldiste (masinad, liftid ja köisteed, elektripaigaldised, surveseadmed ja gaasipaigaldised) näol on tegu hoonetesse või eraldi rajatisse paigaldatud tehniliste seadmete ja paigaldistega, mida kas otseselt kasutavad või mille kasutamisest on mõjutatud selliste seadmetest ja paigaldistest tekkida võivaid ohte mittetundvad tavaisikud. Avalikus kasutuses või avalikku huvi omavate tehniliste seadmete ja paigaldiste puhul on oluline, kuidas nad on ehitatud ja paigaldatud ning kuidas on neid kasutuses olles hooldatud ja kontrollitud.
- 231 Nõuetele mittevastava tehnilise seadme ja paigaldise tulemusel võib elektrilöögi, mehaaniliste vigastuste või eralduvate ainete või tekkiva tulekahju tagajärjel tekkida õnnetus või avarii, mille tulemusel tekib oht nii inimese tervisele, varale kui ka keskkonnale. Aastas juhtub keskmiselt 50 elektriõnnetust (kaasneb isikute tervisekahjustus), 50 õnnetust surveseadmete, 1-2 õnnetust masinate ja 1-2 õnnetust liftidega. Häirekeskuse andmetel saabub 450-500 gaasiga seotud ohuteatist aastas. Aastas juhtub ka keskmiselt 200 elektrist põhjustatud hoone tulekahju.
- 232 Tagamaks taoliste tehniliste seadmete ja paigaldiste ohutus ja nõuetekohasus on seadme ohutuse seaduses ja selle alusel kehtestatud määrustes kehtestatud neile nende kasutusele võtmiseks ja kasutamiseks nõuded. Neis õigusaktides kehtestatud nõuete järelevalve pädevus on TTJA-l.
- 233 Järelevalve käigus on selgunud, et masinate puhul unustab tootja väga tihti ära asjaolu, et masin võib kuuluda lisaks masinadirektiivile veel teiste õigusaktide (RoHS, EMC, LVD jne) käsitusallasse ning masinat turule lastes peab olema tagatud vastavus kõikidele rakenduvatele nõuetele.

18.2. Ohuolukorra hinnang

- **Tagajärje kaalukus: *kõrgendatud oht***
- 234 Avalikus kasutuses või avalikku huvi omavate tehniliste seadmete ja paigaldiste ohuolukorra realiseerumisel võib võimalike tagajärjedena esineda ohtu kas üksikisiku või inimgrupi elule või tervisele (elektrilöök, põletused, kehavigastused, lämbumine). Samuti võivad tekkida varalised kahjud (hävinud vara ja hooned, kahjunõuded) ja oht keskkonnale (maapinna, õhu või vee reostus mittetöötavate või kahjustatud masinate, seadmete või paigaldiste tõttu).
- 235 Nõuetele mittevastavad masinad ja seadmed võivad põhjustada konstruktsioonist või puudulikust või eksitavast dokumentatsioonist tulenevalt ohtu inimeste tervisele, elule ja varale.

▪ **Realiseerumise tõenäosus: suur**

- 236 Riikliku järelevalve käigus on eelnevatel aastatel tuvastatud avalikus kasutuses või avalikku huvi omavate tehniliste seadmete ja paigaldiste nõuetele mittevastavusi ja sellest tulenevalt ohtu põhjustavate olukordade esinemisi. Arvestades avalikus kasutuses või avalikku huvi omavate tehniliste seadmete ja paigaldiste laialdasest kasutamist, otstarvet, omadusi ja parameetreid, siis sellest tulenevalt on mittevastavate või ohtlike seadmete ja paigaldiste esinemise tõenäosus suur.

18.3. Kontrolli ulatus

- 237 Kontrollitakse isikuid (sh ettevõtjaid), kes paigaldavad, võtavad kasutusele või kasutavad avalikus kasutuses või avalikku huvi omavaid tehnilisi seadmeid ja paigaldisi või teevad seoses sellise seadmega seadmetööd (vastavas ohuolukorras avaliku korra eest vastutav isik). Seejuures kontrollitakse seadmete sh paigaldiste, tehtavate seadmetööde ja auditite ning isikute kompetentsuse nõuetekohasust ja ohutust.

18.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 238 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab seadme ohutuse seadus (SeoS).
- 239 SeOS-s sätestatud nõuetele üle riikliku järelevalve teostamisel võib TTJA kohaldada KorS §-des 30—32 ja 49—53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid KorS-s sätestatud alusel ja korras ning kasutada tehnilisi tõkkeid (SeOS § 15 lg-d 1 ja 2). TTJA võib selgitada välja seadme, seadmetööde või seadmega seotud protsesside tõttu toimunud avariide ja õnnetusjuhtumite tehnilisi tekkepõhjusi (SeOS § 15 lg 3). TTJA on SeOS-s sätestatud väärtegade kohtuväline menetleja (SeOS § 18).

19. Mõõtevahendite ja mõõtetegevuse nõuete rikkumine:

5 – keskmine-oluline oht

19.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 240 Tagamaks mõõtevahendi, mõõtetulemuse ja kinnispaki mõõteseadusest tulenevatele nõuetele vastavust peavad mõõtevahendid, nende kasutamine ja kinnispakid ning nende käitlemine vastama seaduses kehtestatud nõuetele. Mõõtevahendite nõuetele vastavuse tagamiseks rakendatakse mõõtevahendeid reguleerivates EL õigusaktides mõõtevahendite turule laskmisel ja kasutusele võtmisele vastavaid vastavushindamise protseduure. Mõõtevahendite kasutamisel peab neid mõõteseaduses ettenähtud juhtudel taatlema või kalibreerima. Mõõtetulemuse nõuetele vastavuse tagamiseks tuleb kasutada taadeldud või kalibreeritud mõõtevahendit ning tõendatud jälgitavuse nõude korral peab pädev mõõtja olema akrediteeritud või erialaselt pädevaks mõõtjaks tunnistatud ning järgima asjakohast (sh õigusaktis toodud) mõõtemetoodikat. Tagamaks kinnispakkide täitekoguse nõuetele vastavust peab järgima kinnispakkidele ja nende käitlemisele kehtestatud nõudeid.
- 241 Eestis on igapäevaselt kasutusel miljonid mõõtevahendid ja toodetakse või müüakse miljoneid kinnispakke. Nõuetele mittevastava mõõtevahendi, mõõtetegevuse või kinnispakkide käitlemise tagajärjeks on reeglina majanduslik või õiguslik kahju. Kahju suurus võib varieeruda suures ulatuses. Üksikisikule ei pruugi kahju olla suur, küll aga ettevõtte, kes nõudeid rikub (näiteks jätab tarbearvestid taatlemata ja need võivad mõõta tarbija kahjuks), võib see tekitada suurele hulgale üksikisikutele märkimisväärse kahju.

19.2. Ohuulukorra hinnang

▪ Tagajärje kaalukus: *oluline oht*

242 Mõõtevahendite, mõõtetevgevuse ja kinnispakkide käitlemise mille nõuetele mittevastavuse korral põhjustatakse üldiselt majanduslik kahju, sh saadakse tegelikust mõõteveast või kohustuste mittetäitmisest tulenevalt põhjendamatult kasu (taatlustegevuse nõuete rikkumisega majandusliku kahju tekitamine). Erinevat liiki nõuete rikkumisega kaasneva majanduslikult kahjulike tagajärgede raskus võib olla erinev. Üksiku nõuetele mittevastava mõõtevahendi ühekordne taatlemine, vastavushindamine, kasutamine või kinnispaki käitlemine ei põhjusta reeglina küll suurt majanduslikku kahju, kuid pika aja jooksul või paljude samasuguste mõõtevahendite samaaegsel kasutamisel või kinnispakkide käitlemisel võib kahju suurus olla väga suur. Riikliku järelevalve käigus on näiteks tuvastatud suures mahus taatlemata metrooloogilistele nõuetele mittevastavate tarbearvestite kasutamist, millega hoiti kokku ja põhjustati kokkuvõttes väga suures mahus majanduslikku kahju. Vastavushindamisasutuse poolt nõuete rikkumisega põhjustatav paljude nõuetele mittevastavate mõõtevahendite turule laskmine ja kasutamine tooks kaas suure majandusliku kahju paljudele osapooltele. Samas formaalsete kohustuste mittetäitmisega ei kaasne mõõtetulemusest või muul moel osapooltele üldjuhul suurt majanduslikku kahju. Kokkuvõttes võib siiski hinnata tagajärje tekkimise kaalukust oluliseks.

▪ Realiseerumise tõenäosus: *keskmine*

243 Ohuulukorra hinnangu ja realiseerumise tõenäosuse määramisel võetakse arvesse eelmiste perioodide taatlusstatistikat ja eelmise perioodi menetluste tulemusi. Selle põhjal võib järeldada, et erinevat liiki nõuete rikkumise tõenäosus võib olla erinev. Kõrgendatud ohtu kujutavate juhtumite näol on tegemist harvaesinevate juhtumitega ehk realiseerumise tõenäosus on madal. Formaalsete kohustuste mittetäitmise, millega ei kaasne mõõtetulemusest või muul moel osapooltele kahju, realiseerumise tõenäosus on seevastu suur. Kokkuvõttes võib hinnata mõõtevahendite, mõõtetevgevuse ja kinnispakkide käitlemise nõuete rikkumise tõenäosust keskmiseks.

19.3. Kontrolli ulatus

244 Kontrollitakse turule lastavaid mõõtevahendeid müügikohtades ja tollis. Kontrollitakse võrguettevõtjate, kauplejate, kokkuostjate või järelevalveasutuste kasutatavaid mõõtevahendeid ja nende taatluskohustuse täitmist. Kinnispakkide tootjaid ja importijaid. Pädevate mõõtjate, taatluslaborite ja vastavushindamisasutuste tegevuse nõuetele vastavust.

19.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

245 TTJA pädevuse ohuulukorra lahendamisel sätestab mõõteseadus (Mõõts). Järelevalve teostamiseks võib kohaldada riikliku järelevalve üldmeetmeid ja korrakaitseaduse §-des 30–32 ja 49–52 sätestatud erimeetmeid. Korrakaitseorgan võib korrakaitseaduse §-s 50 sätestatud tingimustel siseneda ruumi ja territooriumile, kus kasutatakse kohustusliku metrooloogilise kontrolli alla kuuluvat mõõtevahendit, samuti kohta, kus taadeldakse või hoitakse turule laskmiseks või kasutusele võtmiseks mõeldud mõõtevahendi, tehakse mõõtevahendi vastavushindamist, käideldakse kinnispakke või mõõtemahutina kasutatavaid pakendeid. Vajadusel tehakse ettekirjutus või viiakse läbi vääртеomenetlus.

20. Kaevandamise ohutusnõuetele rikkumine: 7 – väike-kõrgendatud oht

20.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 246 Maavarade kaevandamisega kaasnevad mitmed riskid. Kõige levinumad ennetatavad ohuolukorrad on näiteks põlengud turbatootmisaladel ning varisemis- või kukkumisohtlikud piiramata ja/või märgistamata nõlvad karjäärides. Täiendavalt võib valedel töövõtete või juhendamata töötajate rakendamisel esineda õnnetusi rasketehnikaga või varinguid.
- 247 Kaevandajatel on kohustus rakendada parimat võimalikku tehnoloogiat ja meetmeid riskide maandamiseks. Seejuures tuleb ka keskkonnamõjud minimeerida. Metoodika ja ohutust tagavad meetmed määratakse kaevandamisprojekti, mis on koostatud erialateadmistega isiku poolt. Siinkohal on oluline, et kaevandamine toimuks projekti kohaselt. Kaevandatavaid objekte on Eestis mitusada, millest paljud töötavad perioodiliselt vastavalt kohalikele nõudlusele. Mitmete tegurite (ajaline surve, kulude kokkuhoid jms) tõttu võib esineda kõrvalekaldeid projektist.

20.2. Ohuolukorra hinnang

- **Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht**

- 248 Kaevandamise ohutusnõuete eiramisega võidakse tekitada ulatuslikku keskkonnakahju (nt turbatootmisala põleng) tervisekahjustusi ning inimeste kaotusi (õnnetused rasketehnikaga, kukkumised nõlvadelt ja varingud). Täiendavalt võib esineda kahju kolmandate isikute varale.

- **Realiseerumise tõenäosus: väike**

- 249 Ohutusnõuete eiramisel ei kaasne ilmtingimata õnnetus, küll aga tõuseb õnnetusjuhtumi esinemise tõenäosus ja tagajärgede kaalukus. Seniste kontrollide põhjal esineb väiksemaid rikkumisi ja kõrvalekaldeid võrdlemisi sageli, kuid reaalselt õnnetuste esinemise sagedus on madal.

20.3. Kontrolli ulatus

- 250 Kontrollitakse kaevandamisega seotud tegevuste kohustuslikku dokumentatsiooni (sh projekt ja ohutusjuhised) ning teostatakse kohapealseid kontrole kaevandamisega tegelevates ettevõtetes. Seejuures on kõrgendatud tähelepanu all suurte tootmismahutudega objektid, hiljuti tegevust alustanud ettevõtted.

20.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 251 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab maapõueseadus (MaaPS).
- 252 Korrakaitseorgan võib MaaPS-s sätestatud riikliku järelevalve teostamiseks kohaldada korrakaitseeaduse §-des 30, 31, 32, 45, 49, 50 ja 51 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid korrakaitseeaduses sätestatud alusel ja korras (MaaPS § 108).

21. Ohtliku kemikaali käitlemise nõuete rikkumine:

8 – keskmine-kõrgendatud oht

21.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 253 Käitlemisnõuete rikkumise ohtlikes ja suurõnnetuse ohuga ettevõttes saab jagada nelja gruppi:
- 254 1) seadmete käitamisest tulenevad riskid – ebapiisav hooldus või liiga pikad hooldusvälbad, millest tingituna suureneb tehniliste rikete esinemine; defektiga seadmete ja komponentide kasutamine. Kirjeldatud olukorrad võivad põhjustada kemikaalide pihkumisi, põlenguid, lekkeid, mittesoovitavaid kemikaalide segunemisi;
- 255 2) vead organisatsiooni juhtimises - ohutuse tagamise süsteemi kirjelduses (OTSK) ei kajastu ettevõtte tegelik toimimine, ilustab olukorda või annab tulevikuvisioni. Ohtlikke kemikaale käitleb ettevõtte, kellel puudub selleks pädevus ja vastavad load. Organisatsioonis puudub väljatöötatud suurõnnetuse vältimise poliitika, sh puudub juhtkonnapoolne ülevaatus ning OTSK-i tõhususe ja sobivuse perioodiline hindamine, selle rakendamine ja süstemaatiline auditeerimine;
- 256 3) puudulikult teostatud riskide hindamine/hädaolukorraks valmisolek - ettevõtte koostatud ja esitatud dokumentides ei kajastu kõik riskid, mis võib tähendada, et ettevõtte ei ole endale kõiki riske teadvustanud (nt puudub mittevastavuste register, ei koguta peaaegu juhtunud õnnetuste kohta andmeid), mis omakorda tingib ohuolukorda ennetavate ja õnnetusjuhtumit leevendavate meetmete puudumise või ebapiisavuse. Kindlasti on üheks faktoriks ka valesti arvatud ohualad (potentsiaalse õnnetuse mõjuala suuruse alahindamine) või käideldavate ohtlike kemikaalide loetelu ja/või kogused teabelehel ei vasta tegelikkusele (sh tegelikult käideldavad kogused on suuremad);
- 257 4) inimlikud eksimused - töötajate puudulik ohutuslane koolitus, kehtestatud ohutusnõuete mittejärgimine, asjakohaste isikukaitsevahendite mittekasutamine või valesti kasutamine, valed töövõtted, inimlik eksitus ja hooletus seadmete kasutamisel, osaline või puudulik kontroll, märgistamisnõuete rikkumine.
- 258 Lisaks seab teatud lõhkeainete lähteaineteks olevate kemikaalide käitlemisele piiranguid Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2019/1148, lõhkeainete lähteainete turustamise ja kasutamise kohta. Määruse kohaldamisalasse jäävaid aineid ei tohi teha üldsuse hulka kuuluvatele isikutele kättesaadavaks, neid tohib kättesaadavaks teha üksnes hulgi kaubanduses ja sularahata arvelduse korras.

21.2. Ohuolukorra hinnang

- **Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht**
- 259 Ohtlike kemikaalide sattumisel keskkonda võib kaasna keskkonnareostus, tulekahju, plahvatus, mürgipilvede levik. Kui nimetatud protsesse ei suudeta kontrolli alla saada, võivad õnnetuse tagajärjed olla väga ulatuslikud. Nõuetekohase ohumärgistuse puudumine võib kaasa tuua valede kemikaalide kokkusattumise, millele võib järgneda tulekahju, plahvatus, keskkonnareostus.
- 260 Riskide ainult osaline teadvustamine ja ennetavate meetmete puudulik rakendamine, võib viia tõsise õnnetuseni. Õnnetuseni võib viia ka olukorra ilustamine OTSK-is. Valesti hinnatud ohualad annavad eksitava sisendi õnnetuse mõjuala suuruse kohta, millel on otsene mõju eelkõige evakuatsiooni ja päästetööde teostamisele. Lisaks võib käitamisloa puudumine tähendada, et ettevõtte ei ole teadvustanud oma tegevusega kaasnevat

võimalikke riske. Teabelehel esitatud tegelikkusest väiksemad ohtlike kemikaalide kogused võivad kaasa tuua valesti määratletud ettevõtte ohtlikkuse kategooria ja sellest tulenevalt koostatakse valed KemS-i kohased dokumendid ja toimub puudulik/ mittetäielik riskide käsitlemine (maandamine).

261 Lõhkeainete lähteainete sattumine üldsuse hulka kuuluva isiku kätte võimaldab lõhkeaineid ilma pädevuseta ise valmistada ja väärkasutada ohuolukorra tekitamiseks ning on tihedalt seotud julgeolekuga.

▪ **Realiseerumise tõenäosus: keskmine**

262 Ohtlike kemikaalide käitlemisel juhtub väikeseid lekkeid, pihkumisi sageli (avariiklapid, vananenud tihendid, toodete laadimine), kuid nendega on tehnoloogilises protsessis arvestatud ja ettevõtte suudab need protsessid hoida kontrolli all. Viimase 5 aasta jooksul on toimunud mitmeid kemikaalide leketest tingitud põlengud, mis pole väljunud ettevõtte territooriumilt. Aset on leidnud ühe vigastatu ja ühe hukkunuga lõppenud õnnetusi. Igal aastal leidub suurõnnetuse ohuga ja ohtlike ettevõtteid, kes pole oma kohustuslike dokumente ajakohastanud või on jäänud sellega hiljaks. Ohumärgistuse puudumist esineb paaris ettevõttes aastas, on juhtumeid, kus teabelehes toodud kogused ei vasta tegelikule olukorrale.

263 Lõhkeainete lähteainete kättesaadavaks tegemise kohta tuleb aeg-ajalt ametile vihjeid, aga see ei ole massiline. Kuna tegemist on eelkõige julgeoleku tagamiseks olulise teemaga, tuleb saadud vihjetele alati reageerida ning neid kontrollida.

21.3. Kontrolli ulatus

264 Ohuprognosi põhjal koostatakse koostöös Päästeametiga iga-aastased tööplaanid pidades silmas viie aasta intervalli. Regulaarse järelevalve käigus kontrollitakse ettevõtete esitatud kohustuslike dokumentide vastavust tegelikule olukorrale, vaadatakse, kuidas ettevõtte enda kehtestatud reegleid täidab ning üldist töökultuuri ja heakorda territooriumil tagab.

265 Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2012/18/EL (nn SEVESO III direktiiv) artikkel 20 lg 4 annab A-kategooria suurõnnetuse ohuga ettevõtte kontrolli sageduseks minimaalselt 1 kord aastas ja B-kategooria suurõnnetuse ohuga ettevõttele minimaalselt kord 3 aasta jooksul. Lisaks tehakse koostööd teiste riiklike järelevalveasutustega (ühiskontrollid) ja vahetatakse infot. Olulisel kohal on ka rahvusvaheline koostöö ja teabe vahetamine teiste liikmesriikide pädevate asutuste ning rahvusvaheliste organisatsioonidega. Täiendavalt koostatakse infomaterjale (sh juhendeid) ja korraldatakse teabepäevi ettevõtjatele ja kohaliku omavalitsuse esindajatele teadlikkuse tõstmiseks. JVIS-esse kantud järelevalve tulemuste osas teostatakse analüüsi ning hinnatakse järelevalve käigus tuvastatud probleemseid kohti, millele oleks vaja järgmisel järelevalve perioodil suuremat tähelepanu pöörata.

266 Kontrollitakse lõhkeainete lähteaineteks olevate kemikaalide kättesaadavaks tegemise nõuete täitmist jaekaubanduses ning e-poodides.

21.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

267 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab kemikaaliseadus (KemS).

268 TTJA on volitatud riikliku järelevalve teostamisel kohaldama riikliku järelevalve üldmeetmeid, KorS §-des 30, 31, 32, 44, 45, 49, 50, 51, 52 ja 53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid. TTJA on KemS §-des 43, 44, 45, 47 ja 49 sätestatud väärtegade

kohtuväline menetleja (KemS § 50 lg 1 p 3, lg 5 p2, lg 4). Ettekirjutuse täitmata jätmisel on õigus määrata sunniraha (KemS § 42).

22. Lõhkematerjali ja laske-/lahingumoonaga käitlemise nõuete rikkumine:

7 – väike-kõrgendatud oht

22.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 269 Lõhkematerjali käitlemine on lõhkematerjali valmistamine, võõrandamine, omandamine, valdamine, hoidmine, vedu, kasutamine, hävitamine ja pürotehnilise toote valmistamine.
- 270 Lõhkematerjal on lõhkeaine ja lõhkeainet sisaldav toode, mida käsitletakse lõhkematerjalina ohtlike kaupade transporti käsitlevates ÜRO soovitusetes ning mis kuulub ohtlike veoste rahvusvahelise autoveo Euroopa kokkuleppe lisade kohaselt esimesse ohuklassi (nt TNT, ammoniumnitraadipõhised lõhkeained (ANFO), laskemoon, pürotehnilised tooted).
- 271 Lõhkematerjal jaguneb kasutusala järgi kaheks: tsiviilotstarbeline lõhkeaine ehk tsiviilkäibes lubatud laskemoon ja kaitseotstarbeline laskemoon, lahingumoon (sh lõhkematerjal).
- 272 Tsiviilotstarbelisi lõhkematerjale kasutatakse laialdaselt kaevandamistegevuses ja ehitiste varistamiseks. Uus suund lõhkematerjali käitlemises on kiiresti arenev kaitsetööstus. Tsiviilkäibes lubatud laskemoon ja lõhkeainet (püssirohi) kasutavad jahimehed ja laskesportlased. Kaitseotstarbeline laskemoon, lahingumoon ja lõhkematerjal ei ole tavakasutajale kättesaadavad ning vastutus nende heaperemeheliku käitlemise eest on neid valdavatel asutustel.
- 273 Lõhkematerjali käitlemisega kaasnevad paratamatult mitmed riskid. Riskide maandamiseks on valdkond ulatuslikult reguleeritud. Olulisemad märksõnad on toodete identifitseerimine, arvestuse pidamine, käibe jälgitavus, vastavushindamine, hoiutingimuste tagamine. Lõhkematerjalide ladustamisega tuleb tagada kindlaksmääratud hoiustamistingimused. Välistada tuleb kõrvaliste isikute ligipääs lõhkematerjalile ning pidada arvestust lõhkematerjalide üleandmise kohta. Muuhulgas peavad kasutatavate lõhkematerjalide omadused olema tootja poolt tõendatud tootmisohje ja selle alusel väljastatud dokumentidega (lõhkematerjali puhul peab olema teostatud vastavushindamine).
- 274 Lõhkematerjali võib käidelda vaid tegevusloa alusel. Tegevusloa taotlemisel hindavad TTJA, PPA ning KAPO isiku sobivust lõhkematerjalide käitlemiseks. Lõhkematerjalide käitlemist ettevõttes korraldab pädevustunnistust omav lõhkematerjalide käitlemise korraldaja.
- 275 Laskemoon ja püssirohtu võib relvaluba omav isik soetada loa alusel loal määratud nimetuste ja kohuste ulatuses. Muud lõhkeainet tavaisik soetada ei saa. Sõjarelvade, laskemoon ja lahingumoonaga seotud tegevusaladel väljastab tegevusloa relvaseaduse § 83³⁵ kohaselt moodustatud komisjon, mille koosseisu kuulub ka TTJA esindaja.

22.2. Ohuolukorra hinnang

- Tagajärje kaalukus: *kõrgendatud oht*

- 276 Lõhkematerjali käitlemisnõuete rikkumisel on õnnetusjuhtumi korral inimeste kaotus tõenäoline. Täiendavalt võib esineda ulatuslik kahju varale ja keskkonnale. Lõhkematerjalide sattumine kõrvaliste isikute valdusesse kujutab endast ka julgeolekuriski.

▪ **Realiseerumise tõenäosus: väike**

- 277 Senise kogemuse põhjal on ohu realiseerumise tõenäosus võrdlemisi väike. Ettevõtte on ise motiveeritud igasuguseid eksimusi ja õnnetusi vältima, mistõttu regulatsioone järgitakse üldiselt hoolikalt. Tulenevalt asjaolust, et lõhkematerjal ja laskemoon on piiratud kättesaadavusega ning valdkonnas tegutsevad vaid vastavate lubade ja tõendatud kompetentsusega isikud, on ka õnnetuste realiseerumise tõenäosus väike.
- 278 Lõhketöödest tuleneva vibratsiooni tõttu esitatakse TTJA-le aeg-ajalt kaebusi, ent kaebused esinevad juba piirnормist tunduvalt madalama vibratsiooni intensiivsuse juures. Vibratsiooni piirnормide ületamise seisukohast rikkumisi tuvastatud ei ole ja arvestades projekti koostamise kohustust, on kahjustava vibratsiooni esinemise tõenäosus väike.

22.3. Kontrolli ulatus

- 279 Kontrollitakse isikuid (sh ettevõtjaid), kes tegelevad lõhkematerjali käitlemisega – tegevuslubade ja käitlemistingimuste, käitlemiskoha, lõhketööde, veo, isikute kompetentsusnõuete kontroll.

22.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 280 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab lõhkematerjaliseadus (LMS) ja relvaseadus (RelvS).
- 281 LMS § 43 lg 1 ja 2 kohaselt võib TTJA riikliku järelevalve tegemiseks kohaldada KorS § 30, 31, 32, 37, 38, 44, 47, 49, 50, 51 ja 52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid ning teha kontrollteingu TNVS § 54 tingimustel ja korras. Samuti on TTJA kohtuväliseks menetlejaks LMS § 44–51 nimetatud väärtegudes.
- 282 RelvS § 88 lõike 1¹ kohaselt teostab riiklikku järelevalvet laskemoona ja lahingumoona käitlemise üle TTJA.

23. Pürotehnilise toote käitlemise nõuete rikkumine:

7 – väike-kõrgendatud oht

23.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 283 Pürotehniliste toodete käitlemine tähendab selle võõrandamist, omandamist, valdamist, hoidmist, vedu, kasutamist ja hävitamist. Pürotehnilise toote valmistamist loetakse lõhkematerjaliseaduse kohaselt lõhkematerjali käitlemiseks. Tsiiviilotstarbeliste pürotehniliste toodete käitlemist reguleerib Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2013/29/EL pürotehniliste toodete turul kättesaadavaks tegemist käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta (ELT L 178, 28.06.2013, lk 27–65). Direktiiv kehtestab direktiivi kohaldamisalas olevate pürotehniliste toodete kategooriatesse jaotumise nende kasutusviisi, otstarbe, ohu- ja mürataseme järgi, vanuselised piirangud toodete võõrandamisel ning piirangud ja kvalifikatsiooninõuded teatud kategooria (F4, T2, P2) pürotehniliste toodete käitlemisel. Pürotehniliste toodete käitlemiseks peab ettevõttel olema pürotehniliste toodete käitlemise tegevusluba, pürotehniliste toodete käitlemiskohas käitamisluba ning ettevõttes korraldab pürotehniliste toodete käitlemist pürotehniliste toodete käitlemise korraldaja, kes tagab ettevõttes pürotehnilise toote ohutu käitlemise ja käibe korraldamise õigusaktides sätestatud nõuete kohaselt; juhendab ja nõustab pürotehnilise toote võõrandamisel pürotehnilise toote müüjat ulatuses, mis tagab

ohutusnõuete täitmise ja tarbijale pürotehnilise toote kasutamiseks vajaliku teabe andmise ning koordineerib pürotehnilise toote käitlemisel ettevõtte töötajate tegevust.

284 Pürotehnilise toote käitlemisel võivad ohuolukorrad tekkida järgmistel viisidel:

- 1) valmistamise puhul tekib oht, kui segatakse kokku valesid komponente, kasutatavaid komponente ei hoita nõuetele vastavalt, puudub pädev personal;
- 2) hoidmise puhul tekib oht, kõrvuti asetsevad mitu müügikohta, kui laole ei ole väljastatud käitlemiskoha käitamisluba, ladu ei ole tähistatud ohumärkidega, ei ole kinni peetud tuleohutusnõuetest, hoitakse koos omavahel mittesobivate ohuklassidega tooteid, ei ole täidetud tootja poolt ettenähtud tingimused (temperatuur, niiskus), puudub pädev personal;
- 3) võõrandamisel on suurem ohu tekkimise võimalus, kui tooted on müügikohas paigutatud selliselt, et need on kõrvalisele isikule kättesaadavad, kui ei järgita vanuse- ja müügipiirangu nõuet (väga oluline ka võõrandamisel e-poodide ja sotsiaalmeedia kanalite kaudu), võõrandatav toode ei vasta nõuetele (puudub vastavushindamine / CE-märgistus, eestikeelne kasutusjuhend, toode on defektne või aegunud);
- 4) veo puhul on oht, kui ei täideta ohtliku veose autoveo reegleid ehk ADR nõudeid (vale sõiduk, kogused), omavahel mittesobivate ohuklasside kooshoidmine;
- 5) ilutulestiku tegemisel (kasutamine) tekib oht, kui toodet ei käidelda tootja poolt ettenähtud viisil, toote vale kasutamine (maapinnale paigaldamine, mitte toestamine, toote käes süütamine, toodete ühendamine, jne.).

23.2. Ohuolukorra hinnang

- **Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht**

285 Pürotehnilise toote käitlemisnõuete rikkumisel on õnnetusjuhtumi korral tõenäoline inimesele raskete kehaliste vigastuste tekitamine, suures koguses pürotehniliste toodete massplahvatuse korral ka lisaks inimeste kaotus. Täiendavalt võib esineda ulatuslik kahju varale ja keskkonnale.

- **Realiseerumise tõenäosus: väike**

286 Viimase 10 aasta sees puuduvad teated suurematest õnnetustest kas hoiustamisel või vedamisel. Üldiselt saab väita, et ettevõtted on teadlikud võimalikest ohtudest ning tulenevalt eeltoodust on ohu tekkimise tõenäosus madal.

287 Küll aga juhtub igal aastal õnnetusi tavakasutajatega ilutulestiku tegemisel. Ennekõike on need tingitud toote valest kasutamisest (kasutusjuhendi mitte läbilugemine). TTJA-d on teavitatud ka defektsetest toodetest, mis peale süütamist lagunesid koost ning põhjustasid ohuolukordi, kuid need lõppesid kannatanuteta. Samas tuvastab TTJA igal aastal sotsiaalmeedias müügikuulutusi, kus eraisikud pakuvad müügiks pürotehnilisi tooteid, mistõttu tuleb selle valdkonna järelevalvele pöörata senisest suuremat tähelepanu.

23.3. Kontrolli ulatus

288 Kontrollitakse pürotehnilise toote nõuetele vastavust, dokumentatsiooni, isikute pädevustunnistusi, ettevõtetele väljastatud lubasid ja hoiukohtadele sätestatud nõudeid ning müügile kehtestatud piirangutest kinnipidamist.

23.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 289 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab lõhkematerjaliseadus (LMS).
- 290 LMS § 43 lg 1 ja 2 kohaselt võib TTJA riikliku järelevalve tegemiseks kohaldada KorS § 30, 31, 32, 37, 38, 44, 47, 49, 50, 51 ja 52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid ning teha kontrollteingu TNVS § 54 tingimustel ja korras. Samuti on TTJA kohtuväliseks menetlejaks LMS § 44–51 nimetatud väärtegudes.

24. Vabaajateenuste nõuete rikkumine: 7 – väike-kõrgendatud oht

24.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 291 Teenuse pakkuja vastutab teenuse ohutuse eest. Teenuse pakkumisel ja osutamisel on teenuse pakkuja kohustatud rakendama teenuse eripäraga vastavuses olevaid meetmeid (sh riskihindamine tulenevalt teenuse eripärast). Tagatud peab olema vajaliku ja tõese teabe saamine teenuste kohta teadliku valiku tegemiseks ning õigeaegset teavet teenusega seotud riskide kohta.
- 292 TTJA on kaardistanud erinevad pakutavad vabaajateenused ning võib selle tulemusena öelda, et turul pakutakse hinnanguliselt ca 70-80 erinevat vabaajateenust – erinevad veega seotud tegevused, ronimisatraktsioonid, erinevate sõidukitega pakutavad teenused, erinevad taktikalised mängud, muud teenused.
- 293 Vabaajateenuste valdkonda iseloomustab pidev muutumine - tekib järjest uusi teenuseid st valdkond on pidevas arengus ja muutumises. Tihtipeale on pakutavad teenused ekstreemsed ning nõuavad teenuse kasutaja erilist ettevalmistust ja eneseületust. Järjest enam hakatakse nn ekstreemteenuseid suunama laiale kasutajagrupile sh lastele.
- 294 Kõrgendatud ohuga on eelkõige lastele suunatud teenused (mängutoad, õhkbatuudid, ronimisatraktsioonid jne), kuid ka talveteenused nagu nt suusa- ja tuubimäed. Selliste teenuste pakkumisel (ohutus)nõuete eiramine ning mittejärgmine sh tehniliste seadmete/masinate tehniline seisukord võib seada ohtu teenuste kasutajate elu ja tervise. Samuti juhul, kui teenuse kasutajad ise ei järgi selliste teenuste kasutamisele seatud (ohutus)reegleid, riskivad nad nende eiramisega oma elu ja tervisega.

24.2. Ohuolukorra hinnang

- **Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht**
- 295 Vabaajateenuste ohutusnõuete mittejärgimine võib seada ohtu inimese elu, tervise ja vara. On olnud juhtumeid, kus vabaajateenuse kasutamine on lõppenud kasutaja tõsiste vigastuste või surmaga, seega on teenuse ohutuse mittetagamisel ja ohutusnõuete mittejärgimisel tõsised tagajärjed.
- 296 Teenuseid võidakse pakkuda viisil, kus ei järgita ohutusnõudeid, sh ei järgita seadme või kasutatava isikukaitsevahendi tootja kasutus-, hooldus- ja paigaldusjuhiseid, läbi mõtlemata on teenuse ohutusega seotud riskid ning nende maandamine, ei anta piisavalt teavet teenuse ohutuks kasutamiseks ning esitatakse eksitavaid lepingutingimusi. Eelkõige on seatud ohtu riskirühmad (nt lapsed), kelle kogemus ei ole piisav, et kõiki riske hinnata. Lisaks võib teenuse osutamisel kasutatava tehnilise seadme õigeaegselt läbiviimata audit seada ohtu nii teenuse kasutaja kui ka ettevõtte töötaja elu ja tervise.

▪ **Realiseerumise tõenäosus: väike**

- 297 Ettevõtjate teadlikkus valdkonna nõuetest on küll tõusnud, kuid arvestades valdkonna pidevat muutumist (tekib nii uusi teenuseid kui ka uusi ettevõtjaid), on võimalus, et erinevate teenuste spetsiifikast tulenevaid ohte ei osata alati ette näha. Ohu realiseerumise tõenäosus on väike juhul, kui ettevõtja täidab omapoolseid kohustusi ja rakendab ohutusmeetmeid vastavalt teenuse eripärale.
- 298 Ohuolukorra realiseerumise tõenäosus suureneb kui ettevõtjad ei järgi ohutusnõudeid sh tehniliste seadmete paigaldus-, hooldus- ja kasutusjuhiseid, aga ka juhul, kui teenuse kasutajad ise ei järgi (ohutus)reegleid.
- 299 TTJA saab igal aastal erinevate (eelkõige lastele suunatud) teenuste ohutusega seotud pöördumisi. Lisaks kajastatakse aeg-ajalt meedias teenuse kasutamisel tekkinud õnnetusjuhtumeid.
- 300 Nõuete mittejärgimine võib põhjustada vigastusi, surmasid ja varalisi kahjusid.

24.3. Kontrolli ulatus

- 301 Kontrollitakse teenuse pakkujaid, kelle suhtes on ametile laekunud vihjeid ohutusnõuete mittejärgimise osas ning pisteliselt ettevõtjaid, kes pakuvad eelkõige lastele suunatud teenused.

24.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 302 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab tarbijakaitseseadus ja toote nõuetele vastavuse seadus.
- 303 Turujärelevalveasutusena on TTJA volitatud kohaldama riikliku järelevalve üldmeetmeid ning KorS §-des 30–32, 49–53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid (TKS § 62 lg 1, TNVS § 54 lg 2), samuti tegema kontrollteingu (TKS § 63), teostama teenuse pakkumiseks kasutatava toote ohutuse ja nõuetele vastavuse kontrolli (TNVS § 54 lg 1). Tarbijakaitsja ja Tehnilise Järelevalve Amet on kohtuväline menetleja TKS § 68 sätestatud väärtegudes.

25. Kasutusest välja langenud ja peremehetud ehitised:

5 – keskmine-oluline oht

25.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 304 Eestis on märkimisväärsel arvul hooneid (enamasti nõukogudeaegsest perioodist), mida nende omanikud ei kasuta ega hoolda regulaarselt või mille omanikud ei ole teada. Kasutusest välja langenud hooned ja muud ehitised tekivad eelkõige põhjusel, kuna nendel ehitistel puudub täna asjakohane funktsioon ja kasutamise vajadus ning nende korrashoiuks vajalik investeering oleks kordades suurem kui tulu, mida antud ehitise omanikule tooks. Samuti ei ole sellistesse hoonetesse või rajatistesse juurdepääs takistatud, mille tõttu neid võivad omavoliliselt kasutada kodutud või neis võivad viibida lapsed ja noorukid või muud isikud, kes ei suuda hinnata hoone või rajatise ohutust.
- 305 Ehitise peab olema ohutu selle püstitamisest lammutamiseni. Kui ehitise suhtes avaliku korra eest vastutaval isikul puudub huvi avaliku korra tagamiseks või selline isik on teadmata, siis on sellised ehitised tavalisest ohtlikumad ja nendes võib võrreldes teiste ehitistega esineda rohkem ehitisele esitatavate nõuete rikkumisi. Seetõttu on oluline tagada avalikus ruumis

(eelkõige tiheasustusaladel, tänavate äärtel või käidavates kohtades) ehitiste kasutusjärgne riiklik järelevalve ja tagada selliste ehitiste esmane ohutus.

25.2. Ohuolukorra hinnang

▪ Tagajärje kaalukus: *oluline oht*

306 Kasutusest välja langenud ehitise puhul on tõenäoliselt selle projekteeritud eluiga läbi saanud ning nende puhul ei ole teostatud ka vajalikku rekonstrueerimist, lisaks võib esineda keskkonnast tulenevaid kahjustusi (niiskus, mädanemine). Seetõttu on võimalik hoone varisemine või süttimine, sh põrandate/lagede läbivajumine vms. Hoonesse sissepääsud ei ole suletud ja sinna võivad pääseda kõrvalised isikud. Sellele probleemile on juhtinud tähelepanu Riigikontroll oma 2016. aasta aruandes „Järelevalve ohtlike ehitiste üle valdades ja linnades“, milles tõdeti, et kohalikud omavalitsused ei tegutse selliste ehitistega seaduses ettenähtud määral. Tekkida võiv olukord ohustab elu ja tervist inimestel, kes varingu, süttimise või muu juhtumi ajal juhuslikult hoones või selle vahetus läheduses viibivad. Seega esineb oluline oht (oht inimeste elule ja tervisele), asulas ka oht lähedal asuvatele ehitistele (oluline varaline oht) ning oht keskkonnale (oluline keskkonnaoht). Eelkõige on oluline, et kohalik omavalitsus tegeleks enda territooriumil kasutusest väljalangenud ehitiste heakorranõuete täitmise kontrolliga ja TTJA teeb järelevalvet kaebuste põhjal.

▪ Realiseerumise tõenäosus: *keskmine*

307 Kasutusest välja langenud ehitistel ei ole teada avaliku korra eest vastutavat isikut või ei ole see isik huvitatud ehitisega seotud avaliku korra tagamisest. Arvestades ka TTJA-le igaaastaselt laekuvaid kaebusi nimetatud ehitiste kohta, tuleb pidada ohu realiseerumise tõenäosust keskmiseks, kui ehitisse on võimalik sisse pääseda või neid kasutatakse. TTJA 2021. aastal läbi viidud ohtlike ehitiste teavituskampania käigus kaardistati 215 kodanikele ohtlikuna tunduvat ehitist.

25.3. Kontrolli ulatus

308 Kontrollitakse avalikus kohas (tiheasustusaladel, tänavate ääres, käidavates kohtades) asuvaid hooned, mille puhul võib esineda oht hoone varisemiseks või mõneks muuks õnnetuseks, mis tuleneb hoone halvast seisukorrast. Kasutusest välja langenud hoonete puhul kontrollitakse, kas a) avaliku korra eest vastutav isik on olemas ja teada; b) kas kõrvaliste isikute ehitisele juurdepääs on tõhusalt takistatud ning c) kas ehitis vastab minimaalsetele ohutusnõuetele määral, et sellest tingitud süttimise, varisemise vms oht on tõrjutud. Kui kasutusest välja langenud ehitisel puudub otsene oht (reaalne varinguoht), edastab TTJA sellised teated menetlemiseks kohalikule omavalitsusele.

25.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

309 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab ehitusseadustik (EhS) § 130 lg 3 p 2. Kohaliku omavalitsuse pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab EhS § 130 lg 2 p5.

310 Otsese ohu esinemisel alustab TTJA järelevalvet, sätestades ohu likvideerimiseks asjakohaseid nõudeid. Kuni asja sisulise lahendamiseni võib taotleda politseilt/päästeametilt ametiabi korras viibimiskeelu kohaldamise otsustamist ja selle tagamist ning kohaliku omavalitsuse üksuselt hoones viibivate isikute suhtes sotsiaalteenuste osutamise või eestkostetasutuse kohustuste täitmist.

26. Möödunud või lähiajal lõppeva kasutuseaga korterelamud:

9 – suur-kõrgendatud oht

26.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 311 Üldjuhul on korterelamu projektijärgne kasutusiga 30–50 aastat. Tavapärase kasutusea möödumine ei tähenda, et hoone ei vastaks nõuetele või oleks ohtlik, kuid on tavalisest suurem tõenäosus, et mõned hoone konstruktsioonid võivad olla nõrgenenud ning hoone seisukord vajab täiendavat kontrolli. Muutused korterelamu konstruktsioonides sõltuvad sellest, kui kvaliteetne on olnud ehitus, millised muudatused on toimunud hoonet ümbritsevas keskkonnas (sh maapinna muutumine) ja kuidas on hoonet hooldatud, sh kas hoone on läbinud vahepealsel ajal tervikliku rekonstrueerimise.
- 312 Kortere lamud, mis on ehitatud enne 1990-ndaid võivad olla ohtlikumad ka selle tõttu, et on suurem tõenäosus, et neid on hiljem ilma kooskõlastuseta ümber ehitatud (lammutatud korterites (mitte)kandvaid vaheseinu, tehtud avasid kandvatesse vaheseintesse, ehitatud rõdusid kinni või rõdude arvelt laiendatud tubasid vmt) nõuetele mittevastavalt. Kui eraldivõetuna ei pruugi sellised ümberehitused olla hoone püsivuse seisukohalt ohtlikud, siis paljud sellised muudatused koosmõjus hoone konstruktsioonide (sh rõdude) tugevuse vähenemisega võivad tuua kaasa ohu hoone püsivusele.

26.2. Ohuolukorra hinnang

▪ Tagajärje kaalukus: *kõrgendatud oht*

- 313 Hoone (sh rõdude) seisukorda hindamata (ehitise auditit tegemata) on võimalik, et hoone või mõni selle konstruktsioon annab järgi (puruneb) ning see võib põhjustada inimes(t)e surma, tervisekahjustuse või suure varalise kahju (nt kukub rõdu alla, kuid välistatud ei ole ka hoone tervikuna või püstaku varing). 2009. aastal viidi Tallinna Tehnikaülikooli ehitusteaduskonna poolt läbi uuring „Eesti eluasemefondi suurpaneel-kortere lamute ehitustehniline seisukord ning prognoositav eluiga“, millest toodi välja, et suurpaneel-e lamute renoveerimine nende energiatõhususe, sisekliima ja tarindite olukorra parandamiseks on hädavajalik.
- 314 2012. aastal viidi Tehnilise Järelevalve Ameti tellimusel läbi uuring „1960...1990 ehitatud kortere lamute rõdude esipiirdepaneelide tüüpide kaardistamine“, kus toodi välja, et rõdupiirete kinnituste puhul on amortisatsioon teinud oma töö, paljudel hoonetel on need avariilises seisukorras ning mitmekümne aasta pärast ei ole neid piirdeid enam mõistlik ka tugevdada ja renoveerida. Nõukogudeaegse hoonefondi renoveerimine on edenenud pigem aeglases tempos ning probleem on jätkuv. Näiteks 2020. aasta maikuus kukkusid Kivi-Vigala külas Sääla tee 8 kortere lamul küljest rõdud, tõmmates endaga kaasa osaliselt kandva välisseina. 2024. aasta aprillikuus kukkus Tallinnas Kalevipoja põik 1 üheksakordse kortere lamu kolmanda korruse rõdu betoonpiire sisehoovi haljasalale.

▪ Realiseerumise tõenäosus: *suur*

- 315 Nõukogudeaegsed suurpaneel-e lamute projekteeritud elueaks on üldjuhul 50 aastat (teatud juhtudel ka 30 aastat). Suurpaneel-e lamuid on Eestis ehitatud perioodil 1960 kuni 1990, millest tulenevalt on suuremal osal sellistest paneel-e lamutest projekteeritud eluiga kas juba saanud läbi või kohe läbi saamas. Lisaks on nende kortere lamute ehitamisel tehtud optimeerimise eesmärgil palju ehitustehnilist praaki (kasutatud nõuetele mittevastavaid tooteid või on jäetud mõned tööd tegemata, nt toodud välja 2009. aasta uuringus „Eesti eluasemefondi suurpaneel-kortere lamute ehitustehniline seisukord ning prognoositav

eluiga“, aga ka Tehnilise Järelevalve Ameti poolt tellitud 2018. aasta jätku-uuringu aruandes „Kohtla-Järve kolme kortermaja erakorraline audit“). Sellele lisanduvad kõikvõimalikud (eba)seaduslikud ümberehitused hoonetes. Enamus korterelamuid, mille tavaline kasutusiga on möödunud või lähiajal saabumas ja milles on tehtud mitmeid ümberehitusi, samas kui kapitaalremonti on tehtud üksnes väikeses osas sellistes ehitistes, võivad olla nõrgenenud konstruktsioonidega.

26.3. Kontrolli ulatus

- 316 Kontrollitakse hooneid, mille kohta on TTJA-le laekunud kaebus, mille projekteeritud kasutusiga on möödunud, või kui tavalist kasutusiga ei ole võimalik kindlaks määrata, mille kasutusele võtmisest on möödunud 50 aastat ning hoone ei ole läbinud viimase 20 aasta jooksul kapitaalremonti ning hoonel esinevad ohuilmingud (nt praod). Kontrollitakse korterites tehtud ümberehituste ohutust ning konstruktsioonide ja -elementide püsivust.

26.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 317 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab ehitusseadustik (EhS).
- 318 Kontrollimisel kasutatakse kõiki riikliku järelevalve üldmeetmeid ning EhS § 131 (sh valdusesse sisenemine ja valduse läbivaatus) ja § 132 nimetatud riikliku järelevalve erimeetmeid. Kui kontrollimise käigus tuvastatakse vahetu kõrgendatud oht, siis keelatakse hoone või selle osa kasutamine ohu kõrvaldamiseni, politseilt/päästeametilt võib taotleda ametiabi korras viibimiskeelu kohaldamise otsustamist ja selle tagamist.

27. Ehitistes eraomandite vaheliste konstruktsioonide kahjustused ja tehnosüsteemidega seotud probleemid: 2 – keskmine-tavaline oht

27.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 319 Väga tihti pöördutakse TTJA-sse korterelamute konstruktsioonides esinevate kahjustustega, mis on enamasti ilmsiks tulnud korteriomanike tehtavate ehitustööde käigus oma eraomandis. Hoone konstruktsioonidesse tekivad erinevad kahjustused olukordades, kus tehakse ehitustöid oma eraomandis ja selle tagajärjel ilmnevad kellegi teise eraomandi konstruktsioonidesse kahjustused (praod seintes ja/või vahelagedes).
- 320 Korterealamute eraomandites tehtavate tehnosüsteemide muutmise ja ühendamise mõjutatakse kogu hoone toimimist. Tekitatakse olukordi, kus kogu hoone süsteemi mingil määral muudetakse ja selle tulemusel on kellegi teise elukeskkond häiritud või muudetud ohtlikuks.

27.2. Ohuolukorra hinnang

- Tagajärje kaalukus: *tavaline oht*

- 321 Võttes arvesse TTJA-le esitatud kaebuste sisu, on ehitistes esinevad kahjustused suuresti lahendatavad korterelamu kaasomanike ühise koostöö tulemusel. Selliste hoonete puhul ei ole tegemist avalikult kasutatavate hoonetega ning hoonesiseste kahjustuste korral ei ole ohus ka kolmandad isikud ega nende vara. Seetõttu võib lugeda sellised ohud hoonetes tavalisteks. Nende olukordade lahendamine peab olema eeskätte omanike enda huvi ja prioriteet, et nende endi poolt kasutatav hoone oleks ohutu kasutada.

▪ **Realiseerumise tõenäosus: keskmine**

- 322 Erinevate muudatuste ja ehitustööde tegemised ehitises sh just korterelamus on küllalt tavapärase. Probleemid tekivad siis, kui hoonete kaasomanikud ei ole omavahel tehtavates töodes eelnevalt kokku leppinud ega suuda operatiivselt probleeme lahendada ja võimalikud ohud hoonetes jäävad samuti kõrvaldamata. Peamine põhjus probleemidele lahenduse leidmiseks on inimeste keerulised omavahelised läbisaamised ja kuna sellistest probleemidest teavitatakse TTJA üsna tihti, saab ohu realiseerumise tõenäosust pidada keskmiseks.

27.3. Kontrolli ulatus

- 323 Kontrollitakse hooneid (enamasti korterelamud), mille kohta on TTJA-le laekunud kaebus. Kontrollitakse korterites tehtud ümberehituste ohutust ning konstruktsioonide ja konstruktsioonelementide püsivust. Ehitise ohutuse eest vastab omanik. Korterelamu korral on omanikuks kõik korteriomanikud ühiselt korteriühistu kaudu. Kui tegemist on vahetu ohuga, mis vajab kohest sekkumist, selgitatakse välja kahjustuste asukoht ja rakendatakse vajalikud meetmed olukorra parandamiseks.

27.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 324 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab ehitusseadustik (EhS).
- 325 Kontrollimisel kasutatakse kõiki riikliku järelevalve üldmeetmeid ning EhS § 131 (sh valdusesse sisenemine ja valduse läbivaatus) ja § 132 nimetatud riikliku järelevalve erimeetmeid. Kui kontrollimise käigus tuvastatakse vahetu kõrgendatud oht, mille kõrvaldamises ei jõuta omanikuga kokkuleppele, koostatakse ettekirjutus puuduste kõrvaldamiseks ning vajadusel tagatakse ettekirjutuse täitmine sunnirahaga või rakendatakse asendustäitmist. Samuti võib taotleda kohaliku omavalitsuse üksuselt hoonetes viibivate isikute suhtes sotsiaalteenuse osutamist või eestkostetasutuse kohustuse täitmist.

28. Allmaakaevanduste kohale ehitatud ehitised:

7 – väike-kõrgendatud oht

28.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 326 Ida-Virumaal piirkondi, kus hooned on ehitatud endisele kaevandusalale, kuid enamasti on nende puhul tegemist ühepereelamutega. Tegevuse lõpetanud allmaakaevanduste kohal asuv varistatud maapind võib olla kohati ebastabiilne, mis võib tuua kaasa nende peal oleva maapinna vajumise, mis omakorda võib põhjustada maapinnal paiknevate ehitiste vajumise.
- 327 Kohtla-Järve Lõuna mikrorajoon on rajatud endise Kukruse kaevanduse kohale katseeesmärgil. Maapinna vajumist on täheldatud Kohtla-Järve Lõuna mikrorajooni korterelamute all. Altkaevandatud alade puhul on oluline aru saada, kas ja mis osas võib esineda nendes piirkondades maapinna järelvajumisi ning kas nendes piirkondades asub kaevanduste kohal hooneid ja rajatisi. Kuigi hoonete ehitamisel allmaakaevanduste kohale tuleb järgida täiendavaid nõudeid (jäigastavad konstruktsioonid jms), siis isegi selle nõude järgimisel võib jäigastavate konstruktsioonide mõju tavalise kasutusea möödumisel väheneda. Peamisteks teguriteks on pragude tekkimine vundamenti ja seintesse ning sellega kaasnev paneelide nihkumine ja lõpuks ka varisemisoht.

28.2. Ohuolukorra hinnang

▪ Tagajärje kaalukus: *kõrgendatud oht*

328 Tehnilise Järelevalve Ameti tellimusel viidi 2018. aastal Kohtla-Järve Lõuna mikrorajoonis läbi auditid „Kohtla-Järve linnas asuvate korterelamute, aadressiga Katse tn 7, Sinivoore tn 7 ja Sinivoore tn 13, erakorraline audit“ ning „Jätku-uuring tööle nr 1712-018 „Kohtla-Järve kolme kortermaja erakorraline audit““, mis tuvastas, et Lõuna mikrorajooni korterelamute puhul esineb hoone keskmistes piki-kandvates seintes keskmisest suuremat vajumist ning olukorda ei saa pidada maapinna prognoosimatu vajumise tõttu rahuldavaks. Maapinna järsul või ulatuslikul vajumisel võib pinge vundamendile ja seintele olla niivõrd suur, et ohustab kandekonstruksioonide püsivust ja võib tuua kaasa varisemise. Varingu korral on oht inimeste elule ja tervisele ning suur oht varale.

▪ Realiseerumise tõenäosus: *väike*

329 Kohtla-Järvel ja Ida-Virumaa teisteski piirkondades on juba täheldatud ehitiste aluse maapinna vajumist. Aastatel 2018 kuni 2021 on piirkonnas viidud läbi erinevaid korterelamute auditeid, samuti hoonete vajumise mõõtmisi ning kaardistatud hoonete all paiknevaid tühimikke. Tuginedes vastavatele uuringutele ja audititele võib järeldada, et käesoleval hetkel võib vajumine olla stabiliseerunud, kuid olukord vajab pidevat jälgimist ning vajadusel täiendavate ohutusmeetmete kasutuselevõtmist.

28.3. Kontrolli ulatus

330 Kontrollitakse regulaarselt hooneid, mis on ehitatud allmaakaevanduste maa-alale kaevanduskäikude kohale. Kontrollitakse maapinna vajumist, pragude tekkimist vundamenti ja seintesse ning selle mõju hoone püsivusele.

28.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

331 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab EhS.

332 Kontrollimisel kasutatakse kõiki riikliku järelevalve üldmeetmeid ning EhS § 131 ja § 132 nimetatud riikliku järelevalve erimeetmeid, sh ehitise lammutamise ettekirjutuse tegemise võimalust ja selle asendustäitmist (TTJA poolt rakendatavad erimeetmed on toodud sissejuhatavas osas olevas tabelis). Kui kontrollimise käigus tuvastatakse vahetu kõrgendatud oht (hoone on hakanud varisema või see võib iga hetk juhtuda), siis keelatakse hoone või selle osa kasutamine ohu kõrvaldamiseni. Samuti võib taotleda politseilt/päästeametilt ametiabi korras viibimiskeelu kohaldamise otsustamist ja selle tagamist, ning kohaliku omavalitsuse üksuselt hoonetes viibivate isikute suhtes sotsiaalteenuste osutamise või eestkostetasutuse kohustuste täitmist.

29. Avalikud ja lasteasutuste territooriumile ehitatud mänguväljakute ja seiklusparkide nõuetele mittevastavus: 9 – suur-kõrgendatud oht

29.1. Ohuolukorra kirjeldus

333 Viimasel aastakümnel on ehitatud väga palju uusi mänguväljakuid, kuid samas on säilinud ka palju nõukogudeaegseid mänguväljakuid, mis ei vasta tänapäevastele nõuetele. Ohutõrjeliselt relevantsemad on mänguväljakud, mis on avalikud või ehitatud lasteasutuste territooriumile ning mida võivad kasutada lapsed ilma vanemate või teiste täiskasvanute

pideva järelevalveta. Eestis ei ole mänguväljakutel kohustuslikku sertifitseerimise nõuet, kuid avaliku mänguväljaku rajamiseks peab olema projekt ning ehitusluba.

- 334 Omanik võib paigaldada ükskõik millise mänguväljaku, kui see on tootja vastavusdeklaratsiooni järgi ohutu. Mänguväljakute ja seikluspargide omanikud, sh kohaliku omavalitsuse üksused, ei suuda igakord ise hinnata nende ehitiste ohutust. On palju mänguväljakuid, mis on ebaseaduslikult ilma ehitus- ja kasutusloata ning korraliku kasutuseelse ohutuse kontrollita ehitatud ja kasutusele võetud. Lisaks mänguväljakutele võivad olla ohtlikud ka seikluspargid, kus liigutakse kõrgustes ning on kukkumise ja/või takerdumise oht. Eelpool nimetatud asjaolude koosmõjus on suur oht õnnetuste tekkeks.

29.2. Ohuolukorra hinnang

▪ Tagajärje kaalukus: *kõrgendatud oht*

- 335 Valesti ehitatud ja ohtliku mänguväljaku või seikluspargi puhul on oht, et selle kasutaja kukub või vigastab ennast, lisaks võib mänguväljaku seadmetel esineda poomisoht. Kuigi ei ole ka välistatud kõrgendatud oht, on selliste kukkumiste ja vigastuste tavapäraseks tagajärjeks valu ja kergemad kehavigastused. Näiteks hukkus 2011. aastal mänguväljaku seadme poomise tõttu Tallinna lasteaias laps, 2019. aastal juhtus Alutaguse seikluspargis ränk õnnetus, kus kõislastumise teostamisel katkes köit toetav post ning inimene kukkus suurel kiirusel laskumisel vastu maapinda ning sai raskeid kehavigastusi.

▪ Realiseerumise tõenäosus: *suur*

- 336 Viimastel aastatel on ehitatud palju mänguväljakuid, mille ohutust ei ole tõenäoliselt kasutuseelselt kontrollitud. Eelkontrollita mänguväljakud ei pruugi olla täielikult ohutud ja õnnetused võivad juhtida suurema tõenäosusega. TTJA viis aastatel 2018 ja 2019 läbi avalike mänguväljakute ohutuse kontrollprojekti, mille käigus kontrolliti 126 mänguväljakut, kokku 756 mänguväljaku seadet. Kontrolli tulemusena tuvastati ainult 9 väga heas seisukorras olevat mänguväljakut, samas mitterahuldavas (avariilises) seisukorras oli 25 mänguväljakut. Aastal 2024 palus TTJA kohalikel omavalitsustel esitada teavet nõukogudeaegsete mänguväljakute ja atraktsioonide kohta. Vastustest laekus teavet 395-st mänguväljakust, kus võib olla ohtlikke nõukogudeaegseid atraktsioone ja see teadaolev arv ei ole kindlasti lõplik. Toetudes teadaolevatele andmetele, on jätkuvalt mänguväljakute ohtlikkuse tase kõrge ja vajab sisulist tähelepanu probleemi lahendamiseks.

29.3. Kontrolli ulatus

- 337 Kontrollitakse kõiki avalikke mänguväljakuid ja seikluspärke, mille kohta laekub kaebus või info, et teatud tootja tooted ei pruugi olla nõuetele vastavad või kus mänguväljaku või seikluspargis on täheldatud võimalikku ohuolukorda. Hinnatakse eelkõige, kas mänguväljaku seadmed ja atraktsioonid tagavad tavalise kasutusea jooksul mänguväljaku ohutu kasutamise.

29.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 338 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab ehitusseadustik (EhS).
- 339 Kontrollimisel kasutatakse kõiki riikliku järelevalve üldmeetmeid ning EhS § 131 ja § 132 nimetatud riikliku järelevalve erimeetmeid, sh ehitise lammutamise ettekirjutuse tegemise võimalust ja selle asendustäitmist (TTJA poolt rakendatavad erimeetmed on toodud sissejuhatavas osas olevas tabelis). Erandlikel juhtudel, kui kontrollimise käigus tuvastatakse vahetu kõrgendatud oht (mänguväljakul on teravaid detaile või vigasid, mis

võivad tuua kaasa surma või raske tervisekahjustusega õnnetuse), siis keelatakse mänguväljaku või seikluspargi või selle osa kasutamine ning ohu kõrvaldamiseni võib taotleda politseilt/päästeametilt ametiabi korras viibimiskeelu kohaldamise otsustamist ja selle tagamist.

30. Ehitise kaitsevööndi nõuete rikkumine: 8 – keskmine-kõrgendatud oht

30.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 340 Liinide, kaablite, trasside ja teiste tehnosüsteemide kaitsevööndis tegutsemine (ehitus- ja kaevetööd, ehitise ehitamine trassi peale) võib tuua kaasa olukorra, kus liin, trass või muu kommunikatsioon lõhutakse. Sageli esineb juhtumeid, kus ehitustegevuse või muu tegevusega lõigatakse läbi elektri- või sidekaablid, kuid on ka juhtumeid, kus kanalisatsiooni ja vee kollektorid on läbi lõigatud või on hakatud püstitama kõrget ja rasket ehitist trassi peakollektori kohale. Näiteks peatas 2018. aastal Tehnilise Järelevalve Amet ühe ehitusobjekti tegevuse Tallinnas Kadriorus, kuna sellega ohustati Tallinna kesklinna peakollektorit, mis oleks võinud tuua kaasa kogu Tallinna kesklinna veevarustuse katkemise.
- 341 Kooskõlastamata või ohutusnõudeid eirates lõhutakse kaevetööde käigus gaasitoru, mis lisaks gaasivarustuse katkemisele võib tekitada ka plahvatusohu. Selle tagajärjel kaob piirkonnas vesi, elekter, gaas, side või katkeb muu üldhuviteenuse osutamine, samuti võib kaasneda oht looduskeskkonnale (nt ühiskanalisatsiooni läbilõikamisel satub reovesi pinnasesse). Suurtes linnades peakollektori kahjustamisel võib pikemaks ajaks tiheasustusega piirkondadest kaduda vesi ja/või küte, või tekkida oluline reostus kanalisatsiooni reoveest.
- 342 Enamus liine ja tehnosüsteeme on kantud Maa-ameti kaardile, kuid ehitustööde käigus ei selgitata välja trassi täpset asukohta. Samuti esineb vanemaid trasse, mille täpne asukoht ei ole teada ega kaardile märgitud. Riiklik järelevalve toimub valdavalt kaebuse põhised, kui trassi valdaja annab TTJA-le teada, et tema trassi on kahjustatud.
- 343 Ohutõrjeliselt relevantne on ka raudtee läheduses toimuv ehitustegevus ning ehitised, mis paiknevad raudtee kaitsevööndis. Sellega seoses liigub tavalisest rohkem inimesi raudtee vahetus läheduses, samuti võivad läbiviidavad ehitustööd ning ka selle tulemusena kerkivad ehitised ohustada raudtee infrastruktuuri või raudtee ja ümbruskonna nähtavust vedurijuhtidele. Eelkõige on oluline tagada, et veeremi valdaja oleks teadlik raudtee läheduses toimivas ehitustegevusest ning sellega kaasnevast võimalikust liikumisest raudteel, samuti eritehnika liikumisest ning teistest võimalikest mõjutustest.

30.2. Ohuolukorra hinnang

- **Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht**

- 344 Tehnosüsteemi rikkumisega võib kaasneda üldhuviteenuse osutamise katkemine, lisaks võib kaasneda suur varaline kahju (nt gaasi või veetrassi remont) ning ka suur kahju keskkonnale (nt ühiskanalisatsiooni läbikaevamisel).
- 345 Prognoositav tagajärg on kõrgendatud oht, sest õnnetuse toimumise korral võivad tagajärjed olla väga suured (nt rongi ja inimese/auto kokkupõrge) ja ohustatud on inimese elu ja tervis. Näiteks 2021. aastal oli ebaseaduslikult rajatud raudteekaitsevööndisse kõrge vall, mis piiras rongide nähtavust ning samuti takistas vee ärajuhtimist raudteelt.

▪ **Realiseerumise tõenäosus: keskmine**

- 346 Ehitustegevus toimub peamiselt tiheasustusega aladel, kus on paigaldatud ka palju liine ja muid tehnosüsteeme. Tõenäosus, et mõni tehnosüsteem paikneb tegelikult teises kohas võrreldes kaardi andmetega, või ehitus-, kaeve- või muid töid tehakse loas määratud erinevalt, seda nii teadmatuse, raha kokkuhoiu kui ka hooletuse tõttu, on keskmine. Näiteks esineb raudtee-ehituste puhul igakuiselt kaablite läbilõikamisi, kuna eelmised raudtee-ehitused on teostatud niivõrd ammu, millest tulenevalt on need halvasti dokumenteeritud. TTJA on iga-aastaselt tuvastanud 1-2 raudtee kaitsevööndi rikkumist. Õnneks on rikkumised avastatud õigel ajahetkel, mistõttu ei ole nendest tulenevalt õnnetusi juhtunud.

30.3. Kontrolli ulatus

- 347 Kontrollitakse objekte, mille suhtes esitatakse kaebus, et on rikunud ehitise kaitsevööndi nõudeid. Juhtumite korral kontrollitakse asjasse puutuvate ehitustöid tegevate isikute tegevuse nõuetekohasust. Lisaks jälgitakse raudtee kaitsevööndi nõuete järgimist raudteeinfrastruktuuri järelevalve läbiviimisel.

30.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 348 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab ehitusseadustik (EhS) ja raudteeseadus (RdtS).
- 349 Kontrollimisel kasutatakse kõiki riikliku järelevalve üldmeetmeid ning EhS § 131, § 132 ja RdtS §152 nimetatud riikliku järelevalve erimeetmeid (TTJA poolt rakendatavad erimeetmed on toodud sissejuhatavas osas olevas tabelis). Kaebuse saamisel hinnatakse esmalt, kas ja mis ulatuses tuleks tööd peatada. Erandlikel juhtudel, kui kontrollimise käigus tuvastatakse vahetu kõrgendatud oht (nt kaevetööde jätkamisel võib saada kahjustatud elutähtsa teenuse osutamine), siis keelatakse ehitus- ja kaevetööd ohu kõrvaldamiseni, lisaks võib taotleda politseilt/päästeametilt ametiabi korras viibimiskeelu kohaldamise otsustamist ja selle tagamist.

31. Ehitusvaldkonna ettevõtja ja pädeva isiku nõuete rikkumine:

2 – keskmine-tavaline oht

31.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 350 Ehitusvaldkonnas peavad EhS § 24 kohastel tegevusaladel toimetavad pädevad isikud omama kutsetunnistust ning vastavate tegevusalade ettevõtjad peavad enda majandustegevuse ning enda jaoks töötavad pädevad isikud registreerima majandustegevuse registris (MTR). MTR-is korrektse info kuvamine on oluline tellijatele õigete valikute ja otsuste tegemiseks ehitustööde läbiviija valimisel. Vale info põhjal tehtud otsused võivad ühelt poolt tuua kaasa olukorra, kus töid teostavad isikud, kes selleks vastavat pädevust tegelikult ei oma, võib mõjutada ehitise ohutust või püsivust, kuid mis võib kaasa tuua ka majandusliku kahju, mis seisneb tööde ümbertegemises või järgmise pädeva isiku palkamises.

31.2. Ohuolukorra hinnang

- **Tagajärje kaalukus: tavaline oht**

351 Ehitusvaldkonna ettevõtjatele ja pädevale isikule esitatud nõuete täitmise rikkumise tagajärjel võivad ehitustööde tellijad saada eksliku infot ehitusettevõtja ja tema heaks töötavate pädevate isikute kvalifikatsiooni kohta. Kaasneda võib eelkõige majanduslik kahju, kuid halvemal juhul võib tekkida mittevastavusi ehitise nõuetele vastavuses (sh ohutus).

- **Realiseerumise tõenäosus: keskmine**

352 Käesoleval hetkel teostab MTR automaatkontrolli Eesti riiklikust kutseregistrist ning ei ole võimalik registreerida isikud, kes ei oma vastavat pädevust kutseregistri andmetel. Lisaks peavad pädevad isikud temaga tehtud registreeringud kinnitama. Sellisel moel on isik teadlik, et ta on kinnitatud selles konkreetses ettevõttes kui pädev isik. Üks isik saab olla tegev pädeva isikuna maksimaalselt kolmes ettevõttes.

31.3. Kontrolli ulatus

353 Kontrollitakse kaebusepõhiselt MTR-s tehtud kandeid ning ettevõtjate ning nende heaks töötavate isikute pädevusi.

31.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

354 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab ehitusseadustik § 130.

355 TTJA poolt rakendatavad erimeetmed on toodud sissejuhatavas osas olevas tabelis. Kui kontrollimise käigus tuvastatakse nõuetele mittevastavus, siis tehakse ettekirjutus ning vajadusel tagatakse see sunniraha või asendustäitmise teel.

32. Avalike ehitiste ligipäätavuse nõuete rikkumine:

5 – keskmine-oluline oht

32.1. Ohuolukorra kirjeldus

356 Eesti ratifitseeris ÜRO puuetega inimeste õiguse konventsiooni 2012. aastal. Sellega on Eesti riik võtnud endale kohustuse, mis eeldab seadusandlikke ja poliitilisi muudatusi, et anda puuetega inimestele võimalus iseseisvaks eluks ja täielikuks osalemiseks kõigis eluvaldkondades, tagades võrdsetel alustel juurdepääs füüsilisele keskkonnale, avalikele ehitistele ja teenustele. Sellest tulenevalt peavad uued ja oluliselt rekonstrueeritavad ehitised, kus pakutakse avalikkusele suunatud teenuseid, olema ligipäätavad erinevatele sihtgruppidele. Alates 2019. aastast on selle valdkonna järelevalve TTJA pädevuses ja igaaastaste vaatluste alusel võib järeldada, et puudusi esineb tihti. Ehitiste omanikud suhtuvad reeglina vajalikesse tähelepanekutesse positiivselt, kuid hoonete projekteerijate ja arhitektide teadmiste tase ligipäätavuse valdkonnas vajab täiendamist.

357 Aastatel 2019-2024 valimisse võetud hoonete (kokku 143 hoonet) kontrollitulemused näitasid, et paljudel hoonetel esines puudusi. Aastatel 2019-2022 esines puudusi peaaegu kõigis kategooriates, sealhulgas hoone sissepääsud, liftid, hoonesisised liikumisteed. Halb oli olukord treppide, panduste ja käsipuude nõuete täitmise osas. Mitterahuldav oli olukord invatualettide osas - igas kümnendas hoones invatualetid puudusid. Pärast aastal 2022 toimunud nõustamisi, on puuduste arv oluliselt vähenenud. Aastatel 2023-2024 toimunud

kontrollid näitasid, et igas kontrollitud hoones oli invatualettruum ja lift, mis vastasid 90% ulatuses õigusaktidest tulenevatele nõuetele. Oluliselt on paranenud olukord treppide, käsipuude, panduste ja liikumisteede osas.

32.2. Ohuolukorra hinnang

▪ Tagajärje kaalukus: *oluline oht*

358 Esineb oluline oht tervisele. Kuigi enamiku puuduste korral otsest ohtu elule ja tervisele ei esine, tuleb nõuetele mittevastavaid treppe, panduseid ja käsipuid, markeerimata klaaspiirdeid, lubatust kõrgemaid uksepakkusid jne käsitleda kõrgendatud riski allikana, mis võivad põhjustada trauma või raske kehavigastusega lõppevaid õnnetusi inimestele, sh erinevat puuet omavatele isikutele (kukkumine trepil, ratastooli ümberminek jne). Lisaks esineb oht vaimsele tervisele, kuna liikumis-, nägemis- või kuulmispuudega inimesed ei saa tavapärasel kombel ühiskonnaelust osa võtta. Lisaks põhjustab mitteligipääsetav keskkond suuremaid kulutusi sotsiaalteenustele, kuna inimesed ei pääse iseseisvalt kodunt välja ja vajavad erinevate teenuste kättesaamiseks isiklikku abistajat.

▪ Realiseerumise tõenäosus: *keskmine*

359 Ohu realiseerumise tõenäosus on keskmine. Pärast aastal 2022 toimunud nõustamisi, on teadlikkus avalike hoonete ligipääsetavuse osas suurenenud ning järelevalve käigus tuvastatud puuduste arv oluliselt vähenenud.

32.3. Kontrolli ulatus

360 Kontrollitakse paikvaatlusega olulisuse määra alusel vastavalt osakonna aastasele tööplaani. Tööplaani koostamisel võetakse arvesse objekti tajutavat mõju erinevatele sihtrühmadele, suurt avalikku huvi, valdkondlikku jaotust ja võimalikke riskitegureid.

32.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

361 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab ehitusseadustik (EhS).

362 Kontrollimisel kasutatakse kõiki riikliku järelevalve üldmeetmeid ning EhS § 131 ja § 132 nimetatud riikliku järelevalve erimeetmeid (TTJA poolt rakendatavad erimeetmed on toodud sissejuhatavas osas olevas tabelis). Kui kontrollimise käigus tuvastatakse oht, mille kõrvaldamises ei jõuta omanikuga kokkuleppele, siis koostatakse ettekirjutus puuduste kõrvaldamiseks ning vajadusel tagatakse see sunniraha või asendustäitmise teel.

33. Ehitamine avalikus veekogus: 7 – väike-kõrgendatud oht

33.1. Ohuolukorra kirjeldus

363 Ohutõrjeliselt relevantne on ehitamine avalikus veekogus, kui sellega võidakse kahjustada veekogus olevaid teisi ehitisi (nt liine või trasse) või ohustada keskkonda. Avalikus veekogus ehitamine toob kaasa vajaduse täpselt selgitada välja ehitamise ja kavandatud ehitise võimaliku mõju keskkonnale, muinsuskaitse pärandile ja veekogus paiknevatele liinidele, trassidele ja teistele tehnosüsteemidele.

364 Veekogusse ehitamisel ei pruugi selle mõju keskkonnale olla ilmne ning seetõttu on vajalik eraldi analüüsida selle mõju keskkonnale (nt kuidas ehitise mõjutab vee ja kalade liikumist edaspidi), aga ka keskkonna mõju ehitisele (nt jää liikumine ja rüsi jää). Avalikus veekogus

paikneb vee all ehitisi (torud, kaablid jms), mille täpne asukoht ning mille omanik ei pruugi olla teada ning mis võidakse teadmatusel ehitustegevuse käigus lõhkuda. Meres on palju objekte, mida ei teata ega ole kantud kaartidele, nt laevavrakke, aga ka muid vallasasju, mis on või peaksid olema kaitse all või on ohtlikud (nt meremiinid). On trasse, mis lähevad majandusvööndist läbi, aga ei kuulu Eesti riigi jurisdiktsiooni alla. Ohutuks ehitamiseks tuleb eelnevalt avaliku veekogu põhja uurida.

33.2. Ohuolukorra hinnang

- **Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht**

365 Teadmatusel või hooletusest valitud ebasobivad ehitusvõtted avalikus veekogus võivad tuua kaasa suure kahju keskkonnale, pöördumatult kahjustada mälestist või vrakki, mis tuleks võtta kaitse alla mälestisena, ning – arvestades, et igal aastal teeb merevägi kahjutuks mitukümmend meremiini – pole välistatud ka oht ehitajate elule ja tervisele, samuti suure varalise kahju oht.

- **Realiseerumise tõenäosus: väike**

366 Enamus avalikku veekogusse ehitamisega seotud ohtusid on teada ja neid saab võtta abstraktselt arvesse, kuid mõju keskkonnale, mälestistele (muinsuskaitsealustele objektidele), meremiinidele ja ehitamise ohutusele tuleb üksikjuhtudel kontrollida.

33.3. Kontrolli ulatus

367 Kontrollitakse avalike veekogudega seotud hoonestus-, ehitus- ja kasutuslubade menetluse käigus kõigi võimalike mõjudega arvestamist, vajadusel tehakse järelevalvet ehitustegevuse üle..

33.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

368 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab ehitusseadustik.

369 Kontrollimisel kasutatakse kõiki riikliku järelevalve üldmeetmeid ning EhS § 131 ja § 132 nimetatud riikliku järelevalve erimeetmeid, sh majandustegevuse peatamine või keelamine MSÜS § 36 ja § 43 alusel ja korras (TTJA poolt rakendatavad erimeetmed on toodud sissejuhatavas osas olevas tabelis). Erandlikel juhtudel, kui kontrollimise käigus tuvastatakse vahetu kõrgendatud oht (nt suur oht keskkonnale), siis keelatakse ehitustööde jätkamine ohu kõrvaldamiseni ning võib taotleda politseilt/päästeametilt ametiabi korras viibimiskeelu kohaldamise otsustamist ja selle tagamist.

34. Energiamärgiste kontrollimine: **5 – keskmine-oluline oht**

34.1. Ohuolukorra kirjeldus

370 Tagamaks energiamärgiste olemasolu ja nende kvaliteeti Eesti ja Euroopa Liidu poolt seatud kliima-eesmärke täitmiseks, näeb Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi (EL) 2018/844, millega muudetakse direktiivi 2010/31/EL hoonete energiatõhususe kohta ja direktiivi 2012/27/EL energiatõhususe kohta, ette, et TTJA poolt aasta jooksul kontrollitud energiamärgiste hulk peab olema piisav, et kalendriaasta jooksul antud energiamärgiste nõuetele vastavuse hinnang põhineks esinduslikul valimil. Lisaks näeb regulatsioon ette, et energiamärgiste info tuleb kuvada kinnisvara müügi- ja üürikuulutustes ning energiamärgise infot tuleb kuvada avalikes hoonetes nähtaval kohal.

- 371 Eestis väljastatakse aastas keskmiselt 2000-4500 energiamärgist, ehk aastas tuleb esindusliku valimi saamiseks kontrollida 322-357 märgist. Arvutuse aluseks on Euroopa Komisjoni hinnang esinduslikule valimile.

34.2. Ohuolukorra hinnang

▪ Tagajärje kaalukus: *oluline oht*

- 372 Suurima osa energia lõpptarbimisest moodustab energiatarbimine kodumajapidamistes osakaaluga 40%. Transpordi ja tööstuse sektor annavad mõlemad 21% energia lõpptarbimisest. Äri- ja avaliku teeninduse sektori lõpptarbimine moodustab 15% kogutarbimisest.¹⁰ Energiamärgise puudumine või nende kehv kvaliteet ei aita kaasa Eesti ega Euroopa Liidu kliimaeesmärkide saavutamisele – tagajärg oluline oht (oht keskkonnale).

▪ Realiseerumise tõenäosus: *keskmine*

- 373 Uutel hoonetel on tavapäraselt energiamärgis olemas (kohustuslik osa ehitusloa ja kasutusloa saamiseks, kontrollib mh. ka KOV), samas kvaliteet on kõikuv, kuna arvutusmetoodika on uute tehnoloogiliselt keerukate hoonete puhul keerulisem. Suurem probleem on olemasolevatel hoonetel energiamärgise olemasolu, samas kvaliteet on seal kõrgem, kuna arvutusmetoodika on lihtsam. Näiteks avastas TTJA aastatel 2016 kuni 2021 kohalike omavalitsuste avalike hoonete energiamärgiste kontrollimisel, et ca 100 hoonel puudus energiamärgis. 2022 ja 2023 kuvasid suuremad kinnisvaraportaalid (city24.ee, kv.ee) 74% juhtudest kinnisvarakuulutustes energiamärgise infot (sh. info „energiamärgis“ puudub, sest kõigil hoonetel ei ole kohustust energiamärgist omada (EhS § 62 lg 2)), seega rikkumise tõenäosus on keskmine.

34.3. Kontrolli ulatus

- 374 Järelevalve läbiviimisel lähtub TTJA eelkõige kaebustest, aga ka olukordadest, kus konkreetse spetsialisti või ettevõtte löikes on avastatud samalaadsed puudused mitmes märgises. Samuti monitoorib TTJA energiamärgiste osakaalu müügi- ja üürikuulutustes. Kõige lihtsam on kontrollida energiamärgise olemasolu (on/ei ole), keerulisem on kvaliteedi ehk arvutuste õigsuse kontroll. Ka arvutuste kontrolli saab kaheks jagada: tarbimisandmetel põhinev arvutust on lihtsam kontrollida kui ehitusprojektile arvutusliku energiamärgise arvutuse õigsust (lähteandmete kontroll, st. õigusaktidest ja standarditest tulenevad väärtused, põhiväärtused projektist) – uut mudelarvutust või projekteerimist TTJA ei teosta, vajadusel tellitakse ekspertiis.

34.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 375 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab ehitusseadustik.
- 376 Kontrollimisel kasutatakse kõiki riikliku järelevalve üldmeetmeid ning EhS § 131 ja § 132 nimetatud riikliku järelevalve erimeetmeid (TTJA poolt rakendatavad erimeetmed on toodud sissejuhatavas osas olevas tabelis). Vigaste energiamärgiste väljastamisel teeb TTJA koostööd energiaaudiitorite kutseandjaga (TTJA esindaja on kutsekomisjoni liige), vajadusel saab teha kutseandjale ettepaneku kutse ära võtmiseks.

¹⁰ Hoonete rekonstrueerimise pikaajaline strateegia. Arvutivõrgus: https://www.mkm.ee/sites/default/files/hoonete-rekonstrueerimise-pikaajaline-strateegia_eeesti_loppraport_2020-07-09.pdf

35. Suurettevõtete energiaauditite kontrollimine: **5 – keskmine-oluline oht**

35.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 377 Suurettevõtete energiaauditikohustuse kehtestamises leppisid EL liikmesriigid kokku Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2018/2002 (nn. energiasäästu direktiivi) vastuvõtmisel, kuna nendes ettevõtetes võib energiasääst olla märkimisväärne. Auditit peamine positiivne tulem ettevõtte jaoks peaks olema võimalus leida üles kulutõhusad energiasäästu meetmed. Suurettevõtete energiatõhusus on oluline samm Eesti ja Euroopa Liidu seatud kliima-eesmärkide saavutamisel.
- 378 Kulutõhusus ettevõtte jaoks tähendab, et pärast auditit ja meetmete rakendamist kasvab ettevõtte energiatarbimise tõhusus ja parimal juhul saavutatakse ka märkimisväärne energiasääst, mis vähendab ettevõtte kulusid. Mõistlik energiakasutus aitab suurendada ettevõtte kasumlikkust ja energiasäästu teemaga regulaarselt tegelemine aitab viia säästlikku mõtteviisi ka teistesse ettevõtte protsessidesse. Kui energiaaudit vastavalt energiasäästu direktiivile ei koostata, on oht keskkonnale ja kliimaeesmärkide saavutamisele.

35.2. Ohuolukorra hinnang

- **Tagajärje kaalukus: *oluline oht***
- 379 Auditite eesmärk on juhtida ettevõtete tähelepanu võimalikele energiasäästumeetmetele, esialgne analüüs juba tehtud ja esitatud energiaauditite pealt näitab, et keskmine säästu potentsiaal on 7% ettevõtte kohta, on ka sektoreid, kus see on ka ligi 15%. Kokkuvõtvalt on tagajärg kliimaeesmärkide saavutamisel keskmine kuni suur, kuna siin kaasneb mastaabiefekt, seega esineb oluline oht.
- **Realiseerumise tõenäosus: *keskmine***
- 380 Tõenäosus, et energiaauditit ei ole, on keskmine (tuleviku suundumus pigem vähese poole) – nõude üle on järelevalvet tehtud alates aastast 2017. Suurettevõtted on üldjuhul teadlikud ning nende jaoks on ka kuvand oluline (seaduskuulekas, roheline ettevõtte, kliimanutraalne ettevõtte). 2023. aastal oli vastavate auditikohustuslike suurettevõtete arv ca 159. Aastal 2023 tuli auditit esitada 27 ettevõttel, kellest esitamata jäi kolmel. See ei välista, et ülejäänud ettevõtetel võivad energiaauditid olemas olla.

35.3. Kontrolli ulatus

- 381 Ettevõtete hulk kõigub aastate jooksul, kuna ettevõtte kuulumine suurettevõtte kategooriasse sõltub nii ettevõtte suurusest, kui ka majandustulemustest. Hetkel on selliseid ettevõtteid aastate jooksul olnud 120 kuni 160. TTJA on võtnud eesmärgiks 4 aasta jooksul kontrollitakse üle kõigi suurettevõtete energiaauditid, so aastast u 30 ettevõtet. 2024.a. möödub 4 aastat neil ettevõtetel, kes on teinud energiaauditi 2020. aastal. Seega tekib neil kohustus auditit korrata. Riigi vaatest selgub, kas ja milliseid säästumeetmeid on ellu viidud.

35.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 382 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab energiamajanduse korralduse seadus (EnKS).
- 383 Kuna ettevõtetel on kohustus kanda energiaauditid ja -aruanded TTJA infosüsteemi, väheneb tulevikus päringute hulk energiaauditite olemasolu kohta, vaid järele jääb

energiaauditi kvaliteedi kontroll. Kontrollimisel kasutatakse kõiki riikliku järelevalve üldmeetmeid ja EnKS § 33 alusel KorS §-s 30 sätestatud erimeedet (küsitlemine ja dokumentide nõudmine). TTJA poolt rakendatavad erimeetmed on toodud sissejuhatavas osas olevas tabelis.

36. Laadimistaristu nõuetele mittevastavus: **1 – väike-tavaline oht**

36.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 384 Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist (EL) 2024/1275 hoonete energiatõhususe kohta tuleneb kohustus, et 1. jaanuariks 2025 peab rohkem kui 20 parkimiskohaga mitteeluhoonel olema paigaldatud vähemalt üks elektriautode laadimispunkt. Kohustus puudutab näiteks büroohooneid, kaubanduskeskusi jm asutusi. Lisaks tuleb ära teha hoone energiatõhusust oluliselt mõjutava tehnosüsteemi energiatõhususe hindamised. Aastal 2025 saab läbi viieaastane üleminekuaeg, mis oli mõeldud mitteeluhoonete varustamiseks elektriautode laadimistaristuga.
- 385 Lisaks tuleb rajada jalgrataste parkimiskohad, mis moodustavad vähemalt 15% mitteeluhoonete keskmisest kasutusvõimekusest või 10 % hoone üldisest kasutusvõimekusest, arvestades ka tavajalgratatest suuremate jalgrataste jaoks vajaliku ruumiga.

36.2. Ohuolukorra hinnang

- **Tagajärje kaalukus: tavaline oht**
- 386 Laadimistaristu olemasolu aitab kaasa energiatõhususe eesmärkide saavutamisele ja on seeläbi seotud keskkonnaohuga. Laadimistaristu puudumine ei põhjusta ohtu, mis on seotud ohuga inimeste elule ja tervisele, seetõttu on tegemist hinnanguliselt tavalise ohuga.
- **Realiseerumise tõenäosus: väike**
- 387 Tegemist on uue kohustusega ja järelevalvepraktikat veel kogunenud ei ole. Eeldame, et ettevõtjad on valdavalt seaduskuulekad ning seetõttu hindame laadimistaristu puudumise tõenäosust väikeseks.

36.3. Kontrolli ulatus

- 388 Ettevõtete hulk, kellele nõue rakendub, vajab väljaselgitamist. Suurettevõtteid on 120 kuni 160, kellele nimetatud kohustus kindlasti rakendub. Lähitulevikus tõuseb ettevõtete arv 800- ni, see katab ära enamiku ettevõtete omanduses olevad hooned.

36.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 389 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab ehitusseadustik (EhS).
- 390 Kontrollimisel kasutatakse kõiki riikliku järelevalve üldmeetmeid ja EhS § 131 alusel KorS §-s 30 sätestatud erimeede (küsitlemine ja dokumentide nõudmine). TTJA rakendatavad erimeetmed on toodud sissejuhatavas osas olevas tabelis. Kui kontrollimise käigus tuvastatakse puudus, mille kõrvaldamises ei jõuta omanikuga kokkuleppele, siis koostatakse ettekirjutus puuduste kõrvaldamiseks ning vajadusel tagatakse see sunniraha määramisega.

37. Raudtee ohutu ületamise rajatiste nõuetele mittevastavus:

9 – suur-kõrgendatud oht

37.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 391 Raudteeseaduse kohaselt võib raudteed ületada selleks ettenähtud ja tähistatud raudteeülesõidu- või raudteeülekäigukohas. Muudes kohtades raudteel viibimine ei ole lubatud. Ülekäigu- ja ülesõidukohtade raudteerajatiste ülesanne on tagada liiklejate ohutu raudtee ületamine. Selleks rajatakse sõidutee ja raudtee ühetasandilistele lõikumistele raudteeülesõidukohad ning jalakäijatele raudtee ületamiseks spetsiaalselt tähistatud avalikud raudteeülekäigukohad.
- 392 Kohtades, kus inimesed võivad juhuslikult sattuda raudteele või kus inimesed sageli ületavad raudteed selleks mitte ettenähtud (ebaseaduslikus) kohas, saab ehitada piirdeaiad. Raudteeületuskohad tähistatakse vastavate märkidega ning nendele lisatakse vajadusel foorid, tõkkepuud ja tõkised, kui see on liiklustihedusest, rongide kiirusest, nähtavusest ning muudest asjaoludest (nt sageli aset leidunud õnnetused) tõttu vajalik.
- 393 Süstemaatilisele raudteeülesõidu- ja ülekäigukohtade järelevalvele vaatamata leiab iga-aastaselt aset ligi 20 juhtumit kuus (sh tõkkepuude maha sõidud) ja raskete tagajärgedega orienteeruvalt 2–5 juhtumit aastas. Kõige suuremaks väljakutseks on liiklejate tähelepanematus raudtee ületamisel, mida soodustab nutiseadmete ja kõrvaklappide kasutamine ning kiirustamine. Aastatel 2019-2023 on ülekäigukohtadel toimunud 12 õnnetusjuhtumit. Lisaks on ohtlikud ebaseaduslikud raudteeülekäigukohad, kus inimesed oma teekonna lühendamiseks „lõikavad“ distantsi üle raudtee. Veel tuleb eraldi tähelepanu pöörata raudtee läheduses olevate elumupiirkondade arendamisele, et inimeste liikumistee üle raudtee oleks ohutult tagatud.

37.2. Ohuolukorra hinnang

- **Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht**
- 394 Nõuetekohaselt planeerimata, välja ehitamata ja hooldamata raudteeülesõitude ja -ülekäikude puudumisel on suurem oht, et jalakäija või sõidukijuht ei pane lähenevat rongi aegsasti tähele või hindab valesti ohtu, mis võib lõppeda inimes(t)e surmaga.
- **Realiseerumise tõenäosus: suur**
- 395 Aastas juhtub keskmiselt 2-4 juhtumit, kus inimene saab vigastada või surma kuna viibib rongile enese teadmata liiga lähedal. (siia alla ei lähe suitsiid). Eesti Liinirongide AS (ELRON) 2023. aasta statistika kohaselt oli rongidega seotud napilt välditud õnnetusi 56. Iga-aastaselt juhtub raudteeülesõidu või -ülekäigukohtades 2-5 raskete tagajärgedega juhtumit. Õnnetuse realiseerumise tõenäosus on suur.

37.3. Kontrolli ulatus

- 396 Raudteeülesõidud ja -ületuskohad, mis paiknevad uute elamurajoonide, kaubanduskeskuste või muude tihedalt kasutatavate ehitiste läheduses või need ristuvad muu tiheda liiklusega teega (maantee, aktiivse kasutusega kergliiklustee). Hinnatakse, kas raudteeülesõidu või ülekäigukoht vastab seaduses kehtestatud nõuetele ning kas seda on korrapäraselt hooldatud, kas selle kasutussagedus on suurenenud või kas suurema liikluskoormuse korral võib olla raudtee ülesõidukoha ületamise lõpetamine takistatud.

37.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 397 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestavad raudteeseadus (RdtS) ja ehitusseadustik.
- 398 Kontrollimisel kasutatakse kõiki riikliku järelevalve üldmeetmeid ning EhS § 131 ja § 132 nimetatud riikliku järelevalve erimeetmeid (TTJA poolt rakendatavad erimeetmed on toodud sissejuhatavas osas olevas tabelis). Kui kontrollimise käigus tuvastatakse oht, siis tehakse ettekirjutus raudteeülesõidu või -ülekäigu ümberehitamiseks ning vajadusel tagatakse see sunniraha või asendustäitmise teel.

38. Raudtee infrastruktuuri nõuetele mittevastavus:

8 – keskmine-kõrgendatud oht

38.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 399 Käesoleval hetkel on suurem osa Eesti raudteevõrgustikust kaetud 1520/1524 mm rööpmelaiuse raudteega ning raudtee on kas avalikus (valdaja kas Eesti Raudtee AS või Edelaraudtee AS) või erakasutuses. Ka on rakenduses 750 mm rööpmelaiusega muuseumraudteede rööbasteed, millel teostatakse turistide sõite muuseumrongidega (Lavassaare, Naissaare ja Avinurme 750 mm raudteed). Raudtee omaniku kohustus on hoida oma raudtee korras ning nõuetele vastavana. Raudteeinfrastruktuuri korrashoid on olulise tähtsusega, kuna infrastruktuuri veast tuleneva õnnetuse juhtumisel võivad olla väga suured tagajärjed – reisirongi rööbastelt maha sõitmisel võivad paljud inimesed saada surma või raskeid kehavigastusi, kaubaveorongi puhul võib sellise õnnetuse tagajärjeks olla väga suur keskkonnareostus (kui kaubarongi veetakse nt kütust, kemikaale vms).
- 400 Eesti arengukava „Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021-2035“ näeb ette raudtee reisirongide kiirustele kuni 160 kilomeetrit tunnis, mis tähendab tulevikus reisirongide kiiruste olulist kasvu ning sellega seoses suureneb infrastruktuuri korrasoleku tähtsus veelgi. Avalikel raudteede raudteevõrgustikul on osaliselt kasutuses tehniliselt vananenud liiklusjuhtimine analoogseadmetega, millele on lisatud digitaalne täiendus, mis võimaldab kaugjuhtida ja kontrollida raudteejaama liiklust. Raudteeinfrastruktuurirajatiste kasutuselevõtmine ilma (vajadusel) nõuetekohase vastavushindamiseta ja kasutusloata suurendab riski, et ehitatud rajatis ei vasta ehitusprojekti nõuetele ning võib olla kasutamisel ohtlik (iseeneslik lagunemine, valed ehitusgabariidid, elektrilühis, uitvoolude kanaliseerimise puudumine, elektromagnetväljade kahjulik mõjud ja häired olulistest liiklusjuhtimise ja kontrollimise seadmetes jne).

38.2. Ohuolukorra hinnang

- **Tagajärje kaalukus: *kõrgendatud oht***

- 401 Iga-aastaselt fikseeritakse talveperioodil keskmiselt 6-10 korda rööpamurdude esinemine, mis võib tuleneda mittekvaliteetses keevises või temperatuuri suurest kõikumisest, samuti on Valga-Koidula raudteeliinil täheldatud ka raudteeinfrastruktuuri raudtee nominaalse laiuse kitsenemist minimaalsesse lubatud mõõtu ning seisukorra halvenemist, mis on tekitanud vajaduse piirata rongide liikumiskiirust. Õnnetuse juhtumisel raudteel, nt rongi maha sõitmine rööbasteedelt, võivad olla rasked tagajärjed – inimeste surm või raskete kehavigastuste tekkimine, aga ka suure keskkonnareostuse tekkimise võimalus. Muuseumraudteedel on oht rööbastee lagunemisel rongi all, kasutatava muuseumi-veeremi tehniline rike või õnnetuse toimumine muuseumirongi ebapädeva käitlemise tulemusel.

Ohuallikateks on ka avalikel raudteedel liiklusjuhtimisel kasutatavad tehniliselt vananenud analoogseadmete rikked ning digiseadmete töötõrked, mis takistavad asjakohast ja ohutut rongiliikluse korraldamist. Rajatise kasutuselevõtmine ilma kasutusloata võib tuua kaasa hukkunute ja vigastatutega rongiõnnetuse või rajatise kahjustuse ning ohu ümbritsevale elukeskkonnale ja varale.

- **Realiseerumise tõenäosus: keskmine**

- 402 Eestis ei ole raudteeinfrastruktuuri mittevastavusest tulenevalt suuri raudteeõnnetusi juhtunud. Avaliku raudtee seisukorda kontrollitakse igakuiselt teemõõduvagoniga ning vajadusel on rakendatud probleemsetel lõikudel kiiruse piiramist. Oht on suurem mitteavaliku raudtee puhul, kus nt laetakse ja liigutatakse kütuseid, kemikaale jms, kuid mille korrasolekut ei kontrollita avaliku raudteega võrdsel tasemel.

38.3. Kontrolli ulatus

- 403 Kontrollitakse regulaarselt avaliku raudtee teemõõduvaguni aruandeid ning viiakse järelevalve käigus läbi avalike ja mitteavalike raudteede infrastruktuuride seisukorra ja nõuetele vastavuse hindamist.

38.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 404 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab raudteeseadus.
- 405 TTJA poolt rakendatavad erimeetmed on toodud sissejuhatavas osas olevas tabelis. Kui kontrollimise käigus tuvastatakse oht, siis tehakse ettekirjutus raudteeinfrastruktuuri puuduste kõrvaldamiseks ja/või raudteeliikluse kiiruse piiramiseks ning vajadusel tagatakse see sunniraha või asendustäitmise teel.

39. Raudteeveeremi nõuetele mittevastavus: **5 – keskmine-oluline oht**

39.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 406 Raudteeveoettevõtja ja muu raudteeveeremi omanik või valdaja on kohustatud tagama raudteeveol raudteeohutuse ja kasutatava raudteeveeremi vastavuse kehtivatele ohutus-, hooldus- ja muudele nõuetele. Vedurijuhtide tegevus, raudteeveeremite korrasolek ja ohutus on olulise tähtsusega, kuna veeremi või vedurijuhtide veast tuleneva õnnetuse juhtumisel võivad olla väga suured tagajärjed – nt pidurdusprobleemidel otsasõit või rööbastelt maha sõitmine, mille tagajärjel võivad inimesed saada surma või raskeid kehavigastusi, kaubaveorongi puhul võib sellise õnnetuse tagajärjeks olla väga suur keskkonnareostus (kui kaubarongiga veetakse nt kütust, kemikaale vms), aga ka näiteks võib veerem põlema minna. Eesti rööbasteedel liikuv veerem peab olema autoriseeritud ning kantud registrisse, samuti peavad tehnohoolduse- ja remondipunktidel, aga ka raudteeveeremi ehitusega tegelevatel ettevõtetel olema tegevusluba.

39.2. Ohuolukorra hinnang

- **Tagajärje kaalukus: oluline oht**

- 407 Eestis ei ole veeremi rikke tagajärjel suuri õnnetusi juhtunud. Kõige suurem on vanade veeremite puhul oht keskkonnale, mis võib tuleneda veeremi õlileketest ja teistest vigadest. Kuid kui peaks toimuma raudteel õnnetus seoses veeremi rikkega, võivad õnnetuse

tagajärjeks olla nii inimese surm, raskete kehavigastuste tekkimine, lisaks esineb ka suur keskkonnareostuse oht.

▪ **Realiseerumise tõenäosus: keskmine**

- 408 Eestis ei ole raudteeveeremi mittevastavusest tulenevalt suuri raudteeõnnetusi juhtunud. Raudteeveeremi korrasolekut kontrollitakse regulaarselt ning teatud punktides Eestis on paigaldatud *hotbox* seadmed, mis fikseerivad jooksvalt veeremi pidurite seisukorda. Igakuiselt fikseeritakse mitmeid pidurite ülekuumenemisi *hotbox* seadmega, kuid tulenevalt vastavate seadmete kasutamisest on suudetud suuremad tagajärjed ära hoida.

39.3. Kontrolli ulatus

- 409 Kontrollitakse regulaarselt Eestis autoriseeritud veeremit vastavalt TTJA tööplaanile või laekunud infole (mõne juhtumi kohta).

39.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 410 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab raudteeseadus.
- 411 TTJA poolt rakendatavad erimeetmed on toodud sissejuhatavas osas olevas tabelis. Kui kontrollimise käigus tuvastatakse oht, siis tehakse ettekirjutus raudteeveeremi või selle remondi ja tehnohoolduse korraldamise puuduste kõrvaldamiseks ning vajadusel tagatakse see sunniraha või asendustäitmise teel.

40. Raudteeohutuse ja -liikluse juhtimise eest vastutavate töötajate pädevusnõuete rikkumine: 8 – keskmine-kõrgendatud oht

40.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 412 Raudteetaristuettevõtja raudteeohutuse ja -liikluse juhtimise eest vastutavaks töötajaks on rongikoostaja, vaguni järelevaataja, vagunipidurdaja, rongi- ja manöövridispetšer, jaamakorraldaja, raudteeliikluse korraldaja, turvangu- ja sideseadmete mehaanik, montöör, pöörmeseadja, teemontöör ja -meister, kaubarongisaatja ning signalist. Raudteeveeremi ohutu juhtimise eest vastutavad vedurijuht, vedurijuhiabi, eriveeremi juht. Nimetatud raudteetöötjad tagavad raudteeohutust vastavalt oma tööloigule.
- 413 Raudteetöötajad ja raudteeveeremi juhid eksivad kas inimlikult või hooletusest oma igapäevatoos kehtestatud juhendite või eeskirjade vastu. Eksimuse tagajärjed võivad olla ulatusliku kahjumiga ning mõjuga raudteeohutusele või raudtee kaitsevööndi läheduses tegutsevale kolmandale osapoolle.

40.2. Ohuolukorra hinnang

▪ **Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht**

- 414 Raudteetöötajate ja raudteeveeremi juhtide vale tegevuse tagajärjel juhtunud erineva raskusastmega õnnetusjuhtumeid, mille tagajärjeks on olnud nii inimese surm, rasked kehavigastused ja lisaks esineb ka suur keskkonnareostuse oht.

▪ **Realiseerumise tõenäosus: keskmine**

- 415 Avalikul raudteetaristul kontrollivad liiklusjuhtide rongiliikluse juhtimiskäskluste õigsust automaatselt raudteejaamade elektritsentralisatsiooni kontrollerid ning raudteeveeremijuhtide tegevust raudteeveeremi turvanguseadmed. Sellegipoolest võivad liiklusjuhid anda suuliselt raadio teel valesid liikluskorralduslikke käske või sõita loata mööda raudteeveeremijuhi keelavast signaalnäidust. Sellise tegevusega tekitatakse kõrgendatud oht raudteeveeremite kokkupõrkeks ja rööbastelt mahasõiduks. Ka teiste raudteetöötajate vale tegevus võib viia süsteemide ebakorrektsel töörežiimile või juhitamatusel. TTJA algatas aastatel 2023 – 2024 kokku 10 väärteomenetlust seoses liiklustegevuse mõjuga raudteeohutusele.

40.3. Kontrolli ulatus

- 416 Kontrollitakse regulaarselt raudteetöötajate ja raudteeveeremi juhtide tegevusoskusi vastavalt tööplaanile või laekunud infole. TTJA esindajad osalevad raudteetöötajate kutseksamitel vaatlejatena. Samuti kontrollitakse raudteeveeremijuhtide koolituskeskuste tegevusi vastavalt tööplaanile.

40.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 417 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab raudteeseadus.
- 418 TTJA poolt rakendatavad erimeetmed on toodud sissejuhatavas osas olevas tabelis. Kui kontrollimise käigus tuvastatakse nõuetele mittevastavus, siis tehakse ettekirjutus ning vajadusel tagatakse see sunniraha või asendustäitmise teel.

41. Raadiosageduste kasutamise nõuete rikkumine:

9 – suur-kõrgendatud oht

41.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 419 Raadiosageduste kasutamise reeglite eiramisel võivad tekkida raadiohäired. Ka tahtlikul raadiohäirete tekitamisel võivad olla väga tõsised tagajärjed olenevalt sellest, milliseid sidesüsteeme tulemusena mõjutatakse. Ohuolukorra ilmnemine võib takistada sideseadmete ja -süsteemide, sealhulgas navigatsiooniseadmete tööd või mingil teisel viisil katkestada, takistada või oluliselt moonutada muud seaduslikult toimivat raadiosidet või meediateenuse osutamist. Elektroonilise side seaduse (ESS) § 23 kohaselt on raadiohäirete tekitamine keelatud.
- 420 Üldjuhul pannakse rikkumisi toime, kui kasutatakse TTJA poolt kasutamiseks mitte lubatud sagedusi ning sellega tekitatakse häireid teistele seaduslikult töötavatele sidesüsteemidele. Rikkumist toime pannes üldjuhul ei teata, millise riski tasemega sidesüsteemile probleemi tekitatakse. Nt kasutatakse internetist soetatud raadiosaatjaid, ei peeta kinni riigi piiri äärsetest kasutustingimustest, aga ka jäetakse sagedusload pikendamata. Esineb juhtumeid, kus raadiohäiret põhjustav allikas asub väljaspool Eesti territooriumi, sellisel juhul tehakse naaberriigile rahvusvaheline teavitus häireallika likvideerimiseks. Alati ei garanteeri see kiiret reageerimist ja kasutusele tuleb võtta muud meetmed häire mõju vähendamiseks. Aastas laekub TTJA-le kuni 250 raadiohäireteadet.

41.2. Ohuolukorra hinnang

▪ Tagajärje kaalukus: *kõrgendatud oht*

- 421 Sagedusloa nõuete rikkumine, loata raadiosageduse kasutamine või raadiohäirete tekitamine võib kaasa tuua erinevaid ohte, sh nii kõrgendatud, olulise kui ka tavalise ohu. Kõrgendatud oht kaasneb häiretega sidesüsteemides, mille teenuse katkemisel võib tekkida oht inimesele või mõjutada riigi julgeolekut. Sellised sidesüsteemid puudutavad lennunavigatsiooni, lennuohutust, merepäästet, hädaabi numbrit 112, operatiivteenistusi, riigikaitset ja sisejulgeolekut.
- 422 Oluline oht kaasneb häiretega sidesüsteemides, mille teenuse katkemisega kaasneb oht inimese tervisele, majanduslik kahju riigi- või erasektoris. Siia kategooriasse kuuluvad raudtee, transport, mobiilside kui elutähtis teenus, ringhääling (raadio, TV) ning muud era ja avalikud sidevõrgud.
- 423 Tavalise ohuga on tegu, kui aset leiavad rikkumised, millega ei kaasne mõju teistele sidevõrkudele või teenuse katkemine sidevõrgus, millega ei kaasne otsest majanduslikku kahju. Siia kategooriasse kuuluvad vabalt kasutatavad raadiosagedused, mida käsitletakse lähetoimeseadmetena (WiFi, *Bluetooth* kaugjuhtimispuldid jne).
- 424 Kuna kokkuvõttes võivad häired sidesüsteemides põhjustada Eesti ühiskonnas suuri negatiivseid ja ebasoodsaid tagajärgi, siis tuleb tagajärje kaalukuse skaalal hinnata ohtu tervikuna kõrgendatuks.

▪ Realiseerumise tõenäosus: suur

- 425 Ohu realiseerumise tõenäosus on suur. Esineb nii tahtlikke kui ka tahtmatuid rikkumisi. Enamik on tahtlikud rikkumised. Raadiohäireteateid laekub TTJA-le aastas kuni 250. Sagedusloa tingimuste rikkumisi avastatakse plaanilise järelevalve ja kaebuste kaudu.

41.3. Kontrolli ulatus

- 426 Kontrollitavate isikute ringi kuulub potentsiaalselt iga isik. Rikkumiste ja nende kaasnevate ohtude tuvastamiseks ja vältimiseks kasutatakse üle Eesti paiknevaid statsionaarseid või mobiilseid monitooringuajaamasid, millega kontrollitakse raadiosageduste kasutajate sagedusloa olemasolu ning tingimuste järgimist või raadiohäirete allikaid. Teiseks ja kõige enam kasutatakse intsidendi- või kaebusepõhist järelevalvet. Seejuures sõltub reageerimiskiirus ohu tasemest.

41.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 427 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab elektroonilise side seadus ja rahvusvaheline raadioside eeskiri.
- 428 TTJA võib riikliku järelevalve teostamiseks kohaldada korra- ja kaitse seaduse §-des 30, 31, 32, 49, 50, 51, 52 ja 53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid korra- ja kaitse seaduses sätestatud alusel ja korras.

42. Numeratsiooni kasutamise tingimuste rikkumine: 4 – väike-oluline oht

42.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 429 Numeratsiooni kasutamise tingimused on sätestatud elektroonilise side seaduses ja ettevõtlus- ja infotehnoloogiainistri 21.05.2018 määruses nr 25 „Eesti numeratsiooniplaan“ (ENP). Numeratsiooni kasutamisel tekivad peamiselt ohuolukorrad järgmiste all toodud ESS-i ja ENP nõuete rikkumiste realiseerumisel.
- 430 Numbrite loata või numbrilise broneerimise andmekogus (NBA) broneerimiseta kasutamise korral ei ole võimalik tuvastada numbrilise kasutajat, mis võib soodustada kelmusi või kuritegusid telefonikõnede kaudu (investeeringuspettus, identiteedivargused jne).
- 431 Praktika on näidanud, et numbrite valitavuse nõude tagamata jätmine, numbrite efektiivselt kasutusele võtmata jätmine või teisele sideettevõtjale kasutamiseks edasi andmine viitab riskile, et numbrid on kasutusel mõne (võimalik, et mittelegaalse) teenuse pakkumiseks hoopis muus riigis ja ei ole Eestist tahtlikult muudetud valitavaks.
- 432 Teenusnumbrilise vahendusel eritariifse teenuse hinnast teavitamata jätmine rikub tarbija õigusi saada teavet teenuse hinnast ja võib tekitada talle suurt majanduslikku kahju, kuna kõneminutite hinnad võivad ulatuda kümnete eurodeni.

42.2. Ohuolukorra hinnang

- **Tagajärje kaalukus: oluline oht**

- 433 Prognoositav tagajärg on oluline oht. Numeratsiooni kasutamise tingimuste rikkumisest ei tulene ohtu keskkonnale ja isikute tervisele või elule, peamiseks tagajärjeks võib olla oht olulise väärtusega varalisele hüvele või süüteo toimepanemise oht.

- **Realiseerumise tõenäosus: väike**

- 434 Ohu realiseerumise tõenäosus on väike. Numeratsiooni kasutajad on enamuses seaduskuulekad, teadlikud numeratsiooni kasutamise tingimustest ning kasutavad numeratsiooni sihipäraselt. Kaebuseid numeratsiooni kasutamise tingimuste rikkumise kohta on laekunud vähe. Siiski ei saa alahinnata ohtu, et kas teadmatusest või teadlikult, näiteks materiaalse kasu saamise eesmärgil rikutakse numeratsiooni kasutamise tingimusi. TTJA on pidevas koostöös Politsei- ja Piirivalveametiga telefonide vahendusel tehtavate kuritegude avastamisel. Numeratsiooni kasutamise nõuete rikkumisi avastab TTJA ka rutiinse järelevalve käigus.

42.3. Kontrolli ulatus

- 435 Oht realiseerub, kui rikutakse ESS § 29, § 32, § 38 või Eesti numeratsiooniplaani nõudeid. Vastava rikkumise ohust tulenevalt kontrollitakse, kas isikul on õigus numeratsiooni kasutada, kas isikul on kehtiv numbriluba, kas kasutatavad numbrid on broneeritud NBA-s, kas broneeritud numbrid on valitavad, kas numbreid kasutatakse ettenähtud numeratsiooniväljas, lubatud otstarbel ja pikkuses ning lubatud teenuse osutamiseks, kas numbrid võetakse efektiivselt kasutusele 6 kuu jooksul pärast numbriluba saamist ning numbreid ei anta edasi teisele sideettevõtjale kasutamiseks. Teenusnumbrilise vahendusel eritariifse teenuse osutamisel kontrollitakse hinnateavituse olemasolu kõne alguses.

42.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 436 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab elektroonilise side seadus.

- 437 Ohu või rikkumise korral võidakse peatada numbriloaga antud numeratsiooni kasutamine (ESS § 37 lg 1) või numbriluba kehtetuks tunnistada (§ 37 lg 3). KorS § 28 lg 1 ja 2 alusel tehtud ettekirjutuse täitmata jätmisel võib kohaldada sunniraha. Võimalik on karistada ka väärteto korras – numeratsiooni numbriloo või broneeringuta kasutamise eest (rahatrahviga kuni 300 trahviühikut, juriidilise isiku korral kuni 3200 eurot – ESS § 162); numeratsiooni kasutamise tingimuste rikkumise eest (rahatrahviga kuni 100 trahviühikut, juriidilise isiku korral kuni 3200 eurot – ESS § 163).

43. Elutähtsa teenuse osutajale kehtestatud nõuete rikkumine:

8 – keskmise-kõrgendatud oht

43.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 438 Sideteenus on ühiskonnas pea sama olulise tähtsusega elutähtis teenus kui elektrivarustuse toimimine. Elutähtsa teenuse osutaja peab täitma õigusaktidest tulenevaid nõudeid, mis aitavad tagada teenuste toimepidevust. Eelkõige koostama teenuste riskianalüüsi, toimepidevuse plaani ning täitma teenuse toimepidevusele kehtestatud nõudeid, mis on toodud ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri 19.02.2021 määruses nr 8 „Elutähtsa telefoni-, mobiiltelefoni- ja andmesideteenuse kirjeldus ja toimepidevuse nõuded“. Kui need nõuded jäetakse täitmata, siis suureneb elutähtsa sideteenuse katkestuse risk.

43.2. Ohuolukorra hinnang

- **Tagajärje kaalukus: kõrgendatud oht**
- 439 Prognoositav tagajärg on kõrgendatud oht. Sideteenus on üks tähtsamaid elutähtsaid teenuseid ning selle katkemine mõjutab oluliselt ühiskonna toimimist. Ohtu võib sattuda inimeste elu ja tervis. Samuti võib tekkida suur majanduslik kahju sideteenustest sõltuvate muude teenuste osutajatel. Varasemaid juhtumeid, nt Jõgeva või Võru piirkonna elektrikatkestus ja sellest tingitud häired sideteenuste kättesaadavuses on laialt meedias käsitletud.
- **Realiseerumise tõenäosus: keskmine**
- 440 Suure mõjuga toimepidevuse häire esinemise tõenäosus on tõusnud. Väikeseid toimepidevuse häireid esineb tihti. Üldjuhul mõjutab sideteenuste toimepidevust kõige enam elektrivarustuse toimimine. Ilmastikunähtuste, peamiselt tormi või üleujutuse, esinemisel katkeb elekter ja kui sideettevõtte ei ole sidevõrgu seadmetele paigaldanud õigusaktides nõutud varutoidet, katkeb vastavas piirkonnas side. Torme esineb aastas mitmeid kordi. Seoses energiakriisiga võib olla olukordi, kus elektri tootmisvõimsusi Eestis ei jätku ja on vaja hakata tarbimist piirama. Seetõttu on oluline, et sel ajal saaks sideteenused võimalikult hästi töötada varutoite abil. Samuti võib esineda kriitilise sidetaristu tahtlikku kahjustamist.

43.3. Kontrolli ulatus

- 441 Kontrollitakse elutähtsat teenust osutava sideettevõtte poolt nõuete täitmist nii ennetavalt kui ka peale intsidenti. Kontrollitakse, kas sideettevõtte omab oma kriitilisest taristust ülevaadet ja on võtnud tarvitusele vastavalt ohtudele piisavad kaitse- või riskide maandamismeetmed. Teostatakse järelevalvet vajadusel ka sideettevõtte juures koha peal.

Ekstreemsete ilmastikunähtuste ajal jälgitakse olukorda sideteenuste toimepidevuses ning antakse olukorrapilti riigile.

43.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 442 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab hädaolukorra seadus (HOS).
- 443 HOS § 46 alusel võib rakendada KorS §-des 30–32, 49 ja 50–53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmed.

44. Märkimisväärse turujõuga ettevõtte ei täida talle kehtestatud kohustusi: 1 – väike-tavaline oht

44.1. Ohuolukorra kirjeldus

- 444 Turul tegutseb märkimisväärse turujõuga sideettevõtja (MTE). Kontrollides olulist vahendit, võib ta oma tegevusega mõjutada sideturgude konkurentsiolukorda halvemuse suunas, mis võib vähendada mh lõppkasutaja juurdepääsu sideteenustele taskukohase hinnaga. Märkimisväärse turujõuga ettevõtja turu mõjuvõimu reguleerimiseks viiakse sideturgudel läbi turuanalüüsid ja tuvastatud probleemide lahendamiseks sätestatakse märkimisväärse turujõuga ettevõtjale kohustusi. Sarnane olukord võib tekkida, kui riigi toega sidevõrke rajanud ettevõtte ei täida talle toetusmeetme määrusest tulenevaid kohustusi
- 445 Ohutõrjeliselt relevantne on olukord, kus märkimisväärse turujõuga ettevõtte rikub tema võrku kasutada sooviva sideettevõtte suhtes juurdepääsu andmise kohustusi, läbipaistvus- või hinnakohustusi. Ka muu võrguteenuseid pakkuv ettevõtte, kes kontrollib juurdepääsu lõppkasutajale, võib takistada läbivühenduvust. Ilmestava näitena võib tuua olukorra, kus riigi toega sidevõrke rajanud ettevõtte ei täida talle toetusmeetme määrusest tulenevaid ja ülalnimetatud kohustusi.
- 446 Kuna konkurents on sideturgudel tihe, siis esineb olukordasid, kus võrku kasutada sooviv ettevõtte leiab, et märkimisväärse turujõuga ettevõtte ei täida täiel määral talle pandud kohustusi ja takistab konkurentide juurdepääsu. Oht selliseks olukorraks on pidevalt taustal eksisteeriv.

44.2. Ohuolukorra hinnang

- **Tagajärje kaalukus: tavaline oht**

- 447 Turul tegutsevad ettevõtted ei saa vabalt konkureerida. Juurdepääsu teenuse mitte osutamisel ei saa lõppkasutaja valida temale kõige sobivamat teenuse osutajat. Seega ei pruugi lõppkasutajad saada sideteenuseid tarbida kas üldse, võimalikult soodsa hinnaga või parima teenuse kvaliteediga.

- **Realiseerumise tõenäosus: väike**

- 448 Sellise ohu realiseerimine on väike. Juurdepääsu kohustust omav sideettevõtja ei osuta talle kohustusega pandud teenuseid või keeldub teenuse osutamisest. Aastas esineb ligikaudu 100 teenuse osutamise keeldumist, üldjuhul on need põhjendatud.

44.3. Kontrolli ulatus

- 449 Kontrollitakse märkimisväärse turujõuga sideettevõtjaks (MTE) määratud ettevõtjale kehtestatud kohustuste rakendamist ja täitmist. MTE teavitab regulaarselt TTJA-d juurdepääsukohustuste täitmise seisust (sh keeldumised), mida TTJA analüüsib. Juurdepääsu soovival ettevõtjal on võimalus ka TTJA-le esitada kaebus ESS § 68 alusel. Kontrolli teostamise aluseks võib olla ka kaebus.

44.4. TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

- 450 TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab elektroonilise side seadus või toetusmeetmete määrused.
- 451 TTJA lahendab vaidluseid ESS § 149 alusel. TTJA võib ESS-s sätestatud riikliku järelevalve teostamiseks kohaldada KorS §-des 30, 31, 32, 49, 50, 51, 52 ja 53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid korrakaitseaduses sätestatud alusel ja korras. TTJA on osaliselt ESS-s sätestatud väärtegade kohtuväline menetleja (ESS § 188 lg 3).